

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**

**ΣΧΟΛΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

 ΘΕΜΑ :

**Ο ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ
ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ.
Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΩΝ
ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΣΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ
ΑΝΑΓΚΕΣ.**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ : ΜΑΡΑ ΜΑΡΙΑ
ΠΑΤΟΥΧΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΜΑΥΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2001

Τ.Ε.Ι ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

*Αφιερώνεται
στους γονείς μας*

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

«Η ΥΠΑΡΕΞΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

- 1.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ
- 1.2. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

«ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ»

- 2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
- 2.2. ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑΚΟ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟ
- 2.3. ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΚΟΣ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

«ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟ ΤΟΜΕΑ»

- 3.1. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
  - 3.1.1. Ο ρόλος της πολιτείας
- 3.2. Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ
- 3.3. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΓΙΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ
- 3.4. ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ - ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
  - 3.4.1. Η σχέση με το κράτος και με φορείς χρηματοδότησης και στήριξης
  - 3.4.2. Στελέχωση, αναπαραγωγή σχέσεων και ανισοτήτων
  - 3.4.3. Ζητήματα διοίκησης των εθελοντικών οργανώσεων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°

«ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ»

- 4.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ
- 4.2. ΑΡΧΕΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ
- 4.3. ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
- 4.4. ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
  - 4.4.1. Εθελοντικός μη-κερδοσκοπικός τομέας
  - 4.4.2. Σημερινή κατάσταση
  - 4.4.3. Οι χώροι όπου δρουν ο εθελοντισμός και η εθελοντική εργασία
  - 4.4.4. Τρόπος εκδήλωσης του εθελοντισμού στην κοινωνική πρόνοια

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΑΠΗΡΩΝ»

- 5.1. ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΠΑΘΗΣΕΙΣ
  - 5.1.1. Εισαγωγή
  - 5.1.2. Στόχοι πολιτικής
  - 5.1.3. Μέτρα προστασίας, φορείς εφαρμογής και προϋποθέσεις επιλεξιμότητας υποψηφίων δικαιούχων
- 5.2. ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ
  - 5.2.1. Άτομα με εγκεφαλική παράλυση
  - 5.2.2. Άτομα με νοητική υστέρηση
  - 5.2.3. Άπλοϊ κανόνες προσέγγισης ατόμων με νοητική υστέρηση
  - 5.2.4. Θετικά χαρακτηριστικά ατόμων με αναπηρίες

ΜΕΡΟΣ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

«ΕΡΕΥΝΑ»

- 6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
- 6.2. ΥΛΙΚΟ - ΜΕΘΟΔΟΣ
- 6.3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ
  - 6.3.1. Χαρακτηριστικά των εθελοντών
  - 6.3.2. Επαγγελματική δραστηριότητα και οικονομικό επίπεδο των εθελοντών
  - 6.3.3. Είδος, τρόπος, χρόνος και κίνητρα προσφοράς εθελοντικού έργου
  - 6.3.4. Συνθήκες άσκησης του εθελοντικού έργου

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ
ΣΤΑ ΑΤΩΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ
ΑΝΑΓΚΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7°

«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ»

- 7.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ
- 7.2. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ
- 7.3. ΕΙΔΟΣ, ΤΡΟΠΟΣ, ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
- 7.4. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8°

«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ»

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ε.Ε.Σ.	Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός
Ε.Ι.Α.Α.	Εθνικό Ίδρυμα Αποκαταστάσεως Αναπήρων
ΕΛΕΠΑΑΠ	Ελληνική Εταιρεία Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδιών
Ε.Ο.Π.	Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Ι.Κ.Α.	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
Κ.Α.Σ.Π	Κέντρο Αποκατάστασης Σπαστικών Παιδιών
Κ.Α.Τ.	Κέντρο Αποκατάστασης Τραυματιών
ΚΕ.ΠΕ.Π.	Κέντρο Περιθαλψης Παιδιων
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΓΑ	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΙΚΠΑ	Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Προστασίας και Αντιλήψεως
Π.Ο.Υ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
Σ.Ε.Π.	Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό
Σ.Ε.Ο.	Συνεργαζόμενος Εκπαιδευτικός Οργανισμός
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Ελληνικής Κυβερνήσεως

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκεκριμένη εργασία δεν αναζήτησε τον εθελοντισμό εν γένει αλλά μόνο σ' ένα συγκεκριμένο τομέα. Στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας και συγκεκριμένα στον τομέα παροχής εθελοντικής προσφοράς στα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Η έννοια της κοινωνικής φροντίδας περιλαμβάνει το πλέγμα δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών και αμοιβαίας βοήθειας σε ζητήματα υγείας, πρόνοιας και αλληλεγγύης.

Σε μια εποχή όπου οι όροι "κρίση" και "μεταβατικότητα", "διάλυση" και "ανασυγκρότηση", "αποδόμηση" και "αναδόμηση", βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη των δημοσίων συζητήσεων, (ίσως) αντιλαμβανόμαστε ότι γινόμαστε κοινωνοί μεγάλων αλλαγών που μας κατευθύνουν προς μια νέα πραγματικότητα.

Σ' αυτήν τη μεταβατική περίοδο μεγαλύτερο πρόβλημα αναδεικνύεται ο ορισμός των εννοιών για την περιγραφή των καινούργιων φαινομένων και καταστάσεων. Σ' αυτό οφείλεται συχνά η αδυναμία σύλληψης της πολυπλοκότητας και της πολυμορφίας τους. Χρειάζεται λοιπόν χρόνος, έρευνα και εποικοδομητικός διάλογος.

Ένα καλό παράδειγμα αποτελεί ο εθελοντισμός¹. Αυτός ο "άγνωστος" που έγινε "το πρόσωπο της ημέρας". Ως ένα κρυφό χαρτί της κοινωνίας των πολιτών, το οποίο προσφάτως δείχνουν να έχουν ανακαλύψει τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τα Εθνικά κράτη. Είναι ευρέως γνωστό το ενδιαφέρον των κρατών να προσεγγίσουν τον μη κερδοσκοπικό και εθελοντικό τομέα καθώς και η ενασχόληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τον "τρίτο τομέα" και οι χρηματοδοτήσεις προς την συνεχώς αναπτυσσόμενη "κοινωνική οικονομία".

---

¹ «Η κοινωνία των εθελοντών», <http://www.paremvassi.gr/volunteers.htm>2000

Ένας ευρύς ορισμός της **Εθελοντικής Εργασίας**² είναι αυτός που έδωσε ο οργανισμός *Volunteurope*:

- α. Προσφορά εργασίας σε άλλα άτομα (εκτός του συγγενικού περιβάλλοντος) ή στο κοινωνικό σύνολο.
- β. Εργασία σε οργανωμένα (λίγο ως πολύ) πλαίσια.
- γ. Εργασία προσφερόμενη με ελεύθερη βούληση και με ειρηνικά μέσα.
- δ. Εργασία προσφερόμενη χωρίς χρηματική ανταμοιβή.

Η εργασία αυτή διαπραγματεύεται μια πρώτη αναφορά πάνω στο θέμα του εθελοντισμού απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες (στα πλαίσια των πτυχιακών εργασιών) που ακόμη και τώρα μετά από πολλά χρόνια λειτουργίας του θεσμού στην Ελλάδα, ελάχιστοι είναι αυτοί που τον γνωρίζουν.

Οι **στόχοι** αυτής της εργασίας είναι:

- α. Να αναδειξει την εθελοντική δράση στον τομέα κοινωνικής φροντίδας.
- β. Να καταγράψει τις οργανώσεις και ομάδες που δραστηριοποιούνται σ' αυτόν τον τομέα.
- γ. Να κάνει ευρύτατα γνωστό σε κάθε ενδιαφερόμενο το θεσμό του εθελοντισμού.
- δ. Να κατανοήσουμε το πόσο μεγάλη και σοβαρή αποστολή έχουν οι εθελοντές, που επιδιώκουν την παροχή βοήθειας σε ορισμένα άτομα ή ομάδες ατόμων. Μια τέτοια ομάδα είναι και τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Παρά τη συστηματική προσπάθεια καταγραφής, μια σειρά δυσχερειών, όπως ο περιορισμένος αριθμός προγενέστερων ερευνών και ενασχόλησης με το αντικείμενο, η ρευστότητα και η έλλειψη οργάνωσης των εθελοντικών ομάδων, η έλλειψη ελληνικής βιβλιογραφίας, ακόμη και η απροθυμία των υπαλλήλων ορισμένων ιδρυμάτων - για επαφή με τους εθελοντές - δεν

² ΚΕΠΕ, *Κοινωνική Πρόνοια - Εκθέσεις προγράμματος, 1983-1987*, Αθήνα 1985, σ. 116.

επέτρεψαν διεξοδική καταγραφή.

Οι ρυθμοί μεταβολής των δεδομένων στις εθελοντικές οργανώσεις και ομάδες είναι πολύ γρήγοροι³. Η διαπίστωση αυτή δεν αντίκειται στην αναγκαιότητα εκπόνησης ερευνών καταγραφής σε τακτά χρονικά διαστήματα. Καταδεικνύει όμως την αναγκαιότητα προσαρμογής θεωρήσεων και αντιλήψεων σε μεταβαλλόμενα και νέα κοινωνικά δεδομένα.

Η δυναμική του εθελοντισμού, ως έκφραση της κοινωνίας των πολιτών αποτελεί αφετηρία αναστοχασμού και αναθεώρησης για την αναζήτηση, διερεύνηση, κατανόηση και περαιτέρω ανάπτυξη του.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από δύο μέρη:

Στο Α' μέρος, που είναι και το θεωρητικό κομμάτι, περιέχονται το 1^ο, 2^ο, 3^ο, 4^ο και 5^ο κεφάλαιο. Εδώ αναφέρεται η έννοια του Κράτους - Πρόνοιας και η ύπαρξή του στην Ελλάδα. Στη συνέχεια ακολουθεί η συμβολή της εθελοντικής προσφοράς, η ιστορική αναδρομή του θεσμού και τα προγράμματα προστασίας αναπήρων.

Το Β' μέρος, που είναι το ερευνητικό κομμάτι αλλά και το τελευταίο μέρος της εργασίας μας, περιλαμβάνει το 6^ο, 7^ο και το 8^ο κεφάλαιο. Εδώ υπάρχουν τα αποτελέσματα, τα συμπεράσματα, συμπεράσματα - προτάσεις που προέκυψαν μετά την έρευνά μας.

Η συγγραφή του Α' μέρους στηρίχθηκε σε σχετική βιβλιογραφία που αναφέρεται στην έννοια του Κράτους - Πρόνοιας, στον εθελοντικό θεσμό και στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η βιβλιογραφία αυτή είναι αρκετά μεγάλη, εμπλουτισμένη με βιβλία από καταξιωμένους συγγραφείς.

Η συγγραφή του Β' μέρους στηρίχθηκε στα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από τους εθελοντές και από την επεξεργασία αυτών.

---

³ «Η κοινωνία των εθελοντών», <http://www.paremvassi.gr/volunteers.htm>2000

"Γνώμονα" της ερευνητικής διαδικασίας αποτέλεσε ο εθελοντισμός στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας, απ' όπου και αν προέρχεται. Αυτό σημαίνει ότι συμπεριέλαβε, εκτός από τις οργανώσεις, τις άτυπες ομάδες και τα μεμονωμένα άτομα που παρέχουν εθελοντική εργασία στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας.

Η ερευνητική διαδικασία συλλογής δεδομένων περιλαμβάνει στοιχεία από ερωτηματολόγια που αναπτύχθηκαν από εθελοντές με προσωπική επιτόπια έρευνα στις εγκαταστάσεις διαφόρων ιδρυμάτων όπου είναι αναπτυγμένος ο θεσμός.

Ο μικρός βαθμός ανταπόκρισης σε επίπεδο ερωτηματολογίων οφείλεται κυρίως στους εξής λόγους: έλλειψη οργάνωσης και επικοινωνίας, επιφυλακτικότητα και άρνηση.

Ελπίζουμε η εργασία αυτή να συμβάλλει στην καλύτερη ενημέρωση όσων ενδιαφέρονται για το θεσμό του εθελοντισμού. Το θέμα όμως του συγκεκριμένου θεσμού δεν εξαντλείται στα πλαίσια αυτής της εργασίας. Ευχόμαστε όμως η προσπάθειά μας αυτή να αποτελέσει αφορμή για περαιτέρω ανάλυση του θέματος από άλλους ερευνητές.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε για την πραγματοποίηση της εργασίας μας όλα τα ιδρύματα και τους εθελοντές που πήραν μέρος στην έρευνα, τον καθηγητή Κ⁹ Δημόπουλο Ιωάννη, ο οποίος μας βοήθησε στο ερευνητικό μέρος της εργασίας μας, καθώς και τον καθηγητή μας Κ⁹ Μαυρέα Κων/νο για την πολύτιμη βοήθεια και την άψογη συνεργασία που είχαμε μαζί του.

ΜΕΡΟΣ Α'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

"Η ΥΠΑΡΞΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"

1.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ

Η ανάπτυξη του Κοινωνικού Κράτους ή Κράτους - Πρόνοιας με τη σημερινή μορφή, έκταση και λειτουργίες, ιδιαίτερα στις δυτικές οικονομίες, λαμβάνει χώρα μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο. "Με τον όρο Κοινωνική Πολιτική ή *Κοινωνικό Κράτος* εννοούμε ολόκληρο το σύστημα ή πλέγμα μέσων και μέτρων που χρησιμοποιεί το κράτος παρεμβαίνοντας στην οικονομία και κοινωνία μιας χώρας, με σκοπό να προστατεύσει και να βελτιώσει την κοινωνική ευημερία για το σύνολο της κοινωνίας και ιδιαίτερα για ορισμένα άτομα και κοινωνικές ομάδες, σύμφωνα με αρχές και αξίες περισσότερο ανθρώπινες και συχνά διαφορετικές από αυτές που απορρέουν από τους νόμους"⁴.

Διακρίνουμε δύο (2) μεγάλες περιόδους ανάπτυξης της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους, στη διάρκεια των οποίων το Κράτος - Πρόνοιας περνάει διάφορα στάδια από την αρχική διερεύνηση της κοινωνικής λειτουργίας του στην οργανωμένη ανάπτυξη και κρίση. Η δεύτερη περίοδος περιλαμβάνει τρία (3) επιμέρους στάδια, τα οποία καθορίζονται ανάλογα με την έκταση και το χαρακτήρα των διαφόρων μέτρων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

---

⁴ Σ. Θεοδωρόπουλος, *Το κοινωνικό κράτος σήμερα. Ρόλος, προβλήματα και προοπτικές. Η ελληνική εμπειρία*, στο Ίδρυμα Σ. Καράγιωργα, *Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής Σήμερα*, Αθήνα 1993, σ. 317.

Πρώτης περιόδου (τέλος 18^{ου} αιώνα - Β' Παγκόσμιος Πόλεμος)

Πρόκειται για την περίοδο αρχικής διερεύνησης της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους και της αποσπασματικής ανάπτυξης συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, υγείας, εκπαίδευσης και εργατικής κατοικίας.

Δεύτερη περίοδος (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος - σήμερα)

- *1^ο στάδιο* "Χρυσής εποχής" (1944-1969) ή του "κλασικού κράτους πρόνοιας", το οποίο χαρακτηρίζεται από ευρεία αποδοχή του θεσμικού μοντέλου, ανάπτυξη οργανωμένων συστημάτων και μεθόδων κοινωνικού σχεδιασμού και μεγάλη διερεύνηση στους τομείς των προσωπικών υπηρεσιών του περιβάλλοντος και του ελεύθερου χρόνου. Κυριαρχεί ο προβληματισμός για την ευρύτερη κοινωνική αναπαραγωγή.
- *2^ο στάδιο* "στάδιο κρίσης" (τέλος δεκαετίας '60 - τέλος δεκαετίας '80), αμφισβήτησης και έντονης κριτικής στην ιδεολογία και την έμπρακτη εφαρμογή συστημάτων κρατών - πρόνοιας. Κυριαρχεί η νεοφιλελεύθερη επίθεση που καταγγέλλει την κρίση του Κράτους - Πρόνοιας και επιμένει στην ανάγκη συρρίκνωσής του με έμφαση στη ιδιωτικοποίηση των κοινωνικών υπηρεσιών, και η κριτική από πλευράς μαρξισμού, φεμινισμού και αντιρατσιστικού αγώνα.
- *3^ο στάδιο* "στάδιο σύγχρονου πλουραλισμού" της αναδιάρθρωσης των μηχανισμών του κοινωνικού κράτους και της αναζήτησης νέων σχέσεων στην κάλυψη αναγκών με στόχο την οικοδόμηση μιας γνήσιας "κοινωνίας της φροντίδας" (Caring Society)⁵.

⁵ Ο. Στασινοπούλου, *Κράτος Πρόνοιας, Ιστορική εξέλιξη - Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα 1992, σ. 42-43.

1.2. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα, το Κράτος Πρόνοιας δεν υπήρξε με τη μορφή που συναντιέται σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μια μάλλον στοιχειώδη μορφή του παρουσιάστηκε στην Ελλάδα, αλλά από αργότερα (μετά το 1974). Μια σειρά στοιχείων, όπως είναι η περιορισμένη εκβιομηχάνιση, το χαμηλό ποσοστό μισθωτής εργασίας, ο διευρυμένος ρόλος της οικογένειας, η περιορισμένη συγκέντρωση κεφαλαίου, η μη ύπαρξη του εργατικού κινήματος, η ύπαρξη ατομικιστών σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού, καθώς και η αγροτική δομή του πληθυσμού του ελληνικού κράτους, εμπόδισαν την ανάπτυξή του.

Το ελληνικό κράτος από τη σύστασή του (1828) ήταν κράτος "φτωχό" και κάτω από την κυριαρχία ξένων δυνάμεων για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Αυτός υπήρξε ένας ακόμα λόγος μη ανάπτυξης του Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα. Ειδικότερα το Ελληνικό Κράτος προσπαθούσε να ξεπληρώσει τα δάνεια που χρωστούσε στις ξένες δυνάμεις. Σε όλο το 19^ο αιώνα την πρόνοια έχουν αναλάβει η εκκλησία και οι εθελοντικοί φορείς (ιδιώτες). Η εκκλησία είχε αναλάβει μεγάλο μέρος ίδρυσης νοσοκομείων, ασκούσε φιλανθρωπία, ίδρυε ιδρύματα. Ακόμα και η κοινωνική εξέλιξη της χώρας είναι εξέλιξη που έχει περάσει από πολλές αστάθειες (πόλεμοι). Οι ανάγκες ήταν πολλές για τον αγροτικό πληθυσμό και από το 1922 υπήρξε το πρόβλημα των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής, όπου γίνεται προσπάθεια αποκατάστασής τους από τις ξένες δυνάμεις.

Η παρέμβαση του κράτους στην υγεία και την Πρόνοια γίνεται το 1918 με την ίδρυση του υπουργείου Περιθάλψεως. Μετά το 1950 και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70 συνεχίζεται η ίδια κατάσταση. Μεγάλο μέρος της πρόνοιας εξακολουθεί να παρέχεται από την εκκλησία, τις ξένες χώρες, τις ξένες οργανώσεις (ΟΗΕ, Ερυθρός Σταυρός) και το ελληνικό κράτος σέρνεται σε μια κακή οργάνωση πρόνοιας και υγείας από ξένες χώρες. Ιδρύεται το

ΠΙΚΠΑ, το ΕΟΠ, το ίδρυμα ΜΗΤΕΡΑ και ο ΟΓΑ που ιδρύθηκε το 1955 για την ασφάλιση του αγροτικού πληθυσμού.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες, όχι μόνο καθυστέρησαν την εμφάνιση του Κράτους - Πρόνοιας στην Ελλάδα αλλά και σε συνδυασμό με τη Διεθνή κατάσταση εμπόδισαν την πλήρη ανάπτυξή του. Έτσι, το Κράτος Πρόνοιας στην Ελλάδα πέρασε από την υπανάπτυξη στην κρίση. Αποδεικτικό στοιχείο αποτελεί η μη ολοκληρωμένη λειτουργία βασικών υπηρεσιών που το χαρακτηρίζουν⁶.

---

⁶ Εισήγηση του καθηγητή κ. Κωνσταντίνου Μαυρέα στα πλαίσια του μαθήματος *Κοινωνική Πρόνοια και Ασφάλιση* κατά το Ακαδημαϊκό έτος 1998-1999.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

"ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ"

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κρίση του Κράτους Πρόνοιας, πέρα από τη διάσταση απόψεων σχετικά με το χαρακτήρα, τις γενεσιουργές της αιτίες, τις επιπτώσεις και τους όρους υπέρβασής της, σηματοδοτεί την αναδιάρθρωση στο χώρο των κοινωνικών υπηρεσιών (ως μηχανισμών και ως πλεγμάτων κοινωνικών σχέσεων) με ιδιαίτερη έμφαση στη διαπλοκή κρατικού και μη κρατικού, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα⁷. Ωστόσο, οι αρχικές έντονες αντιπαραθέσεις γύρω από το επίμαχο θέμα των ιδιωτικοποιήσεων απαιτούν σήμερα ηπιότερο χαρακτήρα προς την κατεύθυνση της "υπέρβασης" του Κράτους Πρόνοιας ως ιδεατού προτύπου, με αναγνώριση των διαπλοκών.

Στις διαμορφούμενες συνθήκες ρευστότητας και όξυνσης κοινωνικών προβλημάτων, το ζήτημα που τίθεται σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο δεν είναι πλέον η διάλυση του κοινωνικού κράτους, εκεί όπου δομήθηκε, αλλά το ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος του σύγχρονου κράτους σε διαφορετικές συνθήκες συγκρότησης, τόσο του "κρατικού" όσο και του "ιδιωτικού", και επαναπροσδιορισμού του "ατομικού" και του "συλλογικού" στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής.

Στον τομέα της Πρόνοιας και ειδικότερα της παροχής φροντίδας μέσα στο ευρύ φάσμα των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών σημαντική θέση κατέχει η λεγόμενη "μικτή οικονομία της Πρόνοιας" στα πλαίσια ενός νέου προνοιακού πλουραλισμού. Σύμφωνα με τις νεο-φιλελεύθερες επιταγές για μείωση της κρατικής παροχής και ενθάρρυνση της ατομικής πρωτοβουλίας

⁷ Ο. Στασινοπούλου, «Κρίση του κράτους πρόνοιας και την παροχή φροντίδας», *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική. Η σύγχρονη προβληματική*, Θεμέλιο, Αθήνα 1993, σ. 271-272.

και της αυτοβοήθειας ως τρόπων κάλυψης αναγκών, η επιχειρούμενη αναδιάρθρωση της φροντίδας εστιάζεται σε δύο πόλους:⁸

α) Το ενδιαφέρον για την ανεπίσημη φροντίδα, κυρίως τα άτυπα δίκτυα στα πλαίσια της οικογένειας και του ευρύτερου συγγενικού περιβάλλοντος, των φίλων, της γειτονιάς, την επίσημη αναγνώρισή τους ως σημαντικών φορέων φροντίδας και την αναζήτηση τρόπων και οργανωτικών σχημάτων έναρξής τους στο σύστημα παροχής.

β) Την ανάπτυξη υπηρεσιών από την τοπική κοινότητα με σημαντικό ρόλο των μη κυβερνητικών και εθελοντικών οργανώσεων, των οποίων η συμβολή επανεκτιμάται ευρύτερα σε αναζήτηση σχέσης συνεργασίας με το κράτος.

2.2. ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑΚΟ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟ

Το Κράτος Πρόνοιας αποτελεί ένα σύγχρονο φαινόμενο, μια ιστορικά, πολιτικά και πολιτιστικά προσδιοριζόμενη φάση της ανάπτυξης του σύγχρονου αστικού κράτους⁹. Οι διάφορες μορφές του αναπτύχθηκαν κατά κύριο λόγο στη Δ. Ευρώπη και κατόπιν στον ευρωγενή δυτικό καπιταλιστικό κόσμο.

Ενδείξεις διεύρυνσης της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους και προσπάθειες συγκρότησης κοινωνικής πολιτικής έχουμε από τον 18^ο αιώνα στην Ευρώπη. Η εδραίωση όμως και ανάπτυξη του Κράτους Πρόνοιας ως ιδεολογικού στόχου και ως επικράτησης του θεσμικού - αναδιανεμητικού μοντέλου, συνδέεται με τη μεταπολεμική συναίνεση, την Κεννσιανή οικονομική πολιτική ανάπτυξης και το σύστημα κοινωνικής ασφάλειας του

⁸ Στο ίδιο, σ. 272.

⁹ Ο. Στασινοπούλου, «Σύγχρονες τάσεις στην Κοινωνική Πρόνοια. Ο ρόλος του εθελοντισμού», περ. *Εκλογή*, τ. 106, Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 1995, σ. 265.

Beveridge. Είναι η εποχή στη διάρκεια της οποίας η κοινωνική πολιτική ταυτίζεται με το κοινωνικό κράτος και η συλλογική ρύθμιση με την κρατική παροχή. Το Κράτος Πρόνοιας είναι το κράτος που εγγυάται στους πολίτες του, από το λίκνο μέχρι τον τάφο, την κοινωνική προστασία και ευημερία. Όχι μόνο όσων δεν μπορούν μέσα από την αγορά και την ατομική τους προσπάθεια να καλύψουν τις ανάγκες τους, αλλά όλων των πολιτών, σαν έκφραση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων που συνδέονται άρρηκτα με την ιδιότητα του πολίτη.¹⁰

Κοινό χαρακτηριστικό των σύγχρονων απόψεων είναι η μείωση της αμιγούς κρατικής παροχής και η αύξηση του ενδιαφέροντος για την ανεπίσημη φροντίδα, τον ιδιωτικό κερδοσκοπικό και μη κερδοσκοπικό τομέα και τα εθελοντικά σχήματα. Ένα ενδιαφέρον με ιδεολογικά ερείσματα τις αξίες της αυτοβοήθειας, της πρωτοβουλίας και ενεργοποίησης των πολιτών.

Σήμερα τα πράγματα στο χώρο της κοινωνικής πολιτικής εξελίσσονται με μεγάλη ταχύτητα σε συνθήκες ρευστότητας. Η έκταση και ο χαρακτήρας των προβλημάτων και η ένταση των ανισοτήτων θέτουν νέες προκλήσεις σε όλο το φάσμα, και ιδιαίτερα στην Πρόνοια, όπου είναι φανερό πως ούτε το κράτος από μόνο του, ούτε η ελεύθερη αγορά μπορούν να ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες που διαμορφώνονται.

---

¹⁰ Στο ίδιο, σ. 266.

2.3. ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΚΟΣ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Η σύγχρονη τάση του προνοιακού πλουραλισμού κερδίζει έδαφος μέσα από αυτές τις διαπιστώσεις¹¹. Βασισμένη στην αρχή της αξιοποίησης όλων των φορέων και των μορφών παρέμβασης και στην ανάγκη ενεργοποίησης των πολιτών, η αντίληψη αυτή αναζητά νέες απαντήσεις σε κλασικά διλήμματα. Επιχειρεί την προώθηση στην πράξη νέων σχέσεων ιδιωτικού και δημόσιου χώρου με έμφαση στην πρόληψη και τη στήριξη της ανεπίσημης φροντίδας, χωρίς όμως να αναιρεί τη βαρύτητα της κρατικής παρέμβασης. Το ζητούμενο είναι και εδώ ένας νέος ρόλος του κράτους, μία άλλη συνύπαρξη κρατικού και μη κρατικού χώρου.

Η εθελοντική δράση σε πολλούς τομείς της κοινωνικής πολιτικής, με διάφορες μορφές οργάνωσης και παρέμβασης στην κάλυψη κοινωνικών αναγκών, προϋπήρχε του κοινωνικού κράτους, συνέχισε να υπάρχει στη διάρκεια της ανάπτυξής του, ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε σε πολλές χώρες αύξηση του ρόλου της αλλά και του ενδιαφέροντος του κράτους για τον "τρίτο τομέα", όπως συχνά αποκαλείται.

Το σύγχρονο αυτό ενδιαφέρον πρέπει να ερμηνευθεί σε σχέση με την αναγνώριση των ορίων του κράτους, της ελεύθερης αγοράς, της γραφειοκρατικής προσέγγισης, αλλά και των άτυπων δικτύων. Ο μη-κερδοσκοπικός και εθελοντικός τομέας καλείται να καλύψει τα κενά, να αναλάβει νέες πρωτοβουλίες, να εισχωρήσει εκεί που το κράτος και η αγορά δεν μπορούν να παρέμβουν.

Αρνητικοί παράγοντες στη διεύρυνσή του είναι το κλίμα του ατομικισμού, της αντιπαράθεσης και της αποχής από τα κοινά, ο κρατισμός και η εσωστρέφεια των οικογενειακών και συγγενικών σχημάτων, ιδιαίτερα αισθητή στη χώρα μας.

---

¹¹ Στο ίδιο, σ. 266.

Οι ρίζες του εθελοντισμού είναι βαθιές, αλλά συγχρόνως ο εθελοντισμός χαρακτηρίζεται από πολυδιάσπαση και οργανωτικά προβλήματα. Η ιδεολογική ταύτιση με τις αρχές της φιλανθρωπίας δεν φαίνεται πλέον να επαρκεί. Η απάντηση από πολλές κατευθύνσεις και χώρες φαίνεται να είναι η αναζήτηση νέων δομών και ενός νέου προφίλ, καινοτόμων δράσεων και αξιοποίησης της σύγχρονης τεχνολογίας, χωρίς όμως να αλλοιωθούν το νόημα και η ουσία της εθελοντικής προσφοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟ ΤΟΜΕΑ"

3.1. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ο 20^{ος} αιώνας που έδωσε τη θέση του στον 21^ο, μας χάρισε δύο φοβερά πλήγματα: τον πρώτο και δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, στους οποίους πολλοί αποδίδουν τα κύρια αίτια της επικίνδυνης κρίσης που διερχόμαστε ως πολίτες οργανωμένων κοινωνιών.

Πολλοί θεωρούν ως κύριες αιτίες αυτής της κρίσης και της πτώσης των αξιών, τη βιομηχανική εποχή, ενώ άλλοι την αλματώδη πρόοδο των φυσικών επιστημών με την απομυθοποίηση των καθιερωμένων ηθικών, θρησκευτικών, αισθητικών και, εν γένει, πνευματικών πεποιθήσεων και μεγάλων ιδανικών του ανθρώπου¹². Όποια όμως και αν είναι η αιτία αυτής της κρίσης ένα είναι σίγουρο:

Τα τελευταία χρόνια έχουμε μπει σ' ένα "Νέο Μεσαίωνα", όπου ο πολίτης είναι ο άνθρωπος του "Τρέχειν και μη φθάνειν" και όπου η ανομία έχει αναγορευθεί σε "ηθική".

Σήμερα, οι ανάγκες που ζητείται να καλυφθούν δεν αφορούν μόνο την τροφή και τη στέγη. Αφορούν και άλλους ζωτικούς τομείς, που στην εποχή μας αποτελούν Δικαιώματα όλων των ανθρώπων, ανεξάρτητα από την οικονομική, κοινωνική, φυσική και νοητική κατάστασή τους. Έτσι, ζητείται να καλυφθούν ανάγκες που αφορούν την κοινωνική επανένταξη, την εκπαίδευση, την υγεία, την απασχόληση, την ψυχαγωγία, την αναψυχή κ.ά.

¹² Σ. Κοκκινάκης, «Η συμβολή της εθελοντικής προσφοράς στη χάραξη της Κοινωνικής Πολιτικής», περ. *Φ-ΙΑ-ΑΝΘΡΩΠΟΣ*, τ.1^ο Μάιος 1999, σ. 14.

Είναι δυστυχώς αποδεδειγμένο, ότι την εποχή μας τα άτομα με ειδικές ανάγκες συνιστούν πλέον θιγόμενες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες είναι ιδιαίτερα εύάλωτες στη φτώχεια. Οι άστεγοι αποτελούν παράδειγμα κοινωνικής περιθωριοποίησης. Η ανεργία, περιστασιακή ή μακράς διάρκειας, ταλανίζει το σημερινό νέο της Ενωμένης Ευρώπης.

Ως εκ τούτου, στις μέρες μας είναι επιτακτική η ανάγκη μιας "ενεργότερης προστασίας" με επίκεντρο την ένταξη και την αποτροπή του διαχωρισμού των δικαιούχων αυτής από το υπόλοιπο μέρος της κοινωνίας. Μιας προστασίας που θα ξεφεύγει από την "προστασία", όρο πολλές φορές ατυχή, λόγω των πατερναλιστικών του προεκτάσεων.

Τώρα πια, υπάρχει ανάγκη για έναν σύγχρονο προνομιακό πλουραλισμό, που να τον χαρακτηρίζει το έντονο ενδιαφέρον για την "άτυπη πλευρά της φροντίδας", ιδιαίτερα στα πλαίσια της τοπικής κοινωνίας¹³. Η "άτυπη" αυτή πλευρά της φροντίδας, σε συνδυασμό με ανάλογα προγράμματα, πρέπει να μην αποτελεί στίγμα για τους ανθρώπους στους οποίους απευθύνεται, αλλά να τους κρατά σταθερά συνδεδεμένους στον κοινωνικό ιστό, χωρίς να λησμονείται παράλληλα, ότι η αλληλεγγύη και οι ίσες ευκαιρίες, όσον αφορά την κανονιστική τους ρύθμιση, είναι αρμοδιότητα του κράτους.

Γι' αυτό το λόγο οι εθελοντικές οργανώσεις μπορούν να κάνουν πράγματα για τα οποία υπάρχει αβεβαιότητα ως προς το αποτέλεσμα. Μπορούν να διακινδυνεύουν περισσότερο από το δημόσιο τομέα και τον ιδιωτικό κερδοσκοπικό. Οι εθελοντικές οργανώσεις, είτε ως ομάδες υπηρεσιών φροντίδας, είτε ως άτυπες ομάδες αυτοβοήθειας, είτε ως ομάδες "πίεσης", μπορούν να καλύψουν τα κενά τα οποία οι κυβερνητικοί φορείς δεν καλύπτουν.

Σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, υπάρχει μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση των κυβερνήσεων ότι το κόστος παροχής υπηρεσιών μπορεί να μειωθεί με την ενθάρρυνση της εθελοντικής προσφοράς.

---

¹³ Στο ίδιο, σ. 14

Η εθελοντική προσφορά μπορεί να παρέχεται από τον καθένα στον ελεύθερο χρόνο του, βοηθώντας με την πολύτιμη εμπειρία και τις γνώσεις του εκείνον που έχει ανάγκη. Η προσφορά των εθελοντικών οργανώσεων, με κατάλληλο συντονισμό και εκπαίδευση, μπορεί να έχει διαχρονικότητα, χωρίς να δημιουργεί πλασματικές προσδοκίες.

3.1.1. Ο ρόλος της πολιτείας

Σήμερα που οι υπηρεσίες πρόνοιας δεν απευθύνονται πλέον σε οριακές ομάδες αλλά σε όλο το φάσμα του πληθυσμού και για όσο αυτός τις χρειάζεται, σήμερα που η τοπική αυτοδιοίκηση διευρύνεται με ένα τεράστιο φάσμα αρμοδιοτήτων, σήμερα υπάρχει ανάγκη αξιοποίησης των κοινωνικών δυνάμεων που μπορούν να προσφέρουν εθελοντικό έργο¹⁴.

Ο ρόλος της πολιτείας είναι να οργανώνει τις εθελοντικές οργανώσεις χωρίς να διαταράξει την αυτονομία τους και τη δυνατότητα που πρέπει να έχουν στον ελεύθερο τρόπο λειτουργίας τους και επιλογής δραστηριότητάς τους. Να τις εποπτεύσει, να τις ενισχύσει και να τις διευκολύνει στην εφαρμογή προγραμμάτων τους, εφόσον αυτά τηρούν τις προδιαγραφές πλαίσιο που αυτή θα θέσει.

Η ενημέρωση της κοινής γνώμης για τις πραγματικές ανάγκες που απασχολούν τους ευρύτερους χώρους της κοινωνικής πολιτικής και ποια τα κενά που δεν μπορεί ή δεν θέλει να καλύψει το κράτος, αποτελούν θέμα πρώτης προτεραιότητας. Έτσι ώστε να προσελκυσθούν υποψήφιοι εθελοντές υλικής ή ηθικής προσφοράς.

Η εθελοντική προσφορά αποτελεί συμπλήρωμα και επιπρόσθετη βοήθεια στο δημόσιο και κερδοσκοπικό ιδιωτικό τομέα. Μπορεί όμως να είναι και αποκλειστική παρέμβαση, όταν το δημόσιο απουσιάζει από τα αντικείμενα στα οποία αυτή υπεισέρχεται.

---

¹⁴ Στο ίδιο, σ. 15.

3.2. Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Η ανίχνευση, ιεράρχηση και κάλυψη αναγκών στα πλαίσια της κοινωνικής προστασίας εμπλέκει τέσσερις κύριους τομείς, οι οποίοι αποτελούν, συγχρόνως, σημαντικούς κοινωνικούς χώρους¹⁵:

- α. Το **κράτος**, και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.
- β. Την **αγορά**, με ιδιαίτερη έμφαση στην ιδιωτική πρωτοβουλία.
- γ. Τον **"τρίτο τομέα"**, έναν ενδιάμεσο χώρο στον οποίο εντάσσεται ένα μεγάλο φάσμα μη-κερδοσκοπικών, μη-κυβερνητικών και εθελοντικών οργανώσεων.
- δ. Τον **"τέταρτο τομέα"**, τον οποίο συγκροτούν κατά κύριο λόγο τα διάφορα οικογενειακά σχήματα, τα ευρύτερα συγγενικά δίκτυα και, δευτερευόντως, τα ανεπίσημα δίκτυα στα πλαίσια της τοπικής κοινότητας.

Οι τάσεις που επικρατούν στη σύγχρονη κοινωνική πολιτική επισημαίνουν τη σημασία της συνέργιας των τεσσάρων αυτών τομέων στα πλαίσια της υιοθέτησης μικτών μορφών παρέμβασης, από μία πλουραλιστική οπτική. Έτσι, αναδεικνύεται ιδιαίτερα ο ρόλος των εθελοντικών οργανώσεων ως σημαντικών κοινωνικών εταίρων, όχι μόνο στην κοινωνική προστασία, αλλά επίσης, στην υπεράσπιση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην προστασία του περιβάλλοντος, στον πολιτισμό και, ευρύτερα, στην επίτευξη κοινωνικής συνοχής.

Παρόμοιες τάσεις κάνουν την εμφάνισή τους τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας, φέρνοντας στο προσκήνιο τη σημασία του "τρίτου του τομέα" - δειλά στην αρχή, αλλά με επιταχυνόμενο ρυθμό, - σαν κάτι καινούργιο. Ωστόσο, η συμβολή των εθελοντικών οργανώσεων στην κοινωνική πολιτική της Ελλάδας και ειδικότερα στην κοινωνική προστασία, όχι μόνο προηγείται

¹⁵ Ο. Στασινοπούλου, «Σύγχρονες εξελίξεις στον "τρίτο τομέα"», περ. *ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΣ*, τ. 1^ο, Μάιος 1999, σ. 10.

ιστορικά του κράτους, αλλά εξακολουθεί σήμερα να προσφέρει σημαντικό έργο, με δείγματα υψηλής ποιότητας και να αποτελεί πηγή πολλών καινοτομιών.

Οι ρίζες είναι βαθιές, από τις πρώτες χριστιανικές κοινότητες, μέχρι τους Βυζαντινούς χρόνους, όταν η εθελοντική προσφορά αποτελούσε στάση ζωής, υψίστη κοινωνική αξία και τρόπο οργάνωσης αποτελεσματικών κοινωνικών υπηρεσιών¹⁶. Το Ελληνικό κράτος και η κοινωνία ευρύτερα στηρίχθηκαν με πολλούς τρόπους στην εθελοντική εργασία και στη φιλανθρωπία, αντιμετωπίζοντάς την για ένα μεγάλο διάστημα από μια υπολειμματική οπτική, εμπλουτισμένη συχνά από τις αξίες του διαφωτισμού.

Τις τελευταίες όμως δεκαετίες το σκηνικό αλλάζει ριζικά. Καθοριστικό ρόλο, εκφράζοντας τις σύγχρονες εξελίξεις, παίζει αναμφισβήτητα το αυξανόμενο ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υποστήριξη του "τρίτου τομέα" ως ενδιάμεσου χώρου μεταξύ αγοράς και κράτους και κύριου παράγοντα κοινωνικής συνοχής. Είναι προφανές από το πνεύμα του Μάαστριχ, του Άμστερνταμ και των όσων ρητά αναφέρονται στα Λευκά Βιβλία που αφορούν στους τομείς της οικονομίας, της ανάπτυξης και της κοινωνικής πολιτικής, ότι οι μη-κυβερνητικές και εθελοντικές οργανώσεις θεωρούνται όχι μόνο χώροι δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, αλλά και κυματοθραύστες στη θύελλα που προκαλούν οι βαθύτατες αλλαγές στα πλαίσια των νέων τεχνολογιών, της παγκοσμιοποίησης και της αποδόμησης της εργασίας.

Οι μη-κυβερνητικές και εθελοντικές οργανώσεις καλούνται να αναλάβουν κύριο ρόλο, τόσο στην κάλυψη αναγκών και την αντιμετώπιση προβλημάτων - υποκαθιστώντας ή συμπληρώνοντας τα κοινωνικά κράτη - όσο και στην εδραίωση της κοινωνικής συνοχής.

Ο ρόλος αυτός, ενάντια στα απειλητικά φαινόμενα διάλυσης του κοινωνικού ιστού, που πλήττουν ιδιαίτερα τους νέους, θέτει πλέον πειστικά

---

¹⁶ Στο ίδιο, σ. 10.

διλήμματα αναπαραγωγής - βιολογικής και πολιτισμικής - των σύγχρονων, ανεπτυγμένων και μη, κοινωνιών. Η φιλανθρωπία, η αλληλεγγύη, η αγάπη, η συλλογικότητα τοποθετούνται σε εξέχουσα θέση στην αναζήτηση αξιών. Γιατί, ο εθελοντισμός δεν είναι απλώς μια μορφή μη-κερδοσκοπικής δραστηριότητας. Αποτελεί στάση ζωής και έχει τις δικές του αξίες.

3.3. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΓΙΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Ο εθελοντισμός έχει συνδεθεί με την έννοια του αλτρουισμού, δηλαδή της ανιδιοτελούς προσφοράς για την προαγωγή της φροντίδας και ευημερίας των άλλων¹⁷. Η προσφορά χωρίς άμεση ανταπόδοση (οικονομική ή σε είδος) χαρακτηρίζει κατά πρώτο λόγο την ανεπίσημη φροντίδα, ιδιαίτερα την προσφορά της από τις γυναίκες στα πλαίσια της οικογένειας και των συγγενικών δεσμών. Στη σύγχρονη κριτική της οργάνωσης της φροντίδας από το φεμινιστικό κίνημα έχει επισημανθεί η αναπαραγωγή της ανισότητας κατά φύλο και η συνακόλουθη οικονομική ανισότητα που συνεπάγεται ο υποχρεωτικός αυτός αλτρουισμός που υπαγορεύουν οι άγραφοι κοινωνικοί κανόνες στα πλαίσια μιας γενικευμένης ανταποδοτικότητας.

Η εθελοντική δράση συνδυάζει τα στοιχεία της ελεύθερης βούλησης και επιλογής με την ένταξη και τη συνέπεια, εκεί που τα άτυπα δίκτυα έχουν τους άγραφους κώδικες και η επίσημη φροντίδα τη συμβατική σχέση. Τι είναι λοιπόν εκείνο που κινεί την επιλογή και την ελεύθερη βούληση να αναλάβει κανείς καθήκοντα και να υπηρετεί με αφοσίωση στόχους;

Παλιότερα η αντίληψη ότι υπάρχουν και πρέπει να υπάρχουν, πόσο μάλλον να προβάλλονται, κίνητρα για την εθελοντική ένταξη δεν γινόταν δεκτή, γιατί υπονοούσε έναν ωφελισμό που δεν ταίριαζε στο πρότυπο της

---

¹⁷ Ο. Στασινοπούλου, «Σύγχρονες τάσεις στην Κοινωνική Πρόνοια. Ο ρόλος του εθελοντισμού», περ. *Εκλογή*, τ. 106, Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 1995, σ. 265.

ανιδιοτελούς προσφοράς και της φιλανθρωπίας. Σήμερα, ιδιαίτερα στο χώρο της Κοινωνικής Πολιτικής, η μέχρι τώρα κυρίαρχη αντίληψη περί κινήτρων επανεξετάζεται, για δύο τουλάχιστον λόγους¹⁸:

1. Διέπεται από μια ατομοκεντρική θεώρηση του εθελοντισμού - τι δηλαδή πρέπει να κινεί το άτομο, ενώ είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τις μορφές εθελοντικής δράσης από τη σκοπιά του κοινωνικού γίνεσθαι, ιστορικά και πολιτισμικά και σε σύνδεση με την κοινωνική δομή. Μορφές συλλογικότητας και αλληλεγγύης προσεγγίζονται έτσι στα πλαίσια συστημάτων ανταποδοτικότητας και έκφρασης κοινωνικής συνείδησης και συνοχής. Υπάρχουν κίνητρα σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο, που αρθρώνονται μέσα από διαφορετικούς αξιολογικούς και επικοινωνιακούς κώδικες, με διάφορες θεσμικές μορφές.

2. Αν θέλουμε να αναπτύξουμε την εθελοντική προσφορά, να προσελκύσουμε περισσότερα μέλη, να κάνουμε την παρουσία του εθελοντισμού πιο ολοκληρωμένη και αποτελεσματική, πρέπει να κατανοήσουμε τι δημιουργεί τη διάθεση για προσφορά, πώς εμπνυχώνουμε, εκπαιδεύουμε, εξειδικεύουμε και διατηρούμε ικανά στελέχη, αφοσιωμένους συνεργάτες από διαφορετικές ομάδες πληθυσμού, κοινωνικά, ηλικιακά κ.λπ. Με άλλα λόγια, η οργάνωση και διοίκηση εύρωστων εθελοντικών σχημάτων δεν μπορεί να γίνει χωρίς την κατανόηση των κινήτρων της συγκεκριμένης αυτής ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Μελέτες από άλλες χώρες επισημαίνουν ορισμένα καθολικά κίνητρα, αλλά και την ποικιλομορφία επί μέρους κινήτρων σε σύνδεση με διάφορους τομείς δράσης. Παράδειγμα καθολικού κινήτρου είναι η προσφορά στο κοινωνικό σύνολο και η ανάπτυξη της συλλογικότητας ενάντια στην αποξένωση και τον ατομικισμό. Μια τέτοια αντίληψη είναι και ιστορικά συνυφασμένη με τη θρησκευτική πίστη και την εθελοντική προσφορά ως έκφραση αυτής της πίστης και ως τρόπο ζωής. Σε άλλες χώρες, η μελέτη και

---

¹⁸ Στο ίδιο, σ. 268.

ανάλυση του ρόλου της θρησκείας, της εκκλησίας και των μοναχικών ταγμάτων, αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο της κοινωνικής πολιτικής.

Στη χώρα μας, δυστυχώς, η ανάλυση της τεράστιας σημασίας του ρόλου της ορθοδοξίας και της έννοιας της διακονίας, όπως εξ' άλλου και του εθελοντισμού ευρύτερα, δεν έχει προχωρήσει, τουλάχιστον όσον αφορά στη σύνδεσή τους με την άσκηση κοινωνικής πολιτικής¹⁹.

Η αναζήτηση εναλλακτικών μορφών οργάνωσης και κάλυψης κοινωνικών αναγκών μπορεί επίσης να αποτελέσει σημαντικό κίνητρο, ως έμπρακτη έκφραση ιδεολογικοπολιτικών αντιλήψεων για μια ενεργό κοινωνία των πολιτών. Αντι-εξουσιαστικές, αντι-γραφειοκρατικές τάσεις σήμερα έχουν σημαντική παρουσία σε χώρους κοινωνικών κινημάτων, όπως το οικολογικό, το φεμινιστικό, το αντι-ρατσιστικό. Συχνά, τα στοιχεία της καινοτομίας, της περιπέτειας και της δυναμικής παρέμβασης λειτουργούν ενισχυτικά για την προσέλκυση εθελοντών.

Γνωστά επί μέρους κίνητρα αποτελούν επίσης η ανάγκη συλλογικής δράσης και δημιουργίας ομάδων πίεσης με στόχο την κάλυψη αναγκών των ίδιων των εθελοντικών στελεχών, ή συγγενών τους, ομοεθνών τους κ.λπ. Η δυναμική μάλιστα αυτών των ομάδων αυτοβοήθειας, είναι από μόνο του ένα ενδιαφέρον φαινόμενο με αυξανόμενη βαρύτητα στις σημερινές συνθήκες.

Τελικά, το κρίσιμο σημείο όσον αφορά την κατανόηση και μελέτη των κινήτρων είναι η μετατόπιση του βάρους από τη μονόδρομη θεώρηση του τι προσφέρουν οι εθελοντές στην ολοκληρωμένη αναζήτηση του τι προσφέρει ο εθελοντισμός ευρύτερα. Από αυτή τη σκοπιά οι λόγοι προώθησής του στοχεύουν και στους ίδιους τους εθελοντές οι οποίοι αποκομίζουν πολλά: Γνώσεις και δεξιότητες, κοινωνική καταξίωση, ανάπτυξη της προσωπικότητας, ψυχική υγεία, αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού, είναι μόνο λίγα από ένα μακρύ κατάλογο.

---

¹⁹ Στο ίδιο, σ. 268.

3.4. ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ - ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η εθελοντική δράση συχνά παίρνει διαφορετικές μορφές. Ο εντοπισμός και η διερεύνησή τους αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την κατανόηση του τρίτου τομέα, την ανίχνευση των αναγκών και ιδιαιτεροτήτων, την αξιολόγηση της προσφοράς τους²⁰. Τόσο σε επίπεδο δομής, όσο και σε επίπεδο πλεγμάτων κοινωνικών σχέσεων, τα διαφορετικά εθελοντικά σχήματα θέτουν σημαντικά ζητήματα αξιών, οργάνωσης, μορφών κοινωνικής παρέμβασης.

Από το πρίσμα της οργανωτικής δομής και της συνθετότητας της μπορούμε να διακρίνουμε ένα συνεχές, από την απλή, περιστασιακή εθελοντική προσφορά των ατόμων, στα διάφορα μικρά, ευέλικτα σχήματα αυτοβοήθειας, στους αμιγώς εθελοντικούς οργανισμούς, στους ιεραρχημένους, σύνθετους μη-κερδοσκοπικούς οργανισμούς που οργανώνουν και λειτουργούν σώματα εθελοντών, στις επίσημες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα (κεντρικού και τοπικού επιπέδου) στα πλαίσια των οποίων οργανώνεται εθελοντική εργασία.

Η προσέγγιση αυτή δεν μπορεί να είναι στατική, αλλά δυναμική και με την προοπτική της συχνής μετεξέλιξης των διαφόρων σχημάτων, σε συνάρτηση με τις κοινωνικές αλλαγές οι οποίες συντελούνται μέσα στο άμεσο και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η κυρίαρχη ροπή είναι από τις πιο απλές στις πιο σύνθετες οργανωτικά μορφές:

Μικρές, ευέλικτες ομάδες αυτοβοήθειας μπορεί να εξελιχθούν σε μεγαλύτερους εθελοντικούς φορείς με παρουσία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Π.χ. διάφορες οργανώσεις εκπροσώπησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Οργανωμένες εθελοντικές παρεμβάσεις σαν απάντηση σε ανάγκες κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες μπορεί να διευρυνθούν με πολύμορφη

²⁰ Στο ίδιο, σ. 269.

παρουσία σε όλο το φάσμα της Πρόνοιας, π.χ. Ερυθρός Σταυρός, Αμιγώς εθελοντικοί φορείς μετεξελίσσονται σε μη-κερδοσκοπικούς οργανισμούς, όπου η εθελοντική εργασία αποτελεί ένα στοιχείο πλαισίωσης των δραστηριοτήτων τους. Αυτοί οι οργανισμοί σε ορισμένες χώρες θεωρούνται σήμερα μέρος του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Στην Ελλάδα, με το νόμο 2082/92 για την αναδιοργάνωση της Πρόνοιας και τις νέες μορφές κοινωνικής προστασίας, ο ΕΟΠ και το ΠΙΚΠΑ από εποπτευόμενοι φορείς προσαρτώνται ουσιαστικά στον κρατικό τομέα, με κύριο έργο την εφαρμογή των προγραμμάτων του αρμόδιου Υπουργείου, ενώ παρατηρείται μια νέα κινητικότητα στον εθελοντικό χώρο με κύριο καταλύτη τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στα πλαίσια του σύγχρονου προνοιακού πλουραλισμού μας ενδιαφέρουν οι ιδιαιτερότητες όπως επηρεάζουν την προσπάθεια διαμόρφωσης συνεργασιών και συνύπαρξης κρατικού - μη κρατικού, προσωπικού και δημόσιου χώρου. Αναζητείται κυρίως η δυνατότητα αυτοτελούς δράσης από το στάδιο του επιτελικού σχεδιασμού των υπηρεσιών και προγραμμάτων, καθώς και στη διάρκεια της υλοποίησης, για να υπάρχει η δυνατότητα εναλλακτικών μορφών παρέμβασης σύμφωνα και με το πνεύμα του εθελοντισμού.

3.4.1. Η σχέση με το κράτος και με φορείς χρηματοδότησης και στήριξης

Ένα σημείο αιχμής στη διερεύνηση του ρόλου του εθελοντισμού σήμερα είναι η αναγνώριση των ορίων του και η διαπίστωση ότι η στήριξη από το κοινωνικό κράτος έχει αποτελέσει και εξακολουθεί να αποτελεί κύριο παράγοντα επιβίωσης και ανάπτυξης του τρίτου τομέα²¹.

---

²¹ Στο ίδιο, σ. 270.

Η γειννίαση με το κράτος και ο βαθμός εξάρτησης από αυτό επηρεάζει σημαντικά αυτή τη δυνατότητα, όπου κύρια θέση κατέχουν οι προϋποθέσεις χρηματοδότησης και στήριξης. Το πρόβλημα βέβαια του βαθμού εξάρτησης και των ορίων σε σχέση με την εξασφάλιση πόρων δεν αφορά μόνο τη σχέση των εθελοντικών σχημάτων με το κράτος, αλλά και με άλλους χρηματοδότες. Σε όσους έχουν μακρόχρονη πείρα του χώρου είναι γνωστά τα προβλήματα που αναφύονται από το θεσμικό πλαίσιο που διέπει π.χ. την παροχή κληροδοτημάτων και τη διαχείριση δωρεών διαφόρων τύπων, ιδιαίτερα εν όψει των ραγδαίων και απρόβλεπτων από τους δωρητές, κοινωνικών αλλαγών.

Αποφεύγοντας λοιπόν τα απλουστευτικά σχήματα μιας μονόδρομης σχέσης εθελοντισμού - κράτους, θα πρέπει κάθε φορά να αναζητούμε τις διαπλοκές στήριξης και άσκησης κοινωνικού ελέγχου μέσα από τη σχέση φορέων χρηματοδότησης και εθελοντικής δράσης. Η διεθνής εμπειρία, ιδιαίτερα σε μικρούς οργανισμούς που δρουν στο τοπικό επίπεδο στα πλαίσια της κοινοτικής ανάπτυξης, δείχνει ότι οι εκπρόσωποι της τοπικής κοινωνίας και οι χρηματοδότες ασκούν πολλές φορές πολύ πιο ασφυκτικό έλεγχο από τις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους.

Με άλλα λόγια, όσον αφορά τη δυνατότητα αυτοτέλειας και ευελιξίας στη σχέση με το άμεσο ή και ευρύτερο περιβάλλον στήριξης, εξισώσεις του τύπου μικρό = ευέλικτο, κρατικό = περιοριστικό, δεν ευσταθούν πάντα, ενώ προωθούν συχνά στείρες γενικεύσεις.

Το γεγονός βέβαια παραμένει ότι το κράτος έχει τη δυνατότητα να θεσπίσει κανόνες, με ή χωρίς τη συμμετοχή των ίδιων των εθελοντικών σχημάτων, λιγότερο ή περισσότερο επιτρεπτικούς, υπολειμματικού ή αναπτυξιακού τύπου, συμβάλλοντας έτσι αρνητικά ή θετικά στη διαμόρφωση πρόσφορου θεσμικού πλαισίου δράσης.

3.4.2. Στελέχωση, αναπαραγωγή σχέσεων και ανισοτήτων

Σημαντικό στοιχείο είναι και η αναπαραγωγή μέσα στις οργανώσεις μορφών κοινωνικών σχέσεων της κοινωνίας στην οποία κινούνται και την οποία εκφράζουν²². Ορισμένες από αυτές είναι αντίθετες προς τη φιλοσοφία και τις αξίες του εθελοντισμού: όπως οι ανταγωνιστικές και εξουσιαστικές τάσεις, ο ατομικισμός και η έλλειψη συλλογικότητας, οι ανισότητες κατά ηλικία, εισόδημα, φύλο, φυλή. Γιατί δεν υπάρχει καμία μαγική ασπίδα που να προστατεύει τους μέσα από τα έξω, όπως δεν υπάρχουν και απόλυτα ανυπέρβλητα πλαίσια για τη δημιουργία νέων προϋποθέσεων.

Ο εθελοντικός χώρος δεν είναι αλώβητος, ούτε κοινωνία αγγέλων. Ούτε βέβαια η σύγκρουση είναι απαραίτητα αρνητικό φαινόμενο. Όμως η διαχείριση και επίλυση εντάσεων πρέπει να γίνεται με γνώμονα την ανάπτυξη της συλλογικότητας και όχι του ανταγωνισμού. Ένα σημείο τριβής, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά για τους εθελοντές, αποτελεί και η εκ των πραγμάτων ύπαρξη στελεχών διαφορετικού τύπου και οι συχνά αναπόφευκτες διαφορές:

α) ανάμεσα σε εκείνους που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε εθελοντικά στελέχη πλήρους απασχόλησης, μερικής απασχόλησης και περιστασιακούς εθελοντές,

β) ανάμεσα στα εθελοντικά στελέχη διοίκησης και τους επαγγελματίες ειδικούς ή διοικητικούς, που όλο και περισσότερο συνυπάρχουν γιατί οι ανάγκες το καλούν.

Το γεγονός ότι τα κίνητρα δεν είναι οικονομικά και υλικά, αλλά περισσότερο ιδεολογικά, δεοντολογικά, με μακρόχρονη συχνά επένδυση συναισθηματική, τρόπο ζωής, προσφορά ζωής, καθορίζει εντονότερα τη στάση των εθελοντών πλήρους απασχόλησης απέναντι στους άλλους εθελοντές, αλλά και στους επαγγελματίες μισθωτούς που μπορεί να έχουν

---

²² Στο ίδιο, σ. 271.

ρόλο διοικητικό. Στα παραπάνω πρέπει να προσθέσουμε και τις διαφορές κατά ηλικία και φύλο, οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά στάσεις και αντιλήψεις και τείνουν να ευνοούν την αναπαραγωγή στερεοτύπων - ιδιαίτερα όταν συνδέονται με ιεραρχημένες κλίμακες άσκησης εξουσίας μέσα στην οργανωτική δομή.

Ίσως οι πιο δύσκολες και χαρακτηριστικές του κλάδου καταστάσεις αφορούν τις σχέσεις κατανομής δύναμης και εξουσίας, καταξίωσης και αναγνώρισης που μπορεί να εκδηλωθούν με ιδιαίτερη ένταση εξ αιτίας της μεγάλης προσωπικής επένδυσης και συναισθηματικής, αξιολογικής φόρτισης.

Τελικά, η αποδοχή και η ανάπτυξη αρμονικής συνεργασίας μεταξύ όλων των στελεχών αποτελεί κύριο παράγοντα εύρυθμης λειτουργίας και ανάπτυξης και ένα ζητούμενο των ιδιαιτεροτήτων της διοίκησης των μη-κυβερνητικών και εθελοντικών οργανώσεων.

3.4.3. Ζητήματα διοίκησης των εθελοντικών οργανώσεων

Οι σύγχρονες μέθοδοι διοίκησης μας έρχονται από το χώρο της ιδιωτικής κερδοσκοπικής πρωτοβουλίας²³. Πόσο όμως εναρμονίζονται τα κύρια κριτήρια και οι στόχοι της διοίκησης του κερδοσκοπικού χώρου με τους στόχους και τα κριτήρια του εθελοντισμού;

Οι απαντήσεις στην πράξη ποικίλλουν ανάλογα με τις ιστορικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της διαμόρφωσης του εθελοντισμού σε διαφορετικές χώρες. Στις ΗΠΑ, όπου οι εθελοντικές οργανώσεις αναπτύχθηκαν αρχικά μακριά από την άμεση επίδραση του κράτους και σε σχέση με την ιδιωτική πρωτοβουλία, παρατηρείται μια τάση προς την υιοθέτηση αρχών ανταγωνισμού και μάρκετινγκ, χρήσης νέων τεχνολογιών σε σύνδεση με παραγωγικότητα και αποτελεσματικότητα. Στη Γερμανία, όπου το κράτος από την αρχή είχε ένα έντονο ενδιαφέρον, μαζί με την εκκλησία, για

---

²³ Στο ίδιο, σ. 272.

τη διαμόρφωση του τρίτου τομέα σαν σημαντικού μοχλού υλοποίησης των πολιτικών του, υπερτερούν οι μεγάλοι μη-κερδοσκοπικοί, ιεραρχημένοι οργανισμοί, όπου τα προβλήματα εκσυγχρονισμού της διοίκησης τίθενται από το πρίσμα της λογικής του Δημόσιου τομέα.

Στην Αγγλία μια πρόσφατη μελέτη για τα διαφορετικά πρότυπα διοίκησης στον εθελοντικό τομέα, επισημαίνει την καθολική αποδοχή από τους μάνατζερς του δείγματος ενός κυρίαρχου κριτηρίου²⁴: της φροντίδας για τους ανθρώπους τους. Ένας πετυχημένος εθελοντικός οργανισμός, είναι ένας οργανισμός με ευτυχισμένους ανθρώπους, όπου επικρατούν οι ανοικτές μορφές επικοινωνίας, η συλλογικότητα, όπου σημαντικές διοικητικές δεξιότητες είναι το να ξέρεις να ακούς, να μπορείς να βάζεις τον εαυτό σου στη θέση των άλλων. Η διορατικότητα, ο συμμετοχικός σχεδιασμός, η ευαισθησία στις απόψεις των άλλων, η ενδυνάμωση των εργαζομένων να πετύχουν στόχους και οράματα, θεωρούνται πολύ πιο σημαντικά συστατικά στοιχεία της διοίκησης από την επιβολή πειθαρχίας.

Εξ' ίσου σημαντική όμως θεωρείται και η σχέση πολλών εθελοντικών σχημάτων με τα άτυπα δίκτυα, δηλαδή την οικογένεια, τα συγγενικά πλέγματα και τη γειτονιά, όπου τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου που επικρατούν έχουν μεγάλη σημασία. Η άγνοια ή υποτίμηση της δύναμής τους μπορεί να δημιουργήσουν σοβαρά εμπόδια στο εθελοντικό έργο, αρχίζοντας από την προσφορά εθελοντικού δυναμικού και φθάνοντας μέχρι την υλοποίηση προγραμμάτων.

Αν συγκρίνουμε αυτό το πρότυπο διοίκησης με τα πρότυπα που επικρατούν συνήθως στις δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες, ή στις ιδιωτικές κερδοσκοπικές, θα επισημάνουμε σημαντικές διαφορές, αν και στον κερδοσκοπικό τομέα σήμερα η ευέλικτη διοίκηση, με κώδικα αξιών και στόχους προβάλλεται πολύ περισσότερο σαν στοιχείο επιτυχίας, ιδίως γιατί οι επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερη ρευστότητα στο

---

²⁴ Στο ίδιο, σ. 272-273.

περιβάλλον τους, όπου οι σύγχρονες συνθήκες απαιτούν ανοικτά συστήματα και προσαρμοστικότητα²⁵.

Τελικά, και από τη σκοπιά της οργανωτικής δομής, ο εθελοντικός χώρος έχει ένα καθοριστικό χαρακτηριστικό που τον διαφοροποιεί από το Δημόσιο και από τον προσωπικό χώρο: Κατέχει το ενδιάμεσο και διαπλεκόμενο διάστημα, συχνά μάλιστα αντιμετωπίζεται ως ο κύριος μεσολαβητής ανάμεσα στις επίσημες υπηρεσίες και τα ανεπίσημα δίκτυα. Οι επιλογές στην οργάνωση και τη διοίκηση επηρεάζονται επομένως όχι μόνο από τις κατευθυντήριες αξίες, αλλά και από τον ενδιάμεσο χαρακτήρα του.

Τι σημαίνει αυτό όταν υπερβαίνουμε τα τοπικά και εθνικά πλαίσια; Πώς διαφοροποιούνται ζητήματα οργανωτικής δομής και διοίκησης όταν οι φορείς έχουν διεθνή υπόσταση και δράση; Ένα σοβαρό διαχωριστικό στοιχείο είναι η εξισορρόπηση των αναγκών εδραίωσης άμεσης σχέσης παρέμβασης όπου ο οργανισμός δρα, συντονισμού των θεμελιακών λειτουργιών, ευέλικτης και οικονομικής διοίκησης με τις τάσεις για γραφειοκρατική διόγκωση. Μια συγκριτική μελέτη πιο "παραδοσιακών" εδραιωμένων φορέων όπως ο Ερυθρός Σταυρός ή η UNICEF, με νεότερες μορφές στο χώρο της υγείας - πρόνοιας όπως οι Γιατροί χωρίς Σύνορα, ή στα πλαίσια κοινωνικών κινημάτων, όπως η GREENPEACE, θα έφερνε στο φως πολλές ενδιαφέρουσες πτυχές των ιδιαιτεροτήτων των υπερεθνικών αυτών φορέων του τρίτου τομέα.

Ευέλικτη λοιπόν η διοίκηση στον εθελοντισμό, με έμφαση στις ανθρώπινες σχέσεις και τις συλλογικές μορφές, ανοικτή προς τον περιβάλλον της, με κατανόηση και συμμετοχή της κοινωνικής βάσης. Οι γενικές όμως αρχές πρέπει να εξειδικεύονται ανάλογα με τη συγκεκριμένη μορφή εθελοντικού οργανισμού, τις οικονομικές, ιστορικές και πολιτισμικές του ρίζες.

---

²⁵ Στο ίδιο, σ. 273.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

"ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ"

4.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Η έννοια της εθελοντικής προσφοράς διαχρονικά δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο. Μεταβάλλεται και συμπληρώνεται ανάλογα με τις μεταβολές που υφίστανται η κοινωνία²⁶.

Επιχειρώντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή σε ό,τι αφορά το θεσμό της εθελοντικής προσφοράς, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι οι πρώτες εκδηλώσεις της παρουσιάζονται στα πλαίσια της μεγάλης εκτεταμένης οικογένειας, μεταξύ των μελών της και αργότερα σ' εκείνα της οργανωμένης κοινότητας.

Οι ιδέες της κοινωνικής δικαιοσύνης και της κοινωνικής αλληλεγγύης, κατά την αρχαιότητα, πηγάζουν από το φιλοσοφικό ιδεαλισμό του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη και των Στωικών φιλοσόφων. Οι ιδέες αυτές επηρέασαν τα άτομα των κοινωνιών της εποχής και τα προέτρεψαν σε εκδηλώσεις φροντίδας και συμπαράστασης, κυρίως υλικής, προς ομάδες ανθρώπων φτωχών, αναξιοπαθόντων, υστερούντων σωματικά και πνευματικά.

Η κοινωνική νομοθεσία του Σόλωνα και του Περικλή περιελάμβανε μέτρα για την προστασία χηρών και ορφανών, τη συνταξιοδότηση αναπήρων και ηλικιωμένων, την πρόσληψη ανέργων σε κρατικές υπηρεσίες για εκτέλεση κοινωφελών έργων κ.ά.

²⁶ Σ. Κοκκινάκης, «Η εθελοντική προσφορά στη σύγχρονη κοινωνία», περ. *Εθελοντισμός*, τ. 6, Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 1996, σ. 8.

Η εμφάνιση του Χριστιανισμού με το κήρυγμα της αγάπης και της φιλανθρωπίας, στο οποίο έχουν τη ρίζα τους οι τομείς υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, έδωσε νέα ώθηση στην επίλυση προβλημάτων που απασχολούσαν τον αδύναμο πολίτη της κοινωνίας της εποχής. Το κύριο βάρος αντιμετώπισης όλων των κοινωνικών προβλημάτων αναλήφθηκε ουσιαστικά από την εκκλησία.

Την πρωτοβυζαντινή περίοδο ο σημαντικότερος εκφραστής της εθελοντικής προσφοράς θεωρείται ο Μέγας Βασίλειος, ο οποίος ιδρύοντας τη Βασιλειάδα, αντιμετώπισε με ιδιαίτερο ζήλο τις ανάγκες των φτωχών, των αδυνάτων, των ξένων, προσφέροντάς τους ανάπαυση, παρηγοριά, κλίνη, τροφή, ακόμη και την ευκαιρία να μάθουν κάποια τέχνη για να μπορούν να ζήσουν ανεξάρτητοι στην κοινωνία²⁷.

Στη Βυζαντινή περίοδο αναπτύχθηκαν τα συσσίτια και η χορήγηση επιδομάτων σε άπορους και σε ανάπηρους πολέμου.

Χαρακτηριστικό δείγμα της φιλανθρωπίας της εποχής, ήταν και το έργο της Άνας Κομνηνού, η οποία έκτισε μια ολόκληρη πολιτεία για τη στέγαση, τη σίτιση και τη φροντίδα των αναπήρων.

Το κράτος και η εκκλησία ανέπτυξαν σε μεγάλη έκταση πλήθος ευαγών οίκων, ξενώνων, ορφανοτροφείων, γηροκομείων, πτωχοκομείων και άλλα. Τα μοναστήρια και οι ευαγείς οίκοι του Βυζαντίου χρησίμευαν και ως σχολές ιατρικής, παράλληλα με τις υπηρεσίες φροντίδας που προσέφεραν. Η Αγία Ελένη έκτισε τα πρώτα Νοσοκομεία στην Κων/πολη πολύ πριν ιδρυθούν από τους δυτικούς τα αντίστοιχα *Hotels de Dieux*, το μεσαιώνα. Πολλοί δε τομείς αποτέλεσαν πρότυπο για την ίδρυση παρόμοιων ιδρυμάτων πολλούς αιώνες αργότερα όπως: Λεπροκομεία, Νοσοκομεία διδακτηρίων κ.ά.

Στην περίοδο της Τουρκοκρατίας η οικογένεια, η εκκλησία και η κοινότητα, ήταν οι σημαντικότεροι φορείς κοινωνικής προστασίας για τους ευρισκόμενους σε ανάγκη.

---

²⁷ Στο ίδιο, σ. 8.

Στην επίλυση προβλημάτων συνέβαλαν και οι συνεταιρισμοί, οι μεγάλοι ευεργέτες, ο Κοσμάς ο Αιτωλός (1714-1779), που ανέπτυξε θρησκευτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και εθνικό έργο, η οσία Φιλοθέη Μπενιζέλου (1522-1589), που ανέπτυξε κυρίως έργο προστασίας παιδιών και γυναικών. Σημαντική ήταν επίσης η συμβολή του απόδημου ελληνισμού, των συντεχνιών και των δημογεροντιών.

Με την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό, η χώρα βρέθηκε ανάμεσα σε ερείπια και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της είχε ανάγκη κοινωνικής προστασίας. Οικονομική αδυναμία εμπόδιζε τις κυβερνήσεις να προγραμματίζουν και να αναπτύσσουν μια συστηματική κρατική μέριμνα. Έτσι αφέθηκε στην ιδιωτική πρωτοβουλία η φροντίδα των αδυνάτων.

Για μια φορά ακόμη η εκκλησία και η ιδιωτική πρωτοβουλία συνετέλεσαν στη θεμελίωση της κοινωνικής προστασίας με ένα δίκτυο υπηρεσιών.

Από το 1877 ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, συμβάλλει αποφασιστικά, πρώτος, στο ξεπέρασμα της όποιας συμφοράς με το ανθρώπινο δυναμικό του, που στην πλειοψηφία του είναι εθελοντές, αναδεικνύοντας έτσι τη μέγιστη χρησιμότητά τους.

Κοινωνική δικαιοσύνη, υψηλά ιδεώδη, ηθικές και ανθρωπιστικές αξίες, έχουν αντικατασταθεί από την υλική διαβίωση σε κοινωνίες καταναλωτισμού και εφησυχασμού. Ενώ εφησυχασμού που έχει καλύψει τα πάντα και εμποδίζει την κοινή συνείδηση να εξεγερθεί, ενώ παράλληλα έχει αυξηθεί ο αριθμός των ανθρώπων που βρίσκονται σε ανάγκη.

Κρίση επίσης διέρχεται και το κράτος - πρόνοιας στις μέρες μας (ιδεολογική, κοινωνική, οικονομική και πολιτική). Η κρίση αυτή, οφείλεται κατ' άλλους μεν στην αύξηση των κοινωνικών υπηρεσιών, οπότε θα εξαλειφθεί εάν περικοπούν δραστικά οι κοινωνικές υπηρεσίες, κατ' άλλους δε στην καθολικότητα του κράτους - πρόνοιας, οπότε θα εξαλειφθεί με την

κατάργηση της καθολικότητάς του²⁸. Θεωρούμε ότι οφείλεται κατά κύριο λόγο στη διεθνοποίηση της οικονομίας της αγοράς και στην αρχή ότι "όσο υψηλότερος είναι ο κοινωνικός μισθός μιας χώρας τόσο λιγότερο ανταγωνιστική είναι η χώρα αυτή".

Το ερώτημα που τίθεται είναι: "Τι είναι αυτό που καθορίζει και διαφοροποιεί τη σημερινή κοινωνία από τις προηγούμενες;"

Μια πρώτη απάντηση που μπορεί να δοθεί σε αυτό το ερώτημα είναι η αντικατάσταση της εκτεταμένης οικογένειας από την πυρηνική, με το άτομο ανασφαλές οικονομικά και συναισθηματικά, αλώσιμο στα πλαίσια απρόσωπων θεσμών. Είναι η αστικοποίηση, η μετανάστευση, η καταστροφή του περιβάλλοντος, η τεράστια ανάπτυξη της τεχνολογίας με επακόλουθο την εμφάνιση νέων αναγκών.

Στο παρελθόν οι εθελοντικές οργανώσεις δεν ενδιαφέρονται πάντοτε να ανταποκριθούν στις ανάγκες των ασθενέστερων κοινωνικά και οικονομικά τάξεων. Η εθελοντική προσφορά απευθυνόταν, όσον αφορά την κοινωνική προστασία, σε συγκεκριμένες κατηγορίες πληθυσμού, με στόχο την κάλυψη στοιχειωδών αναγκών του. Κίνητρο για την προσφορά αυτή, το συναίσθημα των εθελοντών, χωρίς πάντοτε να υπάρχει ο ανάλογος σεβασμός στην προσωπικότητα του άλλου.

Είναι γνωστό το έργο της Εκκλησίας, όπου ο κλήρος και οι λαϊκοί συνεργάζονται από χρόνια συνεισφέροντες στον κοινό σκοπό.

Είναι γνωστό το έργο εκατοντάδων συλλόγων, γονέων και κηδεμόνων, που ασχολούνται με θέματα λειτουργίας των σχολείων.

Είναι γνωστό το έργο των εθελοντών που ασχολούνται με θέματα ατόμων με ειδικές ανάγκες, φυλακισμένων, ασθενών, με τη διαφώτιση για πρόληψη ασθενειών, με την επίλυση ουσιαστικών προβλημάτων, με θέματα οικολογίας, με την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών που προκαλούνται από φυσικές, τεχνολογικές καταστροφές ή επιδημίες.

---

²⁸ Στο ίδιο, σ. 8.

4.2. ΑΡΧΕΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ

Η αναβίωση ή ενδυνάμωση της εθελοντικής προσφοράς και των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών πρωτοβουλιών, καλλιεργεί νέες μορφές αυτοβοήθειας, αλληλεγγύης και συνοχής μέσα στην κοινωνία²⁹.

Οι νέες αυτές μορφές θα πρέπει να διέπονται από κάποιες αρχές τις οποίες μπορούμε να συνοψίσουμε ως εξής:

- Ο εθελοντισμός, αποτελώντας μια ενεργό προσπάθεια, προσφέρεται από άτομο ή ομάδα ατόμων σε άτομο ή ομάδα ατόμων. Προέρχεται από την ελεύθερη βούλησή του προσφέροντας χωρίς πίεση από πρόσωπα ή καταστάσεις. Έχει ως κίνητρο τη χαρά που προκαλεί τη δημιουργική κάλυψη του ελεύθερου χρόνου, τη δημιουργία ευκαιριών κοινωνικών συναναστροφών, την προσωπική ικανοποίηση, την αξιοποίηση γνώσεων ή και ικανοτήτων, την αντιμετώπιση προσωπικών προβλημάτων, τη συμμετοχή σε πρωτοποριακές ενέργειες.
- Ο εθελοντισμός έχει ως κινητήρια δύναμη το προσωπικό θέλω του εθελοντή.
- Ο εθελοντισμός προϋποθέτει δυνατότητα δημιουργίας διαπροσωπικών σχέσεων και γενικότερα επικοινωνίας. Έχει ανιδιοτελή χαρακτήρα που δεν αποβλέπει σε ανταλλάγματα και αντιπαροχές, χωρίς όμως να τα αποκλείει. Αποβλέπει σε κοινωνικά ωφέλιμους σκοπούς, χωρίς να απαιτεί κοινωνική, οικονομική, μορφωτική, πολιτιστική, πολιτική ή άλλη αντιστοιχία του προσφέροντος το έργο και του αποδεχόμενου την ενέργεια.

Η οποιαδήποτε μορφή εθελοντισμού χρειάζεται ηθική αναγνώριση, σεβασμό και κίνητρα.

²⁹ «Αρχές εθελοντισμού», περ. *Εθελοντισμός*, τ.6, *Φ-ΙΛ-ΑΝΘΡΩΠΟΣ*, τ.1°, Μάιος 1999, σ.6..

- Ο εθελοντισμός είναι η αυθόρμητη, ευσυνειδητη και ανιδιοτελής προσφορά της ανθρώπινης ενέργειας για τη θεραπεία της ανάγκης του πλησίου.
- Ο εθελοντισμός αποτελεί την ανώτερη εκδήλωση του ατόμου, αφού εκτείνεται πέρα από το ατομικό συμφέρον για να στηρίζει την ολότητα.
- Ο εθελοντισμός είναι η ατομική έκφραση της ανώτερης συλλογικής συνειδήσης.
- Ο εθελοντισμός είναι η απόδειξη του αληθούς προς τον εαυτό μας ενδιαφέροντος.
- Ο εθελοντισμός είναι μια εφαρμογή του νόμου της Ζωής μέσα στην ολότητα.
- Ο εθελοντισμός είναι η φυσική και πηγαία θέληση της προσφοράς του ανθρώπου προς τον άνθρωπο, που δεν στερεύει παρά μόνο από τις δυστυχίες και από τον εγωισμό.
- Η αυτοπροβολή και η δόξα είναι η συμπληγάδες που συντρίβουν τη γνησιότητα του Εθελοντισμού μέσα στον Εθελοντή.
- Ο εθελοντισμός είναι ο έρωτας για τη βοήθεια και τη στήριξη της ανάγκης των άλλων.
- Ο εθελοντισμός είναι ο δείκτης του πολιτισμού μιας κοινωνίας.
- Ο εθελοντισμός είναι η κινητοποίηση των δυνάμεων της Ζωής και της συνοχής μιας κοινωνίας, είναι ο δείκτης της υγείας και της ισορροπίας του κοινωνικού σώματος.
- Ο εθελοντισμός θεραπεύει κάθε πραγματική ανάγκη, μεγάλη ή μικρή. Η μεγάλη ανάγκη είναι η μικρή ανάγκη, που μεγάλωσε μέσα στην εγκατάλειψη και την αδιαφορία.
- Σαν το γάλα της μάνας, ο εθελοντισμός ξεπηδάει όπου η ζωή καλεί σε βοήθεια.
- Ο εθελοντισμός είναι Δικαίωμα και Καθήκον κάθε ανθρώπου.
- Ο εθελοντισμός, ως ελεύθερη απόφαση, είναι προσωπική υπόθεση, είναι

τρόπος ζωής και ατομική πειθαρχία. Μια συμμαχία, όμως, εθελοντών πολλαπλασιάζει τη δύναμή τους, τόσο που μπορεί να αλλάξει ακόμα και τη μοίρα των ανθρώπων.

- Εθελοντισμός σημαίνει: προστρέχω στην ανάγκη της Ζωής για να της δώσω πίσω κάτι από εκείνα που η Ίδια μου έδωσε, ακριβώς γι' αυτή την περίπτωση.

Πέρα από τις παραπάνω αρχές που πρέπει να διέπουν τις μορφές του εθελοντισμού, υπάρχουν και κάποιες αρχές που πρέπει να χαρακτηρίζουν τα άτομα που προσφέρουν εθελοντική εργασία. Οι αρχές αυτές εμφανίζονται ως εξής:³⁰

- Ο εθελοντής ανταποκρίνεται στην απαίτηση της δημοκρατίας που είναι να συμμετέχει ενεργά ο πολίτης στα κοινά.
- Ο εθελοντής πρέπει να είναι ικανός για συνεργασία, να είναι υπεύθυνος, να έχει συνέπεια, πίστη ότι η ανθρώπινη προσπάθεια μπορεί να φέρει αποτέλεσμα. Να έχει πίστη στο πρόγραμμα δράσης και υπευθυνότητα. Να μπορεί να δεχθεί εκπαίδευση και κατεύθυνση από επαγγελματίες ή άλλους εκπαιδευτικούς εθελοντές. Η εθελοντική προσφορά μπορεί να παρέχεται από τον καθένα στον ελεύθερο χρόνο του, βοηθώντας με την πολύτιμη εμπειρία και τις γνώσεις του, εκείνον που έχει την ανάγκη του.
- Ο εθελοντής συνδυάζει τον έρωτα του ερασιτέχνη, τη συνέπεια του επαγγελματία, την πειθαρχία του στρατιώτη και την ανιδιοτέλεια του ανώτερου ανθρώπου.
- Ο εθελοντής είναι δωρητής ελπίδας για ζωή και εγγυητής της πίστης προς τον άνθρωπο.

³⁰ Σ. Κοκκινιάκης, «Εθελοντική προσφορά στη Σύγχρονη Κοινωνία», περ. *Εθελοντισμός*, τ. 6, Ιανουάριος - Φεβρουάριος, σ. 8.

- Ο εθελοντής δεν κερδίζει τίποτα, εξοφλεί όμως το χρέος του προς τη Ζωή και γι' αυτό καθίσταται ελεύθερος.
- Ο εθελοντής οφείλει να κατέχει και να συνδυάζει την επιστήμη της αυτογνωσίας και την τέχνη της επικοινωνίας. Η αυτογνωσία του εξασφαλίζει τη δύναμη να προσφέρει, γιατί με αυτή γνωρίζει τα όριά του. Η επικοινωνία του επιτρέπει να ανιχνεύει την πραγματική ανάγκη, γιατί μ' αυτήν η καρδιά του ανοίγεται και εκτείνεται για να συναντήσει τις άλλες καρδιές.
- Ο εθελοντής θα συναντήσει και την απόρριψη και την αναγνώριση των θεατών της ζωής. Ας μην βασίζεται εκεί, αλλά ας αντλεί από μέσα του τη γνώση και την ικανότητα να βοηθά όπου χρειάζεται, όσο χρειάζεται και όταν χρειάζεται.
- Ο εθελοντής δεν αυτοπροβάλλεται γιατί δεν αντλεί την έμπνευση και τη δύναμή του από την κοινή γνώμη. Το ίδιο του το έργο, του παρέχει τη γνώση και την ενέργεια που χρειάζεται για να συνεχίσει.
- Ο εθελοντής μιλά για το έργο του, και όχι για τον εαυτό του, μόνο όσο, όπως και όποτε χρειάζεται, για να ξυπνήσει μέσα στους άλλους την ανάμνηση του υπέρτατου καθήκοντος της αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων.
- Ο ερασιτέχνης ζει με τον έρωτά του, με το αντικείμενο του ενδιαφέροντός του, και με αυτό τον τρόπο ικανοποιεί μια δική του ανάγκη. Ο επαγγελματίας ζει με τη συνέπεια της εργασίας του, χρήσιμης στους άλλους, και με αυτό τον τρόπο ικανοποιεί μια ανάγκη, δική του και των άλλων. Ο εθελοντής ζει με τον έρωτα και τη συνέπεια της προσφοράς του και με αυτό τον τρόπο υπηρετεί και ικανοποιεί μια ανώτερη συλλογική ανάγκη, πέρα από κάθε ατομικό ενδιαφέρον ή συμφέρον.
- Η απογοήτευση και ο ενθουσιασμός είναι οι δυο εχθροί του εθελοντή.

- Η ανωνυμία είναι το όνομα του εθελοντή, όνομα τρανό που τον κάνει ξακουστό μέσα στο βασίλειο του Θεού.
- Ο εθελοντής είναι συνεργάτης της ζωής, γιατί ο πρώτος και μέγας εθελοντής είναι η ίδια η Ζωή, που χαρίζεται χωρίς όρια και χωρίς διάκριση.
- Ο εθελοντής εξισορροπεί την ανάγκη με την ελευθερία, το σεβασμό με τη βοήθεια, τη σιωπή με τη φωνή.
- Ο εθελοντής δεν χρεώνει ούτε και υποχρεώνει ποτέ κανέναν.
- Ο εθελοντής δεν προσφέρει από το περίσσειμα ούτε από το υστέρημά του. Γνωρίζει ότι τίποτε δεν είναι δικό του και, όταν κάτι χρειάζεται, σπεύδει να το βρει για να το προσφέρει, είτε το έχει είτε δεν το έχει.
- Είναι άλλο το να προσφέρεις ό,τι έχεις και άλλο το να προσφέρεις ό,τι είσαι. Το πρώτο, κάπου και κάποτε τελειώνει, το δεύτερο είναι πηγή ανεξάντλητη που μπορεί να γεννά, κάθε φορά, ό,τι χρειάζεται για να προσφέρει.

Επειδή η αυξημένη εξάρτηση από τον εθελοντικό τομέα είναι πιθανόν να μεγαλώσει τα προβλήματα εκείνων που έχουν ανάγκη, με το αίσθημα της αβεβαιότητας, απαιτείται ένα μικτό σύστημα που θα βοηθά στον περιορισμό της ανισότητας και στην εξαφάνιση της αβεβαιότητας.

Οι εθελοντικές οργανώσεις μπορούν να κάνουν πράγματα για τα οποία υπάρχει αβεβαιότητα ως προς το αποτέλεσμα. Μπορούν να διακινδυνεύουν περισσότερο από το δημόσιο τομέα και τον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα. Οι εθελοντικές οργανώσεις είναι η φωνή που συνήθως καταγγέλλει τους παραλογισμούς των συστημάτων, που αρνούνται να καλύψουν τις στοιχειώδεις φυσικές πολιτιστικές και κοινωνικές ανάγκες των πολιτών³¹.

³¹ «Αρχές εθελοντισμού», περ. *ΦΙΛ-Α-ΑΝΘΡΩΠΟΣ*, τ. 1^ο, Μάιος 1999, σ. 6.

Οι εθελοντικές οργανώσεις είτε ως ομάδες υπηρεσιών φροντίδας, είτε ως άτυπες ομάδες αυτοβοήθειας, είτε ως ομάδες πίεσης, μπορούν να καλύψουν τα κενά τα οποία οι κυβερνητικοί φορείς δεν καλύπτουν. Είναι γνωστό ότι έχουν αρχίσει πολύ καιρό πριν από την επίσημη πολιτεία, τον αγώνα τους ενάντια στη φτώχεια και την κοινωνική αβεβαιότητα.

Οι διάφοροι επαγγελματικοί κλάδοι μπορούν να προσφέρουν εθελοντικές υπηρεσίες σε τομείς που γνωρίζουν καλύτερα.

Η προσφορά των εθελοντικών οργανώσεων, με κατάλληλο συντονισμό, μπορεί να έχει διαχρονικότητα, χωρίς να δημιουργεί πλασματικές προσδοκίες.

Οι εθελοντικές οργανώσεις, πρέπει να πάρουν ενεργό θέση στη μελέτη και διερεύνηση των γενικότερων προβλημάτων, όπως διαμορφώνεται στη σύγχρονη κοινωνία.

Να λειτουργήσουν με σύγχρονο τρόπο, να επιδιώξουν εμπλοκή των βοηθούμενων και όλων των πολιτών σ' αυτές.

Να μεριμνήσουν για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των βοηθούμενων, συνεργαζόμενοι μαζί τους και σεβόμενοι πάντοτε την αξιοπρέπειά τους.

Η ενημέρωση των πολιτών για την αξία και τη σημασία της εθελοντικής προσφοράς, πρέπει να αρχίζει από νεαρή ηλικία, γιατί με τη δραστηριοποίηση και την εμπλοκή των νέων στον εθελοντισμό, καλλιεργείται η κοινωνική αλληλεγγύη, η αλληλοβοήθεια και υιοθετούνται υγιέστερες στάσεις ζωής.

4.3. ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση απαιτείται: α) να ενεργοποιήσει και να αξιοποιήσει τις κοινωνικές δυνάμεις που μπορούν να προσφέρουν έργο, β) να ρυθμίσει το επίπεδο της σχέσης της με τις εθελοντικές οργανώσεις³².

γ) Να διασφαλίσει τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων στη λήψη αποφάσεων, για προγράμματα και υπηρεσίες που τους αφορούν.

δ) Να ενισχύσει την κοινωνική συνείδηση και την κοινωνική συνοχή.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες δεν απευθύνονται πλέον σε οριακές ομάδες αλλά σε όλο το φάσμα του πληθυσμού, παρεχόμενες στο φυσικό περιβάλλον του εξυπηρετούμενου. Σημαντική θέση στην αλλαγή αυτή έχει ο εκπαιδευμένος εθελοντής, που στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, μπορεί να συνεισφέρει τα μέγιστα μέσω των συνοικιακών συμβουλίων, των Δημοτικών ή Κοινοτικών Επιτροπών εργασίας, των πολιτιστικών επιτροπών και άλλων.

Σήμερα βλέπουμε ότι η κοινωνία προσανατολίζεται προς ένα δυαδικό μοντέλο, όπου το χάσμα μεταξύ κατεχόντων και μη, όλο και μεγαλώνει. Από τη μια βρίσκονται οι απολαμβανόμενες ένα άνετο επίπεδο ζωής και από την άλλη οι ευρισκόμενοι σε ανέχεια, απομόνωση και απομάκρυνση από τα κοινωνικά δρώμενα.

Αυτοί είναι σημαντικοί λόγοι, ώστε να αποτελεί αναγκαιότητα η ενεργός παρουσία των εθελοντικών οργανώσεων. Σ' αυτό μπορεί να συμβάλλουν και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, τα οποία έχουν τη δύναμη να επηρεάζουν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

Σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, υπάρχει μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση των κυβερνήσεων από το κόστος παροχής υπηρεσιών, μπορεί να μειωθεί με την ενθάρρυνση της εθελοντικής προσφοράς³³.

---

³² Στο ίδιο, σ. 10.

³³ Στο ίδιο, σ. 10.

Στην πατρίδα μας, το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, πρέπει να λάβει υπόψη τα παραπάνω και να δημιουργήσει αρμόδιο τμήμα για θέματα εθελοντισμού. Να συντελέσει στην καλύτερη οργάνωση των εθελοντικών οργανώσεων, στον έλεγχο των παρεχομένων από το δημόσιο κονδυλίων προς αυτές, φροντίζοντας ώστε να μη διαταραχθεί η αυτονομία τους και η δυνατότητα που πρέπει να έχουν στον ελεύθερο τρόπο λειτουργίας τους και επιλογής δραστηριοτήτων τους.

Οι εθελοντικοί οργανισμοί που εποπτεύονται από αυτό, θα πρέπει ανάλογα με τη δραστηριότητα και την προσφορά υπηρεσιών τους, να ενισχύονται και να διευκολύνονται στην πολιτική που ασκούν.

Η απογραφή και ταξινόμηση κατά αντικείμενο απασχόλησης των εθελοντικών οργανώσεων είναι ένα θέμα πρώτης προτεραιότητας, καθώς επίσης και η ενημέρωση της κοινής γνώμης για τις πραγματικές ανάγκες στους ευρύτερους χώρους της κοινωνικής πολιτικής και ποιες από αυτές τις ανάγκες δεν μπορεί να καλύψει το κράτος, ώστε να προσελκυσθούν υποψήφιοι εθελοντές υλικής ή ηθικής προσφοράς.

Η διαφάνεια είναι ένα ουσιαστικό στοιχείο της εθελοντικής προσφοράς και στη διαφάνεια βοηθά η δημοσιοποίηση των πεπραγμένων των εθελοντικών οργανώσεων σε ειδικό έντυπο του Υπουργείου, καθώς επίσης η θεσμοθέτηση ενός γενικού πλαισίου ρύθμισης σχέσεων μεταξύ του Δημοσίου και των εθελοντικών οργανώσεων.

Ως γνωστόν, οι οικονομικοί πόροι είναι περιορισμένοι. Χρειάζεται διαφορετική προσέγγιση στην καταχώρηση των δαπανών που αφορούν την εθελοντική προσφορά, η οποία στην πραγματικότητα είναι εθνική επένδυση. Δεν θα πρέπει όμως να λησμονούνται τα κατοχυρωμένα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών και η υποχρέωση του Κράτους για παροχές προς αυτούς.

Η εθελοντική προσφορά αποτελεί αντίβαρο στη γραφειοκρατική δυσκαμψία των προνομιακών υπηρεσιών του κρατικού μηχανισμού, αποτελεί

συμπλήρωμα και επιπρόσθετη βοήθεια στο δημόσιο και τον κερδοσκοπικό ιδιωτικό τομέα. Η εθελοντική προσφορά μπορεί όμως να είναι και αποκλειστική παρέμβαση όταν το δημόσιο απουσιάζει από τα αντικείμενα στα οποία αυτή υπεισέρχεται.

4.4. ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

4.4.1. Εθελοντικός μη-κερδοσκοπικός τομέας

Στον τρίτο τομέα ανήκουν φορείς μη-κυβερνητικοί, όπως είναι η Εκκλησία, οι Εθελοντικές Οργανώσεις και τα φιλανθρωπικά σωματεία³⁴. Πρόκειται, κατά κανόνα, για Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι δεν αποτελούν δημόσιες υπηρεσίες. Οι εθελοντικές οργανώσεις μπορεί να είναι μικρές μονάδες ή και πολύ μεγάλες. Οι πιο πολλές αναπτύσσουν δραστηριότητες σε τοπικό επίπεδο, ενώ υπάρχουν και άλλες οι οποίες δρουν σε Εθνικό ή και Διεθνές επίπεδο, όπως ο Ερυθρός Σταυρός. Λειτουργούν κάτω από την εποπτεία των Υπουργείων Κοινωνικής Πρόνοιας και Οικονομικών, ώστε να υπάρχει ο σχετικός έλεγχος ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη διαχείριση των πόρων. Οι φορείς αυτοί ιδρύονται από φυσικά πρόσωπα με βασικό κίνητρο το ηθικό αίσθημα προσφοράς προς τον πάσχοντα συνάνθρωπο. Με άλλα λόγια, η υποχρέωση για παροχή υπηρεσιών έχει ηθικό έρεισμα, ενώ στις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα η υποχρέωση για παροχή υπηρεσιών έχει νομικό έρεισμα.

Ο εθελοντισμός στηρίζεται στην ηθική επιταγή και το χρέος κάθε ανθρώπου να βοηθήσει τον πλησίον. Εκφράζει τα αλτρουιστικά κίνητρα του κάθε ανθρώπου όταν βρίσκεται αντιμέτωπος με την οδύνη του συνανθρώπου

³⁴ Π. Σταθόπουλος, *Κοινωνική Πρόνοια. Μια γενική θεώρηση*, Έλλην, 1995, σ. 207.

του. Η αλτρουιστική προσφορά - "η σχέση δωρεάς" όπως υποστηρίζει ο Titmuss - είναι η βάση του σύγχρονου Κράτους Πρόνοιας.

Ο εθελοντικός τομέας είναι βέβαια πολύ πιο περιορισμένος από το δημόσιο τομέα - αφού έχει στη διάθεσή του πενιχρούς οικονομικούς πόρους. Με δεδομένη τη ζήτηση κοινωνικών υπηρεσιών στις βιομηχανικές και μεταβιομηχανικές κοινωνίες, δεν είναι σε θέση να καλύψει τη ζήτηση. Στις Η.Π.Α έχει υπολογισθεί ότι ο εθελοντικός τομέας δαπανά περίπου το 15% από το σύνολο των δαπανών για προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες. Πέρα όμως απ' αυτό το στοιχείο, είναι γεγονός ότι - παραδοσιακά τουλάχιστον - οι εθελοντικές οργανώσεις δεν ενδιαφέρονταν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των ασθενέστερων κοινωνικά και οικονομικά τάξεων³⁵. Τα μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων των εθελοντικών οργανώσεων προέρχονται, κατά κανόνα, από επιχειρηματίες, επιτυχημένους δικηγόρους, γιατρούς, τραπεζίτες, διευθυντές μεγάλων οργανισμών, όπως δείχνουν σχετικές έρευνες.

Μια άλλη έρευνα (Zander et al: 1968) έδειξε ότι, σε αντιπροσωπευτικό δείγμα εθελοντικών οργανώσεων των ΗΠΑ, το 92% ήταν άνδρες ηλικίας άνω των 36 ετών, το 95% ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίου και απ' αυτούς, εκείνοι με μεταπτυχιακές σπουδές αποτελούσαν το 68% του δείγματος. Αξίζει εδώ να παρατηρήσουμε ότι, ενώ οι γυναίκες αποτελούν τη μεγάλη πλειοψηφία των εθελοντών που προσφέρουν εθελοντική εργασία, η διοίκηση των εθελοντικών οργανώσεων - δηλαδή η διαμόρφωση πολιτικής - είναι στα χέρια του ανδρικού φύλου. Είναι αλήθεια πως, από τη δεκαετία του '60, έχουν γίνει πολλές αλλαγές.

Υπάρχει μεγαλύτερη εκπροσώπηση των γυναικών, των φτωχών και των χρηστών των κοινωνικών οργανώσεων στα διοικητικά συμβούλια. Εν τούτοις είναι αμφίβολο αν η αλλαγή αυτή μετέβαλλε την παραδοσιακή δομή εξουσίας στις εθελοντικές οργανώσεις. Αυτή η ελιτιστική σύνθεση των Διοικητικών Συμβουλίων έχει επικριθεί, επειδή η πολιτική και τα προγράμματα τα οποία

---

³⁵ Στο ίδιο, σ. 208.

εφαρμόζουν οι εθελοντικές οργανώσεις δεν ανταποκρίνονται πάντα στις ανάγκες των φτωχών. Εκτός αυτού, οι εθελοντικές οργανώσεις χρησιμοποιούνται από την άρχουσα τάξη για να ασκείται κοινωνικός έλεγχος σε ομάδες του πληθυσμού που θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν τη δύναμη, τα προνόμια και τα συμφέροντά της.

Παρά την αναφερθείσα κριτική, είναι επίσης γεγονός ότι η ανάπτυξη των εθελοντικών οργανώσεων αλληλοβοήθειας θεωρείται ως αντίβαρο στη γραφειοκρατική δυσκαμψία των προνοιακών φορέων του δημόσιου τομέα³⁶. Οι εθελοντικές οργανώσεις δείχνουν περισσότερη ευαισθησία στις ανάγκες των ανθρώπων και γίνονται εναλλακτικοί φορείς κάλυψης αναγκών, σε αντίθεση με τους λιγότερο ευαίσθητους φορείς του δημοσίου. Μάλιστα, το ενδιαφέρον για το ρόλο και τη σημασία των εθελοντικών οργανώσεων τελευταία θεωρείται τόσο σημαντικό, ώστε μια ομάδα ρωμαιοκαθολικών κοινωνιολόγων στο πανεπιστήμιο της πόλης Bologna της Ιταλίας "πιστεύει ότι το κράτος είναι βασικά μια τεχνητή οντότητα και οι κρατικοί φορείς είναι ανίκανοι να διατηρήσουν στον πληθυσμό την απαραίτητη κινητοποίηση και να του παρέχουν τα κίνητρα για την παροχή κοινωνικής φροντίδας". Στην ανάλυσή τους φτάνουν στο σημείο να αμφισβητήσουν τη μεγάλη σημασία που έχει δοθεί στο δημόσιο και τον κερδοσκοπικό τομέα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και υποστηρίζουν ότι οι εθελοντικοί φορείς και η Εκκλησία έχουν κεντρική θέση στην κάλυψη παροχής κοινωνικής φροντίδας.

Στο πλαίσιο του σύγχρονου καταμερισμού του έργου των τομέων κοινωνικής προστασίας ο εθελοντικός τομέας έχει τη δική του ιδιαίτερη και βαρύνουσα συμβολή. Σ' ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο σχετικά με το ρόλο του εθελοντικού τομέα, ο Downes παρουσιάζει σχηματικά τους ρόλους και το έργο του εθελοντικού τομέα.

---

³⁶ Στο ίδιο, σ. 209.

Οι βασικοί ρόλοι του εθελοντικού τομέα είναι τρεις:

1. Ο δημιουργικός ρόλος. Ο εθελοντικός τομέας είναι από τη φύση του ελεύθερος να καινοτομεί, να αναλαμβάνει προγράμματα και δραστηριότητες, που αποσκοπούν στην πλήρη ανάπτυξη των ατόμων των οικογενειών, καλύπτοντας όχι μόνο τις βασικές ανάγκες επιβίωσης αλλά και άλλες, λιγότερο εμφανείς, εξίσου όμως σημαντικές ανάγκες. Τέτοιες ανάγκες αναφέρονται στην ικανότητα του ατόμου να παίρνει αποφάσεις για τη ζωή του, να αναπτύσσει ικανοποιητικές σχέσεις με το περιβάλλον και γενικότερα να μπορεί να λειτουργεί με ανεξαρτησία και ωριμότητα.

Παράλληλα με την ανάπτυξη των ατόμων, οι εθελοντικές οργανώσεις πρέπει να συμβάλλουν με τα προγράμματά τους στην ανάπτυξη κοινοτήτων οι οποίες έχουν την ικανότητα και τους μηχανισμούς να προάγουν την αυτοβοήθεια, την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της κοινότητας. Στο επίπεδο της κοινωνίας, οι εθελοντικές οργανώσεις με την παρουσία και τις δραστηριότητές τους κινητοποιούν ένα μεγάλο αριθμό εθελοντών, ευαισθητοποιούν την κοινή γνώμη σχετικά με τα κοινωνικά προβλήματα και επισημαίνουν την υποχρέωση κάθε πολίτη να συμβάλλει στην αντιμετώπισή τους.

Οι εθελοντικές οργανώσεις πρέπει ακόμη ν' ασκούν πίεση προς τους φορείς του δημόσιου τομέα. Όντας ανεξάρτητες από το δημόσιο τομέα, μπορούν και έχουν υποχρέωση να ασκούν κριτική και να συνηγορούν υπεύθυνα για την προώθηση αλλαγών στις δομές των κοινωνικών φορέων, ώστε να εξυπηρετούνται αποτελεσματικά οι μη προνομιούχες ομάδες του πληθυσμού. Για να ασκήσουν όμως αυτό το ρόλο, οι εθελοντικές οργανώσεις πρέπει να διατηρήσουν σε μεγάλο βαθμό την οικονομική και θεσμική τους ανεξαρτησία, τόσο από το δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα.

Πίνακας 1: Ρόλοι του εθελοντικού τομέα υπηρεσιών

Κύριοι λόγοι	Επιμέρους λόγοι	Δραστηριότητες - στόχοι
Δημιουργικός	αναπτυξιακός ρόλος	ανάπτυξη ατόμου ανάπτυξη κοινότητας ανάπτυξη κοινωνίας
	καινοτομικός	πρωτοποριακά προγράμματα
	διαμεσολαβητικός	ρόλος συνηγόρου - διαμεσολαβητού για μη προνομιούχες ομάδες
παροχή υπηρεσιών	συμπληρωματικός του δημόσιου τομέα	κάλυψη αναγκών — για υπηρεσίες — για επιδόματα σε είδος
	υποβοηθητικός του δημόσιου τομέα	
παροχή οικονομικής βοήθειας	βοήθεια σε χρήμα βοήθεια σε είδος	

ΠΗΓΗ: Downes, *Doctrine and life* : 226.

2. Στο δεύτερο ρόλο παροχής υπηρεσιών, ο εθελοντικός τομέας λειτουργεί: α) συμπληρωματικά προς το δημόσιο τομέα. Τόσο ο δημόσιος όσο και ο εθελοντικός τομέας έχουν ως τελικό στόχο την κάλυψη ανθρώπινων αναγκών. Ο κάθε τομέας έχει τις δικές του δραστηριότητες στην εκπλήρωση αυτού του στόχου. β) ο εθελοντικός τομέας λειτουργεί υποβοηθητικά προς το δημόσιο, υπό την έννοια ότι την κύρια ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών την έχει ο δημόσιος τομέας, γιατί έχει πολύ περισσότερους πόρους στη διάθεσή του. Ο ρόλος συνεπώς του εθελοντικού τομέα είναι η κάλυψη κενών, η επιπρόσθετη βοήθεια πέρα και πάνω από τις παρεχόμενες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα. Το ίδιο βέβαια ισχύει και για το ρόλο του εθελοντικού τομέα, όσον αφορά τις οικονομικές παροχές, σε σχέση με το δημόσιο τομέα.

Η στρατηγική της επέκτασης των εθελοντικών οργανώσεων - του

αποκαλούμενου "τρίτου τομέα" - και των άτυπων δικτύων φροντίδας, θεωρείται χρήσιμη όχι μόνον για την κινητοποίηση και συμμετοχή του πολίτη στα κοινά, αλλά και για τη μείωση του κόστους των δαπανών που απαιτούνται για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας³⁷. Οι εθελοντές μπορούν να προσφέρουν συμπληρωματικές - αλλά σημαντικότερες υπηρεσίες - προς τους επαγγελματίες. Η χρησιμοποίησή τους συνεπώς δεν δημιουργεί προβλήματα ανεργίας για τους επαγγελματίες. Σχετικές έρευνες στην Αγγλία δείχνουν ότι γυναίκες επαγγελματίες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό των εθελοντών στον τομέα των κοινωνικών - προνοιακών υπηρεσιών. Οι εθελοντές συνεργάζονται και παρακολουθούνται στην εκτέλεση των καθηκόντων τους από επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι έχουν και την τελική ευθύνη για την αξιοποίηση των εθελοντών. Στην Αγγλία, μια έρευνα έδειξε ότι 13.000 κοινωνικοί λειτουργοί συνεργάζονται με 40.000 εθελοντές προκειμένου να εξυπηρετήσουν 70.000 περιπτώσεις σε υπηρεσίες οι οποίες ανήκουν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Οι εθελοντικές οργανώσεις, καθώς επίσης και οι άτυπες ομάδες αυτοβοήθειας, εκτός από τις υπηρεσίες που προσφέρουν, έχουν και έναν ακόμη σημαντικό ρόλο. Χρησιμοποιούν τη δύναμή τους, την εμπειρία τους και τις γνωριμίες των μελών τους, ώστε να λειτουργήσουν ως ομάδες πίεσης προς την κυβέρνηση για την προώθηση μέτρων κοινωνικής πολιτικής. Σε περιόδους περικοπών των κρατικών δαπανών κινητοποιούνται για να εμποδίσουν ή έστω να μειώσουν στο ελάχιστο δυνατό τις περικοπές σε προγράμματα κοινωνικής προστασίας.

Οι εθελοντικές οργανώσεις έχουν τη δυνατότητα να κάνουν προγράμματα για τα οποία υπάρχει αβεβαιότητα ως προς το αποτέλεσμα. Μπορούν να διακινδυνεύσουν, κάτι που ο μεν δημόσιος τομέας για πολιτικούς λόγους αδυνατεί να κάνει, ο δε κερδοσκοπικός τομέας αποφεύγει για λόγους οικονομικού κόστους. Μπορούν να εξασφαλίσουν ποικιλία και ευελιξία ως

---

³⁷ Στο ίδιο, σ. 211.

προς τα προγράμματα, το προσωπικό, τις πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες και προτιμήσεις των χρηστών. Πολλές φορές λειτουργούν με την υποστήριξη και υπό την αιγίδα εκκλησιαστικών αρχών. Οι Εκκλησίες έχουν το δικαίωμα να παρέχουν γενικές κοινωνικές υπηρεσίες στα μέλη τους, ιδίως σε θέματα για τα οποία υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αξίες που υπαγορεύονται από τα δόγματα, τις πεποιθήσεις και τις πρακτικές της Εκκλησίας (π.χ. Συμβουλευτική Οικογένειας για θέματα οικογενειακού προγραμματισμού, αμβλώσεις, υιοθεσίες κτλ., τα οποία συνδέονται άμεσα με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των χρηστών). Μια δημόσια οργάνωση δεν έχει τη δυνατότητα ούτε το δικαίωμα να παρέχει τέτοιες υπηρεσίες.

Σχεδόν όλες οι θρησκείες έχουν προγράμματα κοινωνικής αλληλεγγύης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για τα μέλη τους, αλλά και για άτομα άλλων δοξασιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της πολύμορφης εκκλησιαστικής δραστηριότητας στον τομέα της Κοινωνικής φροντίδας και Αλληλεγγύης η Μητρόπολη Πειραιώς. Με πρωτοβουλία και οικονομική ενίσχυση της Μητρόπολης και των ενοριών λειτουργούν συμβουλευτικές σχολές γονέων, κέντρα νεότητας, παιδικός σταθμός, κέντρα σίτισης γερόντων, γηροκομεία και ιδρύματα και κατάκοιτους και ανάπηρους. Επίσης υπάρχουν προγράμματα συμπαράστασης φυλακισμένων, επισκέψεων σε νοσοκομεία κ.ά. Όπως αναφέρει σχετικό έντυπο, για το 1992 το κόστος για "το Φιλανθρωπικό έργο της Μητρόπολης Πειραιώς ανέρχεται στο ποσό των 85.000.000 δρχ." Στο ποσό αυτό δεν υπολογίζεται η προσφορά σε χρόνο εκατοντάδων εθελοντών.

Σχετικά με τη χρηματοδότηση του εθελοντικού τομέα, οι φορείς αυτοί αντλούσαν μέχρι πρόσφατα τα έσοδά τους από τους ίδιους πόρους (π.χ. ακίνητη περιουσία, από κληροδοτήματα, από δωρεές, εράνους) αλλά και από έσοδα τα οποία προέρχονται από την παροχή υπηρεσιών³⁸. Σε όλες τις αναπτυγμένες δυτικές χώρες το κράτος συμβάλλει με αυξανόμενο βαθμό στη

---

³⁸ Στο ίδιο, σ. 212.

χρηματοδότηση προγραμμάτων τα οποία εφαρμόζει ο εθελοντικός τομέας. Αυτό γίνεται γιατί έχει γίνει πλέον κατανοητό ότι το κράτος δεν είναι πάντα σε θέση να εφαρμόσει προγράμματα για τα οποία χρειάζεται ταχύτητα και λογιστική ευλυγισία. Επίσης είναι αντικοινωνικό για το κράτος να διατηρεί μικρές μονάδες παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών. Έτσι, όλο και πιο συχνά, οι εθελοντικές οργανώσεις χρηματοδοτούνται από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας. Η χρηματοδότηση δίνει την ευκαιρία και τη δυνατότητα στο δημόσιο τομέα να κατευθύνει τις δραστηριότητες του εθελοντικού τομέα προς την εφαρμογή εκείνης της κοινωνικής πολιτικής την οποία κρίνει χρήσιμη και επιθυμητή σε κάθε περίπτωση. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι στην Ελλάδα η χρηματοδότηση εθελοντικών οργανώσεων από το Υπουργείο, για τη λειτουργία ξενώνων. Με αυτό τον τρόπο ενισχύει την πολιτική αποασυλοποίησης ασθενών από τα δημόσια ψυχιατρεία.

Οι εθελοντικές οργανώσεις χρηματοδοτούνται ακόμη από διεθνείς οργανισμούς, προκειμένου να εφαρμόσουν προγράμματα κοινωνικής προστασίας για ειδικές κατηγορίες ατόμων. Τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα κοινωνικής προστασίας μέσα από τα διάφορα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούν πλέον ένα βασικό τομέα δραστηριότητας των εθελοντικών οργανώσεων. Το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών από τις εθελοντικές οργανώσεις καθορίζεται κυρίως από το είδος και τον τομέα εξειδίκευσης της κάθε οργάνωσης, η οποία, μέσα στο πλαίσιο του συντάγματος των πολιτών και των νόμων για ίση μεταχείριση, θέτει κριτήρια επιλεξιμότητας για την παροχή υπηρεσιών σε συγκεκριμένες κατηγορίες του πληθυσμού.

4.4.2 Σημερινή κατάσταση

Στον τόπο μας η εθελοντική εργασία (και ο εθελοντισμός) έχει μια μακρά παράδοση (έδρασε και δρα στην Παιδεία, στην υγεία, στην Πρόνοια, στην πολιτιστική ζωή). Πολλά από τα έργα που δημιουργήθηκαν από τις αρχές του αιώνα από την εθελοντική δράση των πολιτών, σήμερα αποτελούν μέρος του Κρατικού Προγράμματος Υπηρεσιών (π.χ. ΠΙΚΠΑ, νοσηλευτικές μονάδες όπως ο Ευαγγελισμός κ.ά.)³⁹.

Σήμερα βρίσκουμε εθελοντισμό συλλογικά οργανωμένο και σπανιότερα σε ατομική βάση, στους χώρους της Υγείας, της Πρόνοιας, της πολιτιστικής ζωής, της Δικαιοσύνης και της πολιτικής δράσης στο τοπικό όσο και στο κεντρικό επίπεδο των πολιτικών κομμάτων.

Είναι γεγονός ότι σήμερα ένα μεγάλο μέρος της εργασίας της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στο χώρο της κοινωνικής πρόνοιας διεξάγεται από έμμισθο, πολλές φορές εξειδικευμένο προσωπικό, όμως ένα άλλο εξίσου σημαντικό μέρος της εκτελείται και από εθελοντικό μη αμειβόμενο προσωπικό. Στο χώρο της κοινωνικής πρόνοιας με την ευρύτερη έννοια και ιδιαίτερα για την προληπτική σημασία του, κατατάσσονται προγράμματα και εκδηλώσεις δημιουργικής απασχόλησης του ελεύθερου χρόνου που απευθύνεται στο σύνολο του πληθυσμού.

Όσον αφορά τη σχέση του εθελοντισμού με τη δημόσια διοίκηση, το Π.Δ. 544/77 περιλαμβάνει στις αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Δημόσιας Αντίληψης του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, τη μελέτη, κατάρτιση, εφαρμογή και παρακολούθηση προγραμμάτων και μέτρων επέκτασης και παραγωγής του εθελοντισμού γενικά.

³⁹ ΚΕΠΕ, *Κοινωνική Πρόνοια - Εκθέσεις Προγράμματος, 1983 - 1987*, Αθήνα 1985, σ. 116.

4.4.3. Οι χώροι όπου δρουν ο εθελοντισμός και η εθελοντική εργασία

Οι κυριότερες μορφές συλλογικά οργανωμένης εθελοντικής εργασίας και δραστηριότητας στην κοινωνική πρόνοια και στη δημιουργική απασχόληση ελεύθερου χρόνου, όπως εκδηλώνεται σήμερα, είναι η εξής:⁴⁰

1. **Παιδική προστασία:** η τακτική οργανωμένη ψυχαγωγία και απασχόληση του παιδιού, με στόχο την κοινωνικοποίηση και επικοινωνία στα Ιδρύματα Ειδικής Αγωγής και Παιδικής Μέριμνας, από ομάδες εθελοντών. Οι μεταφορές παιδιών με ειδικές παθήσεις (τυφλά, κουφά, σπαστικά, καθυστερημένα) προς και από τα σχολεία τους, τα ιατρεία τους κτλ η τακτική βοήθεια στην καθημερινή μελέτη, οι ψυχαγωγικοί περίπατοι και έξοδοι από τα κλειστά ιδρύματα.
2. **Προστασία ηλικιωμένων:** η τακτική συντροφιά, η οργανωμένη ψυχαγωγία, οι μεταφορές δυσκίνητων ατόμων, η μεταφορά και διανομή φαγητού στα σπίτια απομονωμένων ατόμων κτλ.
3. **Υπηρεσία στην κοινότητα:** κινητοποίηση εθελοντών για οργανωμένη, συγκεκριμένη έκτακτη δράση π.χ. διεξαγωγή εράνων σε έκτακτες ανάγκες όπως σε σεισμούς, πλημμύρες κτλ. για θέματα προστασίας του καταναλωτή κτλ.
4. **Υπηρεσίες σε μονάδες υγείας:** νοσοκομεία, νοσηλείες στο σπίτι, απασχόληση κατάκοιτων παιδιών.
5. **Υπηρεσίες σε μονάδες προληπτικής κοινωνικής παθολογίας:** εταιρίες προστασίας ανηλίκων, εταιρία αποφυλακισμένων, στις υπηρεσίες σε μονάδες υγείας και τα ιδρύματα κοινωνικής παθολογίας έχει παρουσία και ο εθελοντισμός μέσω της εκκλησίας, ιδίως στις περιπτώσεις των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων κοινωνικής πρόνοιας.

---

⁴⁰ Στο ίδιο, σ. 117.

6. **Δημιουργική απασχόληση ελεύθερου χρόνου:** κέντρα δημιουργικής ερασιτεχνικής απασχόλησης (ζωγραφική, υφαντική, ξυλοτεχνία, φωτογραφία, κινηματογράφος), οργάνωση εκδηλώσεων ψυχαγωγικοπνευματικών και φυσικής αγωγής (υπαίθρια ζωή για τους αστούς, θεατρικές ομάδες, ομάδες συλλεκτικής κτλ.).

7. **Η διαμόρφωση συνειδητότητας του πολίτη:** δικαιώματα του ανθρώπου για κοινή δράση, για υποχρεώσεις του πολίτη, για ενημερότητα σε προβλήματα προκαταλήψεων, ανισοτήτων, ρατσισμού κτλ. Οι οργανώσεις ΧΑΝ, ΣΕΟ, ΣΕΠ, οι πολιτιστικοί σύλλογοι, οι όμιλοι και άλλοι σύλλογοι παίζουν κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη της δημιουργικής απασχόλησης ελεύθερου χρόνου.

4.4.4. Τρόπος εκδήλωσης του εθελοντισμού στην κοινωνική πρόνοια

Ο εθελοντισμός και η εθελοντική εργασία εκδηλώνονται με τις παρακάτω μορφές και τρόπους⁴¹:

- α) Ένα μέρος του εθελοντικού δυναμικού προσφέρει τις υπηρεσίες του σε έργα κοινωνικής πρόνοιας μέσα από το έργο της εκκλησίας (π.χ. φιλόπτωχα ταμεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία). Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία σε αριθμούς, ούτε πληροφορίες για τρόπους εκπαίδευσης αυτών των ατόμων.
- β) Ένα άλλο μέρος υπηρετεί μετά από εκλογή ή διορισμό του.

---

⁴¹ Στο ίδιο, σ. 119.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

"ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΑΠΗΡΩΝ"

5.1. ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΠΑΘΗΣΕΙΣ

5.1.1. Εισαγωγή

Λέγοντας άτομα με ειδικές ανάγκες εννοούμε τους συνανθρώπους μας εκείνους που παρουσιάζουν άλλοι λιγότερο, άλλοι περισσότερο μια αναπηρία, είτε σωματική, είτε ψυχική, είτε νοητική⁴². Άλλες πάλι φορές, η αναπηρία αυτή δεν αφορά μόνο έναν τομέα, αλλά απλώνεται σε περισσότερους τομείς, οπότε μιλάμε για άτομα με ψυχοσωματική αναπηρία.

Είναι προτιμότερο ο όρος "άτομο" με ειδικές ανάγκες να μην χρησιμοποιείται, αλλά να μιλάμε για "ανθρώπους" με ειδικές ανάγκες. Η λέξη "άτομο" είναι απρόσωπη και δημιουργεί ίσως περιχαρακώματα, δηλαδή έχει να κάνει με κάτι διαφορετικό. Αντίθετα, η λέξη "άνθρωπος" περιέχει ένα πλήθος, όπως ψυχή, νου, συναίσθημα.

Σύμφωνα με τον ορισμό του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του Ο.Η.Ε. (1975), ο όρος "**ανάπηρος**" αναφέρεται σε "οποιοδήποτε άτομο δεν μπορεί να εξασφαλίσει μόνο του όλες ή ένα μέρος από τις ανάγκες μιας φυσιολογικής ατομικής ή και κοινωνικής ζωής λόγω κάποιου εκ γενετής ή επίκτητου σωματικού ή διανοητικού μειονεκτήματος".⁴³ Η μειονεξία του αναπήρου συνεπώς, άσχετα από τη μορφή και το χρόνο που εκδηλώνεται, προκαλεί μερική ή ολική απώλεια της ικανότητας του ατόμου να καλύπτει τις ανάγκες του. Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ), στην κατάταξη της αναπηρίας (1980) διαφοροποιεί την ανεπάρκεια, από τις ειδικές ανάγκες και τη μειονεξία. Η έννοια των "ειδικών αναγκών" υποδηλώνει μια απόκλιση από το "κανονικό" πλαίσιο ικανότητας του ατόμου - σωματικής ή διανοητικής.

⁴² βλ. Εφημερίδα «Ημερήσια» Ν. ΠΕΡΙΑΣ, «αρθ. ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ»

⁴³ ΚΕΠΕ, *Κοινωνική Πρόνοια* «Προγράμματα προστασίας ατόμων», κεφ. ΧΙ, σ. 323.

Οι αναπηρίες ταξινομούνται ως προς το χρόνο εκδήλωσης σε εκείνες με τις οποίες γεννιέται το βρέφος - τις συγγενείς αναπηρίες όπως είναι γνωστές - και σε αναπηρίες οι οποίες μπορούν να προκληθούν σε κάποια χρονική στιγμή από κληρονομική αιτία, ασθένεια ή ατύχημα. Εκτός από την κληρονομικότητα, η κακή διατροφή, η έλλειψη κατάλληλης φροντίδας, οι παρενέργειες από φάρμακα, οι τραυματισμοί κατά τη διάρκεια του τοκετού, ευθύνονται για τις συγγενείς αναπηρίες. Με εξαίρεση κάποιες ανιάτες ασθένειες - όπως π.χ. μηνιγγίτιδα, πολιομυελίτιδα - τα εργατικά και τα τροχαία ατυχήματα είναι ως επί το πλείστον υπεύθυνα για τις επίκτητες αναπηρίες.

Οι αναπηρίες διακρίνονται σε τέσσερα είδη:

- α) κινητικές ή σωματικές,
- β) αισθητηριακές,
- γ) νοητικές - γνωστικές και
- δ) συναισθηματικές.

Συχνά, όμως, η αναπηρία σε ένα τομέα λειτουργικότητας του ατόμου έχει επιπτώσεις και στους άλλους τομείς (περιπτώσεις πολυαναπηρίας).

Παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει από το 1951 στη χώρα μας για την απογραφή των αναπήρων και των μορφών αναπηρίας, μέχρι σήμερα τα αποτελέσματα αυτών των απογραφών έχουν θεωρηθεί αναξιόπιστα. Γι' αυτό, στο σχεδιασμό προγραμμάτων για αναπήρους υπολογίζεται ότι 10% του πληθυσμού έχει κάποια μορφή αναπηρίας. Αυτό το ποσοστό χρησιμοποιείται διεθνώς ως αξιόπιστος δείκτης αναπηρίας σε εθνική κλίμακα⁴⁴. Από μια μελέτη του Ο.Α.Ε.Δ (1988) υπολογίζεται ότι ο αριθμός των σωματικά και διανοητικά αναπήρων υπερβαίνει τις 800.000. Η κατανομή τους ανά ηλικιακές ομάδες, η οποία παρατίθεται παρακάτω, είναι χρήσιμη για το σχεδιασμό των απαιτούμενων υπηρεσιών και προγραμμάτων.

Από τους σοβαρά αναπήρους υπολογίζεται ότι ένας αριθμός, που κυμαίνεται μεταξύ 30.000 - 55.000, έχει ανάγκη από ιδρυματική περίθαλψη.

---

⁴⁴ Στο ίδιο, κεφ. ΧΙ, σ. 323.

Το θέμα του αριθμού των αναπήρων, του βαθμού και είδους αναπηρίας θα λυθεί οριστικά όταν υπάρξει μια αξιόπιστη απογραφή σε πανελλαδικό επίπεδο. Μέχρι τότε θα πρέπει να βασιζόμαστε στους υπολογισμούς των ειδικών για τα θέματα αναπηρίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΑΠΗΡΩΝ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

ΟΜΑΔΑ ΗΛΙΚΙΑΣ	0-18	19-64	65+	ΣΟΒΑΡΑ ΑΝΑΠΗΡΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΤΟΜΩΝ	200.000	350.000	200.000	500.000	800.000

ΠΗΓΗ: Ο.Α.Ε.Δ. "ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ" Νο 2, 1988, σελ. 15

Θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι το μεγάλο ποσοστό πάσχει από αναπηρία ελαφριάς μορφής και χρειάζεται ελάχιστη ή και καθόλου φροντίδα από τις κοινωνικές οργανώσεις. "Ένα μικρό ποσοστό επίσης την χρειάζεται μόνο για ένα μικρό χρονικό διάστημα, ενώ το 3% περίπου συγκεντρώνει τις βαρύτερες περιπτώσεις που χρειάζονται προνοιακές παροχές για όλη τη ζωή τους".

Η αντιμετώπιση των αναπήρων από την κοινωνία, μέχρι πρόσφατα χαρακτηριζόταν από ανάμικτα συναισθήματα οίκτου και προκατάληψης⁴⁵. Οπωσδήποτε, οι βαριά ανάπηροι εθεωρούντο πολίτες δεύτερης κατηγορίας, στερημένοι από κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, κλεισμένοι σε ιδρύματα. Σε μερικές περιοχές της Ελλάδας είναι γνωστό το έθιμο να χτυπούν τα παιδιά μεταλλικά αντικείμενα (κατσαρόλες, τηγάνια) έξω από τα σπίτια "των κουτσών", λέγοντας προσβλητικά λόγια, την τελευταία ημέρα του (κουτσο)Φλέβαρου, υποδηλώνοντας έτσι ότι είναι ανεπιθύμητοι.

Από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης, οι ανάπηροι δεν ήταν δυνατό να ζήσουν στην πόλη, αφού άνδρες, γυναίκες και παιδιά εργάζονταν και δεν υπήρχε κανείς να τους φροντίσει. Το άσυλο προσέφερε την αναγκαία προστασία και στοιχειώδη φροντίδα. Μέχρι τη δεκαετία του '60, οι πάσχοντες από χρόνιες παθήσεις και οι σωματικά και ψυχικά βαριά ανάπηροι παρέμεναν σε ιδρύματα κλειστής περίθαλψης, σε πολλές περιπτώσεις χωρίς καμιά

⁴⁵ Στο ίδιο κεφ. ΧΙ

προσπάθεια νοσηλείας, θεραπείας και αποκατάστασης. Εξαιρέση στο γενικό αυτό κανόνα αποτέλεσαν κάποια ιδρύματα στη Γαλλία και την Ολλανδία, τα οποία, από το 18^ο αιώνα ακόμη, είχαν προγράμματα επαγγελματικής αποκατάστασης. Σε πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένων και αυτών του ανεπτυγμένου κόσμου, οι ψυχικά ιδίως ασθενείς δεν είχαν ούτε καν φροντίδα αρμόζουσα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Ο κοινωνιολόγος Erving Goffman, στο βιβλίο του *Asylums* (1961), περιέγραψε τις τραγικές και απάνθρωπες συνθήκες κάτω από τις οποίες διαβιούσαν οι ψυχασθενείς στις Η.Π.Α.⁴⁶ Το βιβλίο αυτό ευαισθητοποίησε την κοινή γνώμη αλλά και την επιστημονική κοινότητα για να βρει λύσεις στα προβλήματα της απομόνωσης και κοινωνικής εγκατάλειψης των αναπήρων κάθε είδους. Ακολούθησαν δικαστήρια, με τις αποφάσεις των οποίων αναγνωρίστηκε ότι οι ανάπηροι όχι μόνο έχουν δικαίωμα να ζουν κάτω από συνθήκες που τους εξασφαλίζουν αξιοπρεπή φροντίδα αλλά και δικαιούνται θεραπείας και κοινωνικής αποκατάστασης, στο βαθμό που η κατάστασή τους το επιτρέπει. Με τις αποφάσεις αυτές αναγνωρίστηκε επίσης ότι οι ανάπηροι πρέπει να θεραπεύονται στο ελάχιστο δυνατό περιοριστικό για την κατάστασή τους περιβάλλον.

Απόρροια αυτών των αποφάσεων αλλά και άλλων διεργασιών και κινημάτων για την αναγνώριση των κοινωνικών δικαιωμάτων για την ισότητα των φύλλων, των φυλετικών και εθνικών πληθυσμιακών ομάδων, στο πλαίσιο των διακηρύξεων των προέδρων Kennedy και Johnson για μια "μεγάλη και ανοιχτή κοινωνία", ήταν και η αναγνώριση των δικαιωμάτων των αναπήρων από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε, με την ευκαιρία του Διεθνούς Έτους των Αναπήρων. Στη Διακήρυξη, και ειδικότερα στο άρθρο 6, αναφέρεται το δικαίωμα των αναπήρων για ιατρική και ψυχολογική παρακολούθηση, κοινωνική αποκατάσταση, επαγγελματική εκπαίδευση και απασχόληση και όποιες άλλες υπηρεσίες θα τους επιτρέψουν και θα επισπεύσουν τη διαδικασία της ένταξης ή επανένταξης τους στο κοινωνικό σύνολο⁴⁷. Στο άρθρο 9 ορίζεται

---

⁴⁶ Στο ίδιο, κεφ. ΧΖ

⁴⁷ Στο ίδιο, κεφ. ΧΙ

ότι ο ανάπηρος πρέπει να ζει με τη φυσική ή θετή οικογένειά τους. "Αν είναι αναπόφευκτη η παραμονή του σε ειδικό ίδρυμα, τότε το περιβάλλον του ιδρύματος και οι συνθήκες ζωής μέσα σ' αυτό θα πρέπει να προσεγγίζουν, κατά το δυνατόν, τις συνθήκες φυσιολογικής διαβίωσης των ανθρώπων της ηλικίας του".

Σε πρακτικό επίπεδο, οι διακηρύξεις του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των αναπήρων βρήκαν έκφραση στην υιοθέτηση της πολιτικής της αποϊδρυματοποίησης και της πολιτικής της ομαλοποίησης, την οποία διέτύπωσε ο γερμανικής καταγωγής αμερικανός ψυχολόγος - παιδαγωγός Wolf Wolfensberger. Στο βιβλίο του *Normalization*: (1972) ο συγγραφέας υπερασπίζεται και παρουσιάζει την πολιτική της αποϊδρυματοποίησης. Με την πολιτική αυτή επιδιώκεται η συρρίκνωση του αριθμού των φιλοξενουμένων των διαφόρων ιδρυμάτων και η μετάβασή τους στην τοπική κοινότητα, κοντά στην οικογένειά τους.

Η πολιτική της ομαλοποίησης βασίζεται στην αρχή ότι ο ανάπηρος είναι πολίτης που έχει τα ίδια δικαιώματα όπως και ο αρτιμελής, και πρέπει να βοηθηθεί ώστε να ενταχθεί στη ζωή της κοινότητας. Ο Wolfensberger επινόησε διάφορες μεθόδους και τεχνικές θεραπευτικής παρέμβασης για την εφαρμογή της πολιτικής της ομαλοποίησης στις ανεπτυγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής. Μια βασική τεχνική είναι η διαμόρφωση από την επαγγελματική ομάδα συγκεκριμένων θεραπευτικών στόχων για κάθε ασθενή - φιλοξενούμενο του ιδρύματος⁴⁸. Κάθε έξι μήνες επανεξετάζεται η πορεία του ασθενούς, ώστε να διαπιστωθεί αν έχουν εκπληρωθεί οι στόχοι. Σε περίπτωση μη εκπλήρωσής τους, εξετάζονται οι αιτίες και επαναπροσδιορίζονται οι στόχοι.

Κεντρικός άξονας στον καθορισμό στόχων για κάθε ασθενή - φιλοξενούμενο είναι η παραμονή του στο ελάχιστο για την περίπτωσή του περιοριστικό πλαίσιο και η κοινωνική και επαγγελματική του αποκατάσταση. Τα στοιχεία του φακέλου κάθε φιλοξενούμενου ασθενούς βρίσκονται καταγραμμένα σε Η/Υ. Μ' αυτό τον τρόπο είναι δυνατή η ταχεία και άμεση

---

⁴⁸ Στο ίδιο, κεφ. XI

παρακολούθηση της πορείας του ασθενούς όχι μόνον όταν βρίσκεται μέσα στο ίδρυμα αλλά και όταν τοποθετείται σε προγράμματα εξωιδρυματικής φροντίδας. Η αξιολόγηση της προόδου του ασθενούς γίνεται με βάση το επίπεδο λειτουργικότητας και απόκτησης κοινωνικών δεξιοτήτων. Αυτή η προσέγγιση αποϊατρικοποιεί την αναπηρία - χωρίς να αγνοείται ότι οι ιατρικές διαστάσεις είναι υπαρκτές και χρήζουν της δέουσας προσοχής - και τοποθετεί την αναπηρία πρωτίστως ως πρόβλημα κοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης. **Για την επιτυχή αντιμετώπιση της αναπηρίας σε ατομικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο, η σύγχρονη πολιτική αποβλέπει στη λήψη μέτρων και τη διαμόρφωση προγραμμάτων τα οποία περιλαμβάνουν⁴⁹:**

α. πρόληψη αναπηρίας. Αυτή επιτυγχάνεται με την ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση και αγωγή υγείας του κοινού, από τις επισκέπτριες υγείας, του γιατρούς και τις κοινοτικές νοσηλεύτριες.

β. την ανίχνευση περιπτώσεων συγγενούς αναπηρίας σε βρέφη και νήπια όσο το δυνατό νωρίτερα.

γ. την έγκαιρη διάγνωση, ώστε ν' αρχίσει η ανάλογη θεραπεία ή άλλη αντιμετώπιση του προβλήματος.

δ. νοσηλεία - θεραπευτική παρέμβαση. Ανάλογα με τη μορφή, τη σοβαρότητα και το είδος της αναπηρίας, μπορεί να χρειάζεται ιατρική, ψυχιατρική θεραπεία, νοσηλεία μέσα ή έξω από το ίδρυμα, φυσιοθεραπεία, εργοθεραπεία, κοινωνική εργασία, ειδική αγωγή κ.ο.κ. Οι βαριές μορφές αναπηρίας απαιτούν συνήθως μακροχρόνια παρέμβαση των κοινωνικών λειτουργών.

ε. αποκατάσταση (κοινωνική και επαγγελματική). Στόχοι της αποκατάστασης είναι η ένταξη του αναπήρου στην εργασία, την οικογένεια, την τοπική κοινότητα, με την ανάκτηση όσο το δυνατόν ικανοποιητικού επιπέδου λειτουργικότητας. Η ένταξη στο χώρο της εργασίας δεν σημαίνει οπωσδήποτε ένταξη στην ελεύθερη αγορά εργασίας. Κάποιοι ανάπηροι μπορούν, στην καλύτερη περίπτωση, μετά από επίπονες και μακροχρόνιες προσπάθειες

---

⁴⁹ Στο ίδιο, κεφ. ΧΙ

φυσιοθεραπευτών, εργοθεραπευτών, νοσηλευτών, κοινωνικών λειτουργών και εκπαιδευτικών, να ενταχθούν σε εργαστήρια προστατευόμενης εργασίας.

Σημαντική θεωρείται η συμβολή της σύγχρονης τεχνολογίας στην αποκατάσταση πολλών μορφών σωματικής (κυρίως) αναπηρίας, και την ένταξη των αναπήρων στην κοινότητα. Με τις σύγχρονες τεχνικές είναι δυνατή η προσαρμογή των διαφόρων εξαρτημάτων - βοηθημάτων προσθετικής, αμαξιδίων (καροτσάκια), και αυτοκινήτων ακόμη στις ανάγκες του συγκεκριμένου αναπήρου, σε αντίθεση με το παρελθόν, όπου ο ανάπηρος έπρεπε να προσαρμοστεί στο αυτοκίνητο, το αμαξίδιο, κ.ο.κ. Η αξιοποίηση των Η/Υ επιτρέπει στους αναπήρους - ακόμη και τετραπληγικούς - να ανοίγουν πόρτες, να χρησιμοποιούν το τηλέφωνο, την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και κάθε άλλη ηλεκτρική συσκευή. Επιπλέον, μέσα από τη χρήση Η/Υ, έχουν τη δυνατότητα να πληροφορούνται για τα θέματα που τους απασχολούν και να επικοινωνούν με ανθρώπους που έχουν τα ίδια προβλήματα ή ενδιαφέροντα σ' ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο. Οι εξελίξεις αυτές παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ένταξη των αναπήρων στην οικογένεια και την κοινωνία γενικότερα.

5.1.2. Στόχοι πολιτικής

Στην Ελλάδα, οι στόχοι της πολιτικής της αποϊδρυματοποίησης και ομαλοποίησης, βρίσκονται ακόμη μακριά από το στάδιο της υλοποίησης⁵⁰. Για να γίνουν πραγματικότητα αυτοί οι φιλόδοξοι στόχοι πρέπει να ληφθούν μια σειρά από μέτρα και να οργανωθούν οι κατάλληλες υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης - επιμόρφωσης. Με το νόμο 1143/31.3.1981 (Φ.Ε.Κ. 80, Τεύχος Α) "περί Ειδικής Αγωγής, Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως, Απασχολήσεως και Κοινωνικής Μέριμνας των αποκλινόντων

---

⁵⁰ Στο ίδιο, κεφ. ΧΖ

εκ του φυσιολογικού ατόμων και άλλων τινών εκπαιδευτικών διατάξεων" αλλάζει ο προσανατολισμός και η φιλοσοφία για την αντιμετώπιση των αναπήρων. Δίνεται έμφαση σε μέτρα τα οποία αποσκοπούν στην ένταξη του αναπήρου στην τοπική κοινότητα.

Τόσο οι μεταγενέστερες νομοθετικές ρυθμίσεις, όσο και ο σχεδιασμός των προγραμμάτων, εκφράζουν σε μεγάλο βαθμό την πολιτική για ανεξαρτησία και ένταξη των αναπήρων στην κοινότητα. Προς την κατεύθυνση αυτή συμβάλλουν και τα διάφορα προγράμματα επιμόρφωσης - κατάρτισης των αναπήρων, όπως το πρόγραμμα "Ήλιος" που επιδοτείται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Παρά τις δυσκολίες που παρατηρούνται στην εφαρμογή της πολιτικής της αποϊδρυματοποίησης, είναι γεγονός ότι σημειώνεται πρόοδος στη συρρίκνωση των κρεβατιών των ιδρυμάτων (ιδίως των ψυχιατρείων) της χώρας.

5.1.3. Μέτρα προστασίας, φορείς εφαρμογής και προϋποθέσεις επιλεξιμότητας υποψηφίων δικαιούχων

Όλα τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, τόσο στην Αγγλία όσο και στη Γερμανία, στο πλαίσιο των μέτρων οικονομικής προστασίας των εργαζομένων, περιέλαβαν και την ασφάλιση σε περιπτώσεις εργατικού ατυχήματος. Η Ελλάδα, από το 1937, με τη θέσπιση του Ι.Κ.Α. έλαβε μέτρα για την κάλυψη της οικονομικής ανάγκης που δημιουργεί η αναπηρία από εργατικά ατυχήματα⁵¹. Άλλωστε και το Σύνταγμα, στο άρθρο 21 παρ. 3, ορίζει ότι "το κράτος παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της αναπηρίας". Ο μεγάλος αριθμός τραυματιών από το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο δημιούργησε την επιτακτική ανάγκη αποκατάστασής τους. Το 1945, το

---

⁵¹ Στο ίδιο, κεφ. ΧΖ.

Αμερικανικό Ίδρυμα "Εγγύς Ανατολή" ίδρυσε το Εθνικό Ίδρυμα Αποκαταστάσεως Αναπήρων (Ε.Ι.Α.Α), το οποίο, το 1961, έγινε Ελληνικό Ίδρυμα και λειτουργεί ως Ν.Π.Δ.Δ. Το 1949 ιδρύθηκε επίσης το Κέντρο Αποκαταστάσεως Τραυματιών (Κ.Α.Τ.), το οποίο έχει εξελιχθεί στο σημαντικότερο ίδρυμα στον τομέα αποκατάστασης τραυματιών. Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδών συνεχίζει από το 1948 την παροχή υπηρεσιών σε ανάπηρα παιδιά. Τέλος, το Π.Ι.Κ.Π.Α έχει ιδρύσει από το 1950 δύο νοσηλευτικές μονάδες με εξειδίκευση σε θέματα θεραπείας και αποκατάστασης ανάπηρων παιδιών.

Πιο πρόσφατα, έχουν ληφθεί νομοθετικά μέτρα με τα οποία προωθείται η ένταξη των αναπήρων στην κοινότητα. Αντί του όρου "ανάπηρος" χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά ο όρος "άτομο με ειδικές ανάγκες", με σκοπό να μειωθεί η συναισθηματική φόρτιση και προκατάληψη που συνδέεται με τον όρο ανάπηρος. Περνώντας μάλιστα σε μια "επιθετική πολιτική", οι ανάπηροι, μέσα από τα σωματεία τους, προτείνουν στην καθιέρωση του όρου "άτομα με ειδικές δεξιότητες" αντί των άλλων όρων. Με το νόμο 1648/1986 παρέχεται ειδική προστασία "σε άτομα με ειδικές ανάγκες ηλικίας 15-65 ετών που έχουν περιορισμένες δυνατότητες για επαγγελματική αποκατάσταση". Προκειμένου να διευκολυνθεί η κινητικότητα των αναπήρων και η ένταξή τους στη ζωή της κοινότητας, θεσπίστηκε η δωρεάν διακίνηση εκείνων που έχουν ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω, στις αστικές συγκοινωνίες της περιοχής στην οποία κατοικούν, και με έκπτωση 50% στις τιμές των εισιτηρίων των υπεραστικών συγκοινωνιών.

Τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών, κυρίως παιδιών με εγκεφαλική παράλυση, είναι ανεπαρκή.

Οι υπηρεσίες που υπάρχουν έχουν δημιουργηθεί από το ΠΙΚΠΑ και την ιδιωτική μη κερδοσκοπική πρωτοβουλία. Για την περίθαλψη και

εκπαίδευση των παιδιών με εγκεφαλική παράλυση και των παιδιών με νοητική καθυστέρηση λειτουργούν⁵².

- Τέσσερις μονάδες της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδιών (ΕΛΕΠΑΑΠ), που είναι φιλανθρωπικό σωματείο, δυναμικότητας 750 παιδιών (Αθήνα 500, Θεσ/νίκη 150, Χανιά 50, Ιωάννινα 50). Η ΕΛΕΠΑΑΠ παρέχει πρόληψη και θεραπεία της παιδικής αναπηρίας, σωματική αποκατάσταση και παροχή στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης καθώς και επαγγελματικό προσανατολισμό.
- Το κέντρο Αποκατάστασης Σπαστικών Παιδιών (ΚΑΣΠ) που λειτουργεί με τη μορφή ΝΠΙΔ και έχει δυναμικότητα 60 εξωτερικών παιδιών, στα οποία παρέχεται φυσιοθεραπεία, εργασιοθεραπεία, αγωγή λόγου και ομαδική απασχόληση.
- Το κέντρο Σπαστικών Παιδιών "ο καλός Σαμαρείτης" που λειτουργεί ως φιλανθρωπικό σωματείο στην Αργυρούπολη Αττικής και παρέχει εργασιοθεραπεία και φυσιοθεραπεία σε 35 παιδιά.
- Ο Άγιος Δημήτριος Θεσσαλονίκης που λειτουργεί ως ΝΠΙΔ και παρέχει φροντίδα και εκπαίδευση σε άτομα με βαριές / πολλαπλές αναπηρίες, ηλικίας πάνω από 3 ετών.

Συνολικά ο αριθμός θέσεων περίθαλψης και εκπαίδευσης σπαστικών παιδιών ανέρχεται σε 1058, από τις οποίες οι 808 είναι συγκεντρωμένες στο λεκανοπέδιο Αττικής. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι πολλά παιδιά πρέπει να φύγουν από τα σπίτια τους για να εκπαιδευτούν και η απομάκρυνση αυτή

---

⁵² Στο ίδιο, κεφ. ΧΖ

συμβάλλει στην εγκατάλειψή τους από τις οικογένειές τους.

Σε όλα τα παραπάνω ιδρύματα υπάρχουν άτομα που παρέχουν εθελοντική εργασία και τα οποία αποτελούν την πηγή της εργασίας μας.

5.2. ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

5.2.1. Άτομα με εγκεφαλική παράλυση

(ΣΠΑΣΤΙΚΑ ΑΤΟΜΑ)

Το άτομο με εγκεφαλική παράλυση παρουσιάζει διαταραχή στις κινητικές λειτουργίες του σώματος⁵³. Οφείλεται σε βλάβη ή ατελή ανάπτυξη κινητικών περιοχών του εγκεφάλου που ρυθμίζουν, ελέγχουν και συντονίζουν τις κινήσεις εξασφαλίζοντας έτσι την ομαλή και αρμονική κινητικότητα.

Η εγκεφαλική παράλυση συνήθως εμφανίζεται στα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού. Η βαρύτητά της διαφέρει από άτομο σε άτομο. Μερικοί έχουν πολύ ελαφρές κινητικές δυσκολίες και δεν παρουσιάζουν έκδηλη αναπηρία. Άλλοι όμως έχουν πολύ πιο σοβαρά κινητικά προβλήματα, στη βάδιση, στην ισορροπία, στην ομιλία, ενώ μερικοί γίνονται απόλυτα εξαρτημένοι. Η εγκεφαλική βλάβη μπορεί να περιλαμβάνει και γειτονικές περιοχές, με αποτέλεσμα να συνυπάρχουν και άλλα προβλήματα, όπως ακοής και όρασης. Πολλά παιδιά με ε.π. έχουν δυσκολίες στη μάθηση, στην κατανόηση και στην έκφραση εννοιών, που τα εμποδίζουν να ωριμάσουν με κανονικό ρυθμό. Μερικές φορές μπορεί να θεωρηθούν νοητικά υστερημένα χωρίς να είναι. Τα άτομα με ε.π. όμως έχουν συνήθως κανονική νοημοσύνη ή και υψηλότερη από το μέσο όρο. Άτομα με πολύ βαριά κινητική αναπηρία έχουν συχνά καλά αναπτυγμένες νοητικές ικανότητες.

---

⁵³ Οδηγός για την κατανόηση των ατόμων με νοητικές και κινητικές δυσκολίες. Αγ. Δημήτριος, Θεσ/νίκη.

Υπάρχουν τρεις κύριες μορφές εγκεφαλικής παράλυσης - η σπαστικού τύπου, η αθετωσικού και η αταξικού.

- α) Στη σπαστικότητα, το κύριο χαρακτηριστικό είναι η έντονη σύσπαση και η ελαττωμένη δύναμη ορισμένων μυών.
- β) Στην αθέτωση το κύριο χαρακτηριστικό είναι οι πολύ συχνές ακούσιες και ασυντόνιστες κινήσεις.
- γ) Στην αταξία είναι η αστάθεια στο βάδισμα και η έλλειψη ισορροπίας του σώματος.

*Πώς προκαλείται η πάθηση;*⁵⁴

Η ε.π. δεν είναι ασθένεια - ούτε μεταδοτική ούτε κληρονομική πάθηση. Σπάνια εμφανίζονται δύο περιπτώσεις στην ίδια οικογένεια και για τη γέννηση ενός παιδιού με ε.π. δεν ευθύνονται οι γονείς του.

Τι φταιει;

Δεν είναι γνωστές όλες οι αιτίες. Ξέρουμε όμως πως η αναπηρία μπορεί να προκληθεί από ελαττωματική ανάπτυξη των κυττάρων του εγκεφάλου κατά την εγκυμοσύνη, από δύσκολο τοκετό που στερεί το νεογέννητο από οξυγόνο, από πυρηνικό ίκτερο, εγκεφαλίτιδα, μηνιγγίτιδα, κακώσεις και άλλες αιτίες.

Σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα, υπολογίζουμε πως στην Ελλάδα πρέπει να υπάρχουν 20.000 άτομα με ε.π. Άλλα 400 γεννιούνται κάθε χρόνο, 8 κάθε βδομάδα, τουλάχιστον 1 κάθε μέρα.

Συνήθως η μητέρα είναι η πρώτη που αντιλαμβάνεται πως το μωρό της δεν στηρίζει το κεφάλι του, πως δεν απλώνει το χέρι του να πιάσει ένα παιχνίδι, σαν τ' άλλα παιδιά. Τα πρώτα ύποπτα συμπτώματα είναι η πολύ αργή ανάπτυξη του μυϊκού ελέγχου και του συντονισμού των κινήσεων του παιδιού. Υπάρχουν όμως και συμπτώματα λιγότερο ευκρινή. Γι' αυτό

---

⁵⁴ Στο ίδιο

χρειάζεται μια έγκαιρη και ακριβής διάγνωση από παιδίατρο ή νευρολόγο. Η έγκαιρη διάγνωση αυξάνει σημαντικά τις πιθανότητες αποκατάστασης.

Τα σπαστικά παιδιά, ανάλογα με τη μορφή και την έκταση της εγκεφαλικής βλάβης, έχουν δυνατότητες για αποκατάσταση και ένταξη στην κοινωνική ζωή. Τα παιδιά αυτά πρέπει να παραπέμπονται σε ειδικές διαγνωστικές και θεραπευτικές υπηρεσίες, ώστε να εξετάζονται από διεπιστημονική ομάδα παιδιάτρων, ψυχολόγων, λογοθεραπευτών, ψυχιάτρων και κοινωνικών λειτουργών.

Από το 1984 έχει θεσπιστεί⁵⁵ επίδομα το οποίο παρέχεται σε όσα παιδιά πάσχουν από εγκεφαλική παράλυση, ασχέτως εάν έχουν ασφαλιστική κάλυψη ή όχι. Το οικονομικό αυτό βοήθημα ανέρχεται στο ποσό των 38.500 δραχμών το μήνα. Τα επιδοτούμενα άτομα τα οποία πάσχουν από εγκεφαλική παράλυση ανέρχονται, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, σε 177.

5.2.2. Άτομα με νοητική υστέρηση

Δεν υπάρχουν δύο άνθρωποι που να είναι όμοιοι. Ακόμα και οι μονοζυγωτικοί δίδυμοι διαφέρουν σε πολλά, όπως στο πώς αισθάνονται, στις προτιμήσεις και στις ικανότητές τους. Όλοι μας γνωρίζουμε ανθρώπους, που σε κάποια πράγματα τα καταφέρνουν καλύτερα από μας, ενώ άλλοι βρίσκουν δυσκολίες σε πράγματα που εμείς θεωρούμε εύκολα⁵⁶.

Οι άνθρωποι με νοητική υστέρηση δεν είναι όλοι ίδιοι. Διαφέρουν πολύ ο ένας από τον άλλο. Έχουν τις ίδιες ανάγκες, τα ίδια αισθήματα και τα ίδια δικαιώματα με όλους τους άλλους ανθρώπους.

Παρόλα αυτά όμως έχουν την τάση να μαθαίνουν πιο αργά από τους περισσότερους ανθρώπους και έχουν μεγαλύτερες δυσκολίες σε ορισμένους

⁵⁵ ΚΕΠΕ, «Προγράμματα προστασίας Αναπήρων», Κοινωνική Πρόνοια, κεφ. XI.

⁵⁶ Οδηγός για την κατανόηση των ατόμων με νοητικές ή κινητικές δυσκολίες, Αγ. Δημήτριος, Θεσ/νίκη.

τομείς, όπως π.χ. το να γίνουν κατανοητοί από τους άλλους, να μάθουν να διαβάζουν ή να γράφουν, να χρησιμοποιούν χρώματα ή να μαγειρεύουν.

Πολλοί άνθρωποι με νοητική υστέρηση είναι ικανοί να μάθουν αυτά και πολλά άλλα πράγματα, εφόσον τους δοθεί ικανοποιητική υποστήριξη και εκπαίδευση.

Ποιες είναι οι αιτίες νοητικής υστέρησης;

Διάφορα γεγονότα που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της κύησης, στον τοκετό ή αργότερα στην παιδική ηλικία μπορεί να προκαλέσουν νοητική υστέρηση.

Για παράδειγμα, η φυσιολογική ανάπτυξη ενός μωρού ή ενός παιδιού μπορεί να επηρεαστούν από την ελλιπή διατροφή της μητέρας στη διάρκεια της κύησης, μια γενετική ανωμαλία, έλλειψη οξυγόνου στον τοκετό ή μηνιγγίτιδα στην παιδική ηλικία.

Σε πολλές περιπτώσεις, το αίτιο της νοητικής υστέρησης είναι άγνωστο και απλά περιγράφεται σαν ατύχημα κατά τον τοκετό.

Περίπου 1% του πληθυσμού έχει νοητική υστέρηση. Ο βαθμός της ν.υ. αναφέρεται στο σύνολο των νοητικών λειτουργιών και μετράται από διεθνώς καθορισμένα τεστ νοημοσύνης. Ο δείκτης νοημοσύνης⁵⁷ προκύπτει από το ειδικό τεστ ευφυΐας, το οποίο ερμηνεύουν ψυχολόγοι ειδικά εκπαιδευόμενοι σε θέματα ψυχολογικών μετρήσεων.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το κύριο πρόβλημα των νοητικά υστερημένων ατόμων είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στη μάθηση. Γι' αυτό και τελευταία, αποκαλούνται "άτομα με αναπηρίες μάθησης" αντί "νοητικά καθυστερημένα" ή όπως ήταν παλιότερα γνωστά "απροσάρμοστα".

Υπάρχουν επιδόματα διαφορετικού ύψους για διαφορετικές κατηγορίες δικαιούχων. Κατ' αρχήν, υπάρχει ένα επίδομα το οποίο κυμαίνεται από 36.000 - 40.000 δραχμές το μήνα για διανοητικά ανάπηρα άτομα. Όσοι όμως λαμβάνουν από άλλες πηγές επίδομα, δικαιούνται να λαμβάνουν 36.000 δρχ.

---

⁵⁷ ΚΕΠΕ, «Προγράμματα προστασίας Αναπήρων», *Κοινωνική Πρόνοια*, κεφ. XI.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, επιδοτούνται 10.300 άτομα με βαριά νοητική υστέρηση (δηλαδή με δ.ν. 30 και κάτω) ασχέτως ηλικίας και ασφαλιστικής κάλυψης.

Το μηνιαίο αυτό επίδομα χορηγείται μόνον σε άτομα τα οποία διαμένουν με τη δική τους ή ανάδοχη οικογένεια, προκειμένου να καλύπτονται τα έξοδα της φροντίδας τους.

5.2.3. Απλοί κανόνες προσέγγισης ατόμων με νοητική υστέρηση

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα πρέπει ν' αντιμετωπίζονται από όλους με κατανόηση και ευαισθησία και να μην στιγματίζονται από το κοινωνικό σύνολο. Ωστόσο, ο τρόπος προσέγγισής τους δεν είναι και τόσο εύκολος. Υπάρχουν όμως ορισμένοι κανόνες που σχεδόν πάντα έχουν θετικά αποτελέσματα στην προσέγγισή τους. Ορισμένοι είναι οι εξής⁵⁸:

α) *Να είστε ο εαυτός σας.*

Αντιδράτε με το συνήθη τρόπο, συστηθείτε, ρωτήστε το όνομά του και χρησιμοποιείστε το κατά τη συνομιλία σας μαζί του.

β) *Μοιραστείτε τις σκέψεις σας.*

Μιλήστε στο άτομο για τον εαυτό σας και τη δουλειά σας. Μη ρωτάτε συνέχεια και μη φοβάστε τη σιωπή. Είναι ευκολότερο να μιλάτε με κάποιον, όταν ασχολείστε και οι δύο με την ίδια δραστηριότητα.

γ) *Αν δεν καταλαβαίνεται τις σας λέει.*

Ζητείστε να επαναλάβει αυτό που είτε, να το πει με άλλο τρόπο, να σας δείξει σε τι αναφέρεται, να ζητήσει τη βοήθεια κάποιου φίλου / φίλης της. Μπορείτε ακόμη να κάνετε μια υπόθεση και μετά να ελέγξετε αν είναι σωστή. Σύντομα θα αρχίσετε να συνηθίζετε και να καταλαβαίνετε τον τρόπο ομιλίας

---

⁵⁸ Οδηγός για την κατανόηση των ατόμων με νοητικές και κινητικές δυσκολίες. Αγ. Δημήτριος, Θεσ/νίκη.

του. Αυτό που απαιτείται είναι απλώς λίγη παραπάνω συγκέντρωση στην αρχή.

δ) Χρησιμοποιείτε απλή γλώσσα.

Ένα άτομο με νοητική υστέρηση δεν έχει το ίδιο πλούσιο λεξιλόγιο με εσάς. Χρησιμοποιείτε το ίδιο επίπεδο λέξεων και εκφράσεων με το δικό του.

Μην εκπλήσσεσθε με τον αυθορμητισμό του. Πολλοί άνθρωποι με νοητική υστέρηση δρουν αυθόρμητα, δείχνουν τα συναισθήματά τους πιο άμεσα και πιο γρήγορα από τους άλλους.

Η συμπεριφορά τους μπορεί να είναι ασυνήθιστη κάποιες φορές, μπορεί να ακούγονται υπερβολικά φιλικόι, να στέκονται πολύ κοντά, να κρατούν το χέρι σας ή να μιλούν υπερβολικά δυνατά. Αυτό συμβαίνει γιατί συνήθως δεν έχουν πείρα στην επαφή ή δεν γνωρίζουν τους "κοινωνικούς κανόνες" που ισχύουν για όλους μας.

Είναι σημαντικό να είστε ο εαυτός σας σε τέτοιες περιπτώσεις. Π.χ. εάν αισθάνεστε άβολα όταν σας αγκαλιάζουν, απομακρυνθείτε ευγενικά, απαλά αλλά και σταθερά έπειτα από λίγα δευτερόλεπτα.

5.2.4. Θετικά χαρακτηριστικά ατόμων με αναπηρίες

(που δεν αναφέρονται συνήθως)

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες "πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου"⁵⁹. Τα άτομα αυτά δεν παύει να είναι άνθρωποι έστω και αν φέρουν τον τίτλο "άτομα με ειδικές ανάγκες". Έτσι όπως όλοι, έχουν και αυτοί πολλά θετικά χαρακτηριστικά για τα οποία ξεχωρίζουν:

---

⁵⁹ «Διεθνής σύμβαση για το δικαίωμα του παιδιού», αρ. 23 §1

- Έμφαση στην ανάπτυξη του συναισθήματος
- Αυθορμητισμός στην εκδήλωση
- Ανταπόκριση στα συναισθήματα των άλλων και όχι στην κοινωνική τους θέση ή ρόλο
- Αναγνώριση και ανταπόκριση της θετικής συμπεριφοράς των άλλων
- Γνήσιο ενδιαφέρον για το κοινό καλό
- Αγάπη όχι "υπό όρους"
- Δείχνουν εμπιστοσύνη στους άλλους και όταν ακόμη εκείνοι τους έχουν απογοητεύσει.
- Δεν δείχνουν ενδιαφέρον για χρήματα ή άλλα υλικά αγαθά
- Προκαλούν θετικά συναισθήματα στους άλλους (αλληλοβοήθεια, πραότητα κ.λπ.)
- Είναι ικανοί να χαίρονται με μικρά πράγματα
- Είναι ειλικρινείς
- Δεν βαριούνται με στερεότυπες δουλειές ρουτίνας

Η γλώσσα που χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε την αναπηρία είναι σημαντική, επειδή οι λέξεις που χρησιμοποιούμε αποκαλύπτουν τη στάση μας απέναντι στην αναπηρία και τα άτομα με αναπηρίες⁶⁰.

Όταν μιλάμε σε άτομα με αναπηρίες ή όταν μιλάτε / γράφετε για άτομα με αναπηρίες:

- μη χαρακτηρίζετε τους ανθρώπους μόνο με βάση την αναπηρία τους, π.χ. είναι σπαστικός. Αντίθετα, πείτε ένα άτομο με αναπηρία ή εάν ξέρετε το είδος της αναπηρίας πείτε ένα άτομο με... εάν αυτό είναι σχετικό,
- χρησιμοποιείτε λέξεις που δεν περιέχουν κρίσεις και δίνουν μία ακριβή περιγραφή,
- να αποφεύγετε και χρησιμοποιείτε λέξεις και όρους όπως οι ακόλουθοι:

⁶⁰ Οδηγός για την κατανόηση των ατόμων με νοητικές ή κινητικές δυσκολίες, Αγ. Δημήτριος, Θεσ/νίκη

Θύμα - οι άνθρωποι δεν είναι θύματα αναπηρίας. Πείτε αντίθετα ένα άτομο που έχει ή ένα άτομο με ...

Σακάτης, Σπαστικός - η εικόνα που μεταφέρεται είναι ενός παραμορφωμένου και άχρηστου σώματος. Πείτε αντίθετα άτομο με αναπηρία.

Υποφέρει από - οι περισσότεροι άνθρωποι με αναπηρία δεν νομίζουν ότι υποφέρουν. Πείτε αντίθετα ένα άτομο με (π.χ.) κυστική ίνωση κ.λπ.

Ανάπηροι - τα άτομα με αναπηρίες θέλουν να αποκαλούνται άτομα με αναπηρίες και όχι ανάπηροι. Αυτός ο όρος υποδηλώνει ότι όλες οι αναπηρίες είναι ίδιες.

Κανονικός - όταν χρησιμοποιείται σαν το αντίθετο του ανάπηρου υποδηλώνει πως κάποιος με αναπηρία δεν είναι κανονικός.

Καθλωμένος σε αναπηρικό καρότσι - για τα άτομα με κινητικά προβλήματα, το καρότσι σημαίνει ελευθερία κίνησης και όχι περιορισμό. Πείτε χρησιμοποιεί αναπηρικό καρότσι ή χρήστης αναπηρικού αμαξιδίου.

Καθυστερημένος, Ηλίθιος, Βλάκας, Μογκολάκι - είναι όλοι προσβλητικοί όροι. Πείτε αντίθετα άτομο με δυσκολία στη μάθηση. Αντί για μογκολάκι, πείτε άτομο με Σύνδρομο Down.

Διανοητική καθυστέρηση - καλύτερα να χρησιμοποιείται ο όρος άτομο με νοητική υστέρηση.

Τρελός, σχιζοφρενής - αυτές οι λέξεις είναι αρνητικές. Πείτε ένα άτομο με προβλήματα ψυχικής υγείας.

Κουφός, βουβός, κωφάλαλος - χρησιμοποιείτε αντίθετα όρους όπως άτομο με προβλήματα ακοής ή άτομο που αδυνατεί να ακούσει ή να μιλήσει.

Στραβός - είναι υποτιμητικός όρος. Χρησιμοποιείτε αντίθετα τον όρο άτομο με προβλήματα όρασης.

Άχρηστος - σημαίνει κυριολεκτικά μη-χρήσιμος. Πείτε αντίθετα άτομο με περιορισμένη ικανότητα.

Οι λέξεις είναι σημαντικές!

Η αρνητική και υποτιμητική γλώσσα παράγει αρνητικές και υποτιμητικές εικόνες.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

"ΕΡΕΥΝΑ"

6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχος της έρευνας είναι να διαπιστώσει τις συνθήκες λειτουργίας του εθελοντισμού στη χώρα μας μελετώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εθελοντών.

Επιμέρους στόχοι αυτής της έρευνας, μέσα από την οποία προέκυψαν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις, ήταν:

1. Να διαπιστωθούν τα κίνητρα της εθελοντικής προσφοράς.
2. Να διαπιστωθούν οι αντιλήψεις των εθελοντών για την κατάσταση και λειτουργία των ιδρυμάτων στη χώρα μας.
3. Να διαπιστωθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού των εθελοντών (μορφωτικό - οικονομικό επίπεδο, φύλο, ηλικία, χρόνος ενασχόλησης, κατάρτιση σχετική με τον εθελοντισμό , σεμινάρια - ενημερωτικά προγράμματα κ.τ.λ.).
4. Να διαπιστωθούν οι ελλείψεις και οι δυσλειτουργίες των ιδρυμάτων, όπως επισημαίνονται από τα άτομα που δραστηριοποιούνται στο χώρο αυτό.

6.2. ΥΛΙΚΟ - ΜΕΘΟΔΟΣ

Η παρούσα έρευνα έγινε με επιτόπια επίσκεψη σε ιδρύματα για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

Η έρευνα στηρίχθηκε σε ανώνυμο ερωτηματολόγιο (βλ. παράρτημα Ι), το οποίο συντάχθηκε από τις σπουδάστριες με τη συνεργασία του εισηγητή καθηγητή.

Το ερωτηματολόγιο περιείχε ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου, μέσα από τις οποίες διαπιστώνονται τα χαρακτηριστικά των εθελοντών, η επαγγελματική δραστηριότητά τους, ο τρόπος και τα κίνητρα προσφοράς του εθελοντικού τους έργου καθώς επίσης και η συνεργασία των εθελοντών με το ίδρυμα και τα άτομα.

Ο διερευνούμενος πληθυσμός περιλαμβάνει εθελοντές που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, στα παρακάτω ιδρύματα.

1. Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός Παράρτημα Πατρών
2. Πανελλήνιος Σύλλογος Προσαρμοσμένων Αθλητικών και Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων.
3. ΚΑΣΠ Χατζηπατέρειου
4. ΕΛΕΠΑΑΠ ΑΘΗΝΩΝ
5. Ίδρυμα ΘΕΟΤΟΚΟΣ
6. «Καλός Σαμαρείτης»
7. ΚΕΠΕΠ Άγιος Δημήτριος Θεσ/κης
8. ΕΛΕΠΑΠΑΠ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
9. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ - ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Ζητήθηκε από όλα τα παραπάνω ιδρύματα να μας απαντήσουν, μόνο όμως μερικά από αυτά δέχθηκαν και με μικρό ποσοστό συμμετοχής εθελοντών.

Τα υπόλοιπα ιδρύματα, αλλά ακόμα και αυτά που μας απάντησαν, μας αντιμετώπισαν όλα αρχικά με δυσπιστία και αμφιβολίες. Αρκετοί ήταν αυτοί που αντέδρασαν με άγχος και φόβο. Συνέπεσε τις μέρες διεξαγωγής της έρευνας ο σεισμός του Σεπτεμβρίου του 1999 της Αθήνας, οπότε οι περισσότεροι εθελοντές «έτρεξαν» να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στους ανθρώπους που έπρεπε να ορθοποδήσουν μετά τη φυσική καταστροφή.

Παρ' όλα αυτά, η εργασία ολοκληρώθηκε και από τους 200 εθελοντές των ιδρυμάτων που αρχικά συμφώνησαν, τελικά συνεργάστηκαν στην έρευνά μας μόνο 71 άτομα.

6.3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Κατά την επεξεργασία των ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν από τους εθελοντές προέκυψαν τα εξής:

6.3.1. Χαρακτηριστικά των εθελοντών

- Από τους 71 εθελοντές (100%), οι οποίοι απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, οι 20 (28,2%) είναι άντρες και οι 51 (71,8%) είναι γυναίκες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ

ΦΥΛΟ \ ΗΛΙΚΙΑ	ΗΛΙΚΙΑ		
	20 - 35	35 - 50	50 και πάνω
ΑΝΔΡΕΣ	17	3	-
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	45	3	3
ΣΥΝΟΛΟ	62	6	3

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα το 87,3% των εθελοντών είναι ηλικίας από 20-35. Από αυτούς, οι 17 (23,95%) είναι άνδρες και οι 45 (63,39%) γυναίκες. Το 8,5% είναι ηλικίας μεταξύ των 35-50. Από αυτούς, οι 3 (4,22%) είναι άνδρες και οι υπόλοιποι 3 (4,22%) γυναίκες. Μόνο το 4,2% είναι ηλικίας 50 και πάνω, είναι 3 (4,22%) και είναι γυναίκες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΦΥΛΟ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΕΥΤΕΡΟ- ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΤΕΧΝΟ- ΛΟΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΠΑΝΕΠΙ- ΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΑΝΔΡΕΣ	2	6	7	5
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	1	19	11	20
ΣΥΝΟΛΟ	3	25	18	25

Από το 28,2% των εθελοντών που είναι άντρες ηλικίας από 20 - 50 και πάνω, οι 2 (2,81%) έχουν λάβει Υποχρεωτική Εκπαίδευση. Οι 6 (8,46%) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, οι 7 (9,86%) Τεχνολογική Εκπαίδευση και οι 5 (7,04%) Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση.

Από το 71,8% των εθελοντών που είναι γυναίκες ηλικίας από 20 - 50 και πάνω, 1 (1,40%) έχει λάβει Υποχρεωτική Εκπαίδευση, οι 19 (26,77%) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, οι 11 (15,49%) Τεχνολογική Εκπαίδευση και οι 20 (28,17%) Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΦΥΛΟ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ	ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ	ΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΝΔΡΕΣ	3	-	2
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	9	3	5
ΣΥΝΟΛΟ	12	3	7

Από τους 71 (100%) εθελοντές, οι 43 (60,6%) έχουν τελειώσει κάποιο Τριτοβάθμιο Ίδρυμα. Πρέπει να σημειώσουμε ότι μόνο οι 22 (30,98%) δήλωσαν το ίδρυμα που τελείωσαν και από αυτούς οι 12 (16,9%) αποφοίτησαν από ίδρυμα κοινωνικής κατεύθυνσης, οι 3 (4,22%)

παιδαγωγικής κατεύθυνσης και οι 7 (9,86%) θετικής κατεύθυνσης.

Ομαδοποιήθηκαν οι κατευθύνσεις, κοινωνική, παιδαγωγική και θετική, ως εξής:

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

1. Τμήμα Εργοθεραπείας
2. Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας
3. Τμήμα Ψυχολογίας
4. Τμήμα Φυσιοθεραπείας
5. Τμήμα Νοσηλευτικής

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

1. Παιδαγωγικό τμήμα Νηπιαγωγών
2. Παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

ΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

1. Πάντειος Ανώτατη Σχολή Πολιτικών Επιστημών
2. Πανεπιστήμιο Πειραιά (ανωτάτη βιομηχανική)
3. Φαρμακευτική Σχολή
4. Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης
5. ΤΕΦΑΑ

6.3.2. Επαγγελματική δραστηριότητα και οικονομικό επίπεδο των εθελοντών

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ

ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΤΩΝ	150.000 - 300.000	300.000 - 500.000	ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΤΩΝ
ΦΥΛΟ	150.000 δρχ.	δρχ.	δρχ.	500.000 δρχ.
ΑΝΔΡΕΣ	9	8	3	-
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	27	20	3	1
ΣΥΝΟΛΟ	36	28	6	1

Από το 28,2% των εθελοντών που είναι άντρες, οι 9 (12,67%) έχουν εισόδημα λιγότερο των 150.000 δρχ., οι 8 (11,3%) μεταξύ των 150.000 - 300.000 δρχ., οι 3 (4,22%) από 300.000 - 500.000 δρχ., ενώ κανένας άντρας (0%) δεν έχει εισόδημα μεγαλύτερο των 500.000 δρχ.

Από το 71,8% των εθελοντών- που είναι γυναίκες, οι 27 (38,02%) έχουν εισόδημα λιγότερο των 150.000 δρχ. Οι 20 (28,17%) έχουν μεταξύ των 150.000 - 300.000 δρχ. Οι 3 (4,22%) από 300.000 - 500.000 δρχ. και 1 (1,40%) έχει εισόδημα μεγαλύτερο των 500.000 δρχ.

- Οι 29 (40,9%) από τους 71 εθελοντές είναι εργαζόμενοι, ενώ οι υπόλοιποι 42 (59,1%) δεν εργάζονται.
- Οι 29 (40,9%) από τους εθελοντές που απάντησαν ότι εργάζονται προέρχονται από όλους τους επαγγελματικούς χώρους, πχ. ιδιωτικοί υπάλληλοι, δημόσιοι, ελεύθεροι επαγγελματίες και υποαπασχολούμενοι.

Όλα αυτά φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί.

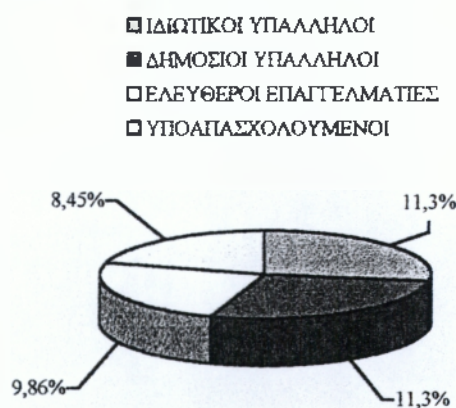
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΕΙΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΜΟΡΦΩ- ΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ \ ΕΠΑΓΓΕΛ- ΜΑΤΑ	ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ	ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ	ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜ.	ΥΠΟΑΠΑΣΧΟ- ΛΟΥΜΕΝΟΙ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1	-	-	1
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	3	4	4	3
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	3	2	1	1
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1	2	2	1
ΣΥΝΟΛΟ	8	8	7	6

Το 11,3% των εθελοντών είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι. Οι 8 (11,3%) είναι δημόσιοι υπάλληλοι, οι 7 εθελοντές (9,86%) είναι ελεύθεροι επαγγελματίες. Οι 6 εθελοντές (8,45%) είναι υποαπασχολούμενοι.

Υποαπασχολούμενοι θεωρήθηκαν οι εθελοντές που:

1. Παρακολουθούν επιδοτούμενα προγράμματα.
2. Συνοδοί σε ανάπηρα παιδιά.
3. Άσκηση Πρακτικής.

ΚΥΚΛΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ 29 ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ - ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΑ 5 ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

6.3.3. Είδος, τρόπος, χρόνος και κίνητρα προσφοράς εθελοντικού έργου

- Σε ερώτηση σχετικά με το είδος προστασίας που παρέχουν τα ιδρύματα, προκύπτει το εξής:

Τα τρία (3) από τα τέσσερα (4) ιδρύματα προσφέρουν υπηρεσίες σε άτομα με ειδικές ανάγκες, ενώ το τέταρτο παρέχει βοήθεια σε ανθρώπους που έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές, π.χ. σεισμούς, πλημμύρες καθώς και σε ατυχήματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ

ΦΥΛΟ \ ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ	ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΤΩΝ 12 ΜΗΝΩΝ	1 - 2 ΧΡΟΝΙΑ	2 - 5 ΧΡΟΝΙΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΤΩΝ 5 ΧΡΟΝΩΝ
ΑΝΔΡΕΣ	9	9	1	1
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	31	13	6	1
ΣΥΝΟΛΟ	40	22	7	2

Από το 28,2% των εθελοντών, που είναι άντρες, οι 9 (12,67%) προσφέρουν υπηρεσίες λιγότερο από 12 μήνες. Οι 9 (12,67%) από 1 έως 2 χρόνια, 1 (1,40%) μεταξύ 2-5 χρόνια και 1 (1,40%) για περισσότερο από 5 χρόνια.

Από το 71,8% των εθελοντών που είναι γυναίκες, οι 31 (43,68%) παρέχουν υπηρεσίες λιγότερο από 12 μήνες, οι 13 (18,32%) από 1 έως 2 χρόνια, οι 6 (8,46%) μεταξύ 2-5 χρόνια και 1 (1,4%) για περισσότερο από 5 χρόνια.

- Σε ερώτηση εάν έχουν ιστορικό ανάλογης αναπηρίας στην οικογένειά τους, 5 εθελοντές (7%) απάντησαν ΝΑΙ, ενώ 66 εθελοντές (93%) απάντησαν ΟΧΙ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΕΙΔΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ

ΦΥΛΟ \ ΕΙΔΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΠΡΩΤΕΣ ΒΟΗΘΕΙΕΣ	ΣΥΝΟΔΟΙ	ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	ΆΛΛΟ
ΑΝΔΡΕΣ	9	1	10	-
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	17	6	19	9
ΣΥΝΟΛΟ	26	7	29	9

Από το 28,2% των εθελοντών που είναι άντρες, οι 9 (12,67%) απάντησαν ότι προσφέρουν πρώτες βοήθειες, 1 (1,4%) ότι είναι συνοδοί σε προγράμματα κοινωνικοποίησης, οικονομικής διαχείρισης και εξυπηρέτησης. Οι 10 (14,08%) ότι συμβάλλουν στην ψυχαγωγία και στην ψυχολογική υποστήριξη των παιδιών. Ενώ κανένας άντρας δεν απάντησε κάποιο άλλο είδος υπηρεσιών.

Από τις 71,8% γυναίκες εθελόντριες απάντησαν οι 17 (23,95%) ότι προσφέρουν πρώτες βοήθειες, οι 6 (8,46%) ότι είναι συνοδοί προγραμμάτων, οι 19 (26,77%) ότι συμβάλλουν στην ψυχαγωγία και στην ψυχολογική υποστήριξη των παιδιών και οι 9 (12,67%) ότι προσφέρουν κάτι άλλο.

Σαν άλλο είδος υπηρεσιών οι εθελοντές θεωρούν:

1. Τη βοήθεια που προσφέρουν στο μόνιμο προσωπικό για το πέρας των εργασιών.
2. Οτιδήποτε κι αν τους ζητηθεί.
3. Οργανώσεις εκδρομών και συζητήσεων.

- Τα κίνητρα των εθελοντικών υπηρεσιών φαίνονται από τους παρακάτω πίνακες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ

ΚΙΝΗΤΡΑ ΦΥΛΟ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΧΡΟΝΟΥ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ	ΆΛΛΟ
ΑΝΔΡΕΣ	1	10	1	8
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	4	30	-	17
ΣΥΝΟΛΟ	5	40	1	25

Από το 28,2% των εθελοντών, που είναι άντρες, ο 1 (1,4%) επέλεξε να προσφέρει τις υπηρεσίες του, γιατί έως τώρα εκπαιδεύτηκε γι' αυτό. Οι 10 (14,08%) γιατί κρίνουν ότι έτσι καταναλώνουν δημιουργικά το χρόνο τους. Ένας (1), 1,4%, διότι έτσι του υπαγορεύουν οι θρησκευτικές πεποιθήσεις του και 8 (11,3%) για κάποιο άλλο λόγο.

Από το 71,8% των εθελοντών που είναι γυναίκες, οι 4 (5,63%) απάντησαν ότι εκπαιδεύτηκαν γι' αυτό, οι 30 (42,25%), γιατί έτσι καταναλώνουν δημιουργικά το χρόνο τους, καμία δεν ανέφερε ως κίνητρο τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και 17 (23,94%) επέλεξαν άλλο λόγο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΧΡΟΝΟΥ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ	ΑΛΛΟ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	-	2	-	2
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1	18	1	4
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	4	7	-	7
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	-	13	-	12
ΣΥΝΟΛΟ	5	40	1	25

Το 56,34% των εθελοντών που προέρχονται από όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης προσφέρουν τις υπηρεσίες τους εθελοντικά γιατί πιστεύουν ότι έτσι καταναλώνουν δημιουργικά το χρόνο τους. Οι 25 (35,22%) αναφέρουν κάποιο άλλο κίνητρο, οι 5 (7,04%) το κάνουν λόγω εκπαίδευσης και ο 1 (1,40%) γιατί έτσι του το επιτρέπουν οι θρησκευτικές του πεποιθήσεις.

Σαν άλλο κίνητρο οι εθελοντές θεωρούν:

1. Την ανθρωπιστική διάθεση (ποσοστό 16,9%).
2. Εύρεση εργασίας - ειδικότητα - απόκτηση πείρας (8,46%).
3. Τον ελεύθερο χρόνο (8,46%)
4. Ιστορικό αναπηρίας στην οικογένεια (1,40%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ - ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ \ ΦΥΛΟ	ΚΑΝΕΝΑ	1 - 5	6 - 10	10 ΚΑΙ ΠΑΝΩ
ΑΝΔΡΕΣ	6	12	-	2
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	25	21	2	3
ΣΥΝΟΛΟ	31	33	2	5

Σε ερώτηση σχετικά με τα προγράμματα που παρακολούθησαν οι εθελοντές, μας απάντησαν τα εξής:

Από το 28,2% των ανδρών, οι 6 (8,46%) δεν έχουν συμμετάσχει σε κανένα πρόγραμμα. Οι 12 (16,90%) έχουν παρακολουθήσει από 1-5 προγράμματα. Κανένας δεν παρακολούθησε 6 έως 10 και 2 μόνο (2,81%) συμμετείχαν σε 10 και πάνω προγράμματα.

Από το 71,8% των γυναικών, οι 25 (35,22%) δεν έχουν συμμετάσχει σε κανένα πρόγραμμα. Οι 21 (29,58%) έχουν παρακολουθήσει από 1-5 προγράμματα. Οι 2 (2,81%) έχουν παρακολουθήσει 6 έως 10 και οι 3 (4,22%) από 10 και πάνω.

6.3.4. Συνθήκες άσκησης του εθελοντικού έργου

- Οι 13 εθελοντές (18,3%) αξιολογούν την επικοινωνία με τα παιδιά ως άριστη, οι 49 (69,02%) ως ικανοποιητική, ενώ οι υπόλοιποι 9 (12,67%) ως μέτρια.
- Οι 22 εθελοντές (31%) κρίνουν τις συνθήκες που τους παρέχει το ίδρυμα για την ανάπτυξη του εθελοντικού τους έργου ως άριστες, οι 49 (69%) εθελοντές ως ικανοποιητικές, ενώ κανένας δεν τις κρίνει ως μέτριες.
- Οι 41 εθελοντές (57,7%) πιστεύουν ότι η συνεργασία τους με το μόνιμο προσωπικό είναι άριστη, οι 29 (40,9%) ως ικανοποιητική, ενώ ένας (1), 1,40%, ως μέτρια.
- Σε ερώτησή μας εάν τα παιδιά αναγνωρίζουν την προσφορά τους, οι 51 εθελοντές (71,8%) απάντησαν ΝΑΙ, ενώ οι υπόλοιποι 20 (28,2%) ΟΧΙ.
- Όσον αφορά για το πώς κρίνουν το θεσμό της εθελοντικής εργασίας στη χώρα μας, το 12,6% απάντησε ότι είναι ικανοποιητικός, το 43,7% ότι είναι μέτριος και το υπόλοιπο 43,7% υποστηρίζει ότι υπολείπεται σημαντικά των άλλων χωρών και χρειάζεται μεγάλη προβολή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

"ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ"

Κατά την επεξεργασία των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου που συμπλήρωσαν οι εθελοντές προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

7.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ

- Το μεγαλύτερο μέρος των εθελοντών που πήραν μέρος στην έρευνα και απάντησαν στο ερωτηματολόγιο είναι γυναίκες.
- Η ηλικία των περισσότερων εθελοντών κυμαίνεται μεταξύ των 20 - 35 με μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών. Ακολουθεί η κατηγορία των 35 - 50 ετών, όπου συναντήσαμε ίσο ποσοστό συμμετοχής μεταξύ των δύο φύλων. Στην κατηγορία των 50 και πάνω προσφέρουν υπηρεσίες μόνο οι γυναίκες.
- Το μορφωτικό επίπεδο των εθελοντών αγγίζει όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Την υποχρεωτική εκπαίδευση έχουν παρακολουθήσει ελάχιστοι εθελοντές. Η συντριπτική πλειοψηφία των εθελοντών έχει λάβει σε ίσο ποσοστό την Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια εκπαίδευση και κάπως λιγότεροι έχουν παρακολουθήσει την Τεχνολογική.
- Οι περισσότεροι εθελοντές είναι απόφοιτοι Τριτοβάθμιου ιδρύματος.
Από αυτούς η συντριπτική πλειοψηφία έχει παρακολουθήσει κάποιο εκπαιδευτικό ίδρυμα κοινωνικής κατεύθυνσης. Τα κίνητρα δραστηριοποίησής τους στο χώρο του εθελοντισμού φαίνεται ότι είναι η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, η ανθρωπιστική διάθεση και η απόκτηση εργασιακής

εμπειρίας στο χώρο αυτό προκειμένου να αποκατασταθούν επαγγελματικά.

Οι εθελοντές που έχουν ακολουθήσει τις θετικές επιστήμες έχουν ως κίνητρο την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας στο χώρο.

Τέλος, οι απόφοιτοι των Παιδαγωγικών Σχολών έχουν ως κίνητρο την εργασιακή εμπειρία και την ανθρωπιστική βοήθεια.

7.2. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

— Το προσωπικό εισόδημα των εθελοντών και μάλιστα των περισσότερων είναι λιγότερο των 150.000 δρχ. Κάπως λιγότεροι έχουν το εισόδημα των 150.000 - 300.000 δρχ. Ελάχιστοι 300.000 - 500.000 δρχ. και τέλος, έχουμε ελάχιστη συμμετοχή στο εισόδημα που είναι μεγαλύτερο των 500.000 δρχ. Πράγμα που φανερώνει ότι το μέσο οικονομικό επίπεδο των εθελοντών είναι το μέσο κατώτερο.

— Το μεγαλύτερο ποσοστό των εθελοντών δεν είναι εργαζόμενοι. Από τους εργαζόμενους, όμως, δραστηριοποιούνται ως ιδιωτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι οι μισοί. Οι υπόλοιποι είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και υποαπασχολούμενοι.

7.3. ΕΙΔΟΣ, ΤΡΟΠΟΣ, ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

— Τα τρία (3) από τα τέσσερα (4) ιδρύματα που συμμετείχαν στην έρευνα προσφέρουν υπηρεσίες σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός Παράρτημα Πατρών απευθύνεται παντού. Παρέχει βοήθεια οπουδήποτε υπάρχει ανάγκη.

- Οι ερωτηθέντες εθελοντές κατά πλειοψηφία έχουν προσφέρει τις υπηρεσίες τους λιγότερο από 12 μήνες. Λιγότεροι ασχολούνται με τον εθελοντισμό για 1-2 χρόνια και λίγοι έως ελάχιστοι για 2-5 χρόνια και για περισσότερα των 5 χρόνων. Και στις τέσσερις (4) κατηγορίες η παρουσία των γυναικών είναι μεγαλύτερη.
- Η συντριπτική πλειοψηφία των εθελοντών δεν έχει ιστορικό αναπηρίας στην οικογένειά του.
- Το είδος υπηρεσιών που προσφέρουν οι εθελοντές συνίσταται περισσότερο σε ψυχολογική υποστήριξη και ψυχαγωγία. Μια άλλη κατηγορία εθελοντών απάντησε ότι προσφέρει κάποιο άλλο είδος υπηρεσιών, ενώ το μικρότερο ποσοστό είναι συνοδοί σε προγράμματα αυτόνομης διαβίωσης, κοινωνικοποίησης, οικονομικής διαχείρισης και αυτοεξυπηρέτησης.
- Οι περισσότεροι εθελοντές γυναίκες και άντρες προσφέρουν τις υπηρεσίες τους γιατί πιστεύουν ότι έτσι καταναλώνουν δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο τους. Ακολουθεί η κατηγορία των εθελοντών που απάντησε ότι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για κάποιο άλλο λόγο, ενώ λιγότεροι έως ελάχιστοι δηλώνουν ότι έχουν εκπαιδευτεί γι' αυτό και ότι έτσι τους το υπαγορεύουν οι θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.
- Το σύνολο των περισσότερων εθελοντών έχουν παρακολουθήσει 1-5 σεμινάρια σχετικά με τον εθελοντισμό, με μικρή διαφορά ακολουθούν αυτοί που δεν έχουν συμμετάσχει σε κανένα και ελάχιστοι παρακολούθησαν από 6-10 και από 10 και πάνω. Όσον αφορά τις γυναίκες, οι περισσότερες δεν έχουν παρακολουθήσει κανένα σεμινάριο, ενώ αντίθετα οι περισσότεροι άνδρες έχουν συμμετάσχει σε 1-5 προγράμματα.

7.4. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

- Η επικοινωνία των εθελοντών με τα παιδιά αξιολογείται περισσότερο ως ικανοποιητική, κάπως λιγότερο ως άριστη και πολύ λιγότερο ως μέτρια.
- Τις συνθήκες που παρέχουν τα ιδρύματα στους εθελοντές για την ανάπτυξη του έργου τους, τις κρίνουν οι περισσότεροι ως ικανοποιητικές, κάποιοι τις θεωρούν άριστες, ενώ κανένας δεν πιστεύει ότι είναι μέτριες.
- Η συνεργασία των εθελοντών με το μόνιμο προσωπικό κρίνεται ως άριστη για τους περισσότερους, ακολουθεί με μικρή διαφορά η άποψη εκείνων που την κρίνουν ως ικανοποιητική, ενώ ελάχιστοι την κρίνουν μέτρια.
- Η πλειοψηφία των εθελοντών πιστεύει ότι τα παιδιά αναγνωρίζουν την προσφορά τους.
- Χαρακτηριστικό είναι ότι η συντριπτική πλειοψηφία που αγγίζει το 87% μοιράζεται την άποψη ότι ο θεσμός της εθελοντικής εργασίας είναι μέτριος και ότι υπολείπεται σημαντικά των άλλων χωρών. Ελάχιστοι τον κρίνουν ικανοποιητικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

"ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ"

Η συγκεκριμένη έρευνα έχει σκοπό να διαπιστώσει τις συνθήκες λειτουργίας του εθελοντισμού στη χώρα μας, να εντοπίσει τα κίνητρα της εθελοντικής προσφοράς, να διαπιστώσει τις αντιλήψεις και τα χαρακτηριστικά των εθελοντών. Καθώς επίσης θέλει να επισημάνει τις ελλείψεις και τις δυσλειτουργίες των ιδρυμάτων. Από τα συγκεντρωθέντα στοιχεία της παρούσας έρευνας προκύπτουν λοιπόν τα εξής συμπεράσματα - προτάσεις.

– Το μεγαλύτερο ποσοστό των εθελοντών που συμμετείχαν στην έρευνα, αλλά και που προσφέρουν εθελοντικό έργο είναι οι γυναίκες. Η απουσία των ανδρών είναι αισθητή. Άρα μια ενδεχόμενη εκστρατεία ενημέρωσης και προσέλκυσης εθελοντών θα πρέπει να δημιουργήσει κίνητρα που να απευθύνονται στον ανδρικό πληθυσμό λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά του, όπως ανθρώπινο ενδιαφέρον, απόκτηση εργασιακής εμπειρίας κ.τ.λ.

– Μέσα από ερώτησή μας σχετικά με την ηλικία των εθελοντών, προέκυψε ότι η πλειοψηφία αυτών είναι μεταξύ των 20-35. Βλέπουμε λοιπόν ότι οι νέοι άνθρωποι δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τα άτομα με ειδικές ανάγκες είτε αναζητώντας εργασιακή εμπειρία, είτε από καθαρά ανθρωπιστική διάθεση.

Επομένως, αφού ερευνηθούν τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των άνω των 35 ετών ατόμων, θα πρέπει να αναζητηθεί η συμμετοχή και δραστηριοποίησή τους στον παραμελημένο χώρο του εθελοντισμού.

– Όσον αφορά το μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο των εθελοντών, διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες και οι άνδρες προέρχονται μεταξύ του μέσου - ανώτερου μορφωτικού και μέσου - κατώτερου οικονομικού επιπέδου. Πράγμα που σημαίνει ότι ο εθελοντισμός χρειάζεται διάδοση και στα άλλα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας, να απευθυνθεί δηλαδή και στο μέσο - ανώτερο οικονομικό και μέσο - κατώτερο μορφωτικό επίπεδο.

– Επειδή το μορφωτικό επίπεδο των σημερινών εθελοντών είναι το μέσο - ανώτερο, φαίνεται ότι η θεωρητική κατάρτιση των εθελοντών είναι μάλλον επαρκής.

Επομένως, προκειμένου να γίνει αποδοτικότερη η εθελοντική προσφορά προτείνεται η πρακτική επιμόρφωσή τους, εξειδικευμένη πάνω στο χώρο τον οποίο υπηρετούν.

– Η εθελοντική προσφορά υποδιπλασιάζεται στο χρονικό διάστημα μεταξύ 12-24 μηνών προσφοράς.

Τα επόμενα 3 χρόνια το εθελοντικό ενδιαφέρον μειώνεται στο 1/5 του αρχικού ενδιαφέροντος.

Μια επόμενη έρευνα καλό θα ήταν να αναζητήσει τις αιτίες της δραματικής αυτής αποθάρρυνσης των εθελοντών που παρατηρείται τα επόμενα χρόνια.

– Η συντριπτική πλειοψηφία των εθελοντών είναι άνθρωποι προερχόμενοι από οικογένειες χωρίς ιστορικό ανάλογης αναπηρίας, αυτό μας δείχνει ότι δεν χρειάζεται να έχουμε ένα παρόμοιο περιστατικό στο περιβάλλον μας για να σταθούμε στα άτομα με ειδικές ανάγκες αλλά πάνω απ' όλα λειτουργεί το ανθρώπινο ενδιαφέρον της προσφοράς προς τον συνάνθρωπο και η διάθεση για δημιουργική απασχόληση. Γιατί, όμως το ενδιαφέρον αυτό δεν λειτουργεί με το ίδιο τρόπο μετά τον πρώτο χρόνο υπηρεσίας;

– Όσον αφορά την παρακολούθηση σεμιναρίων, οι περισσότεροι άνδρες έχουν παρακολουθήσει αρκετά έως πολλά επιμορφωτικά σεμινάρια. Στην ερώτηση όμως για τα κίνητρα προσφοράς του εθελοντικού έργου, απάντησαν σε μεγαλύτερο ποσοστό ότι τους ενδιαφέρει η δημιουργική κατανάλωση χρόνου.

Αντίθετα στις γυναίκες, περίπου οι μισές δεν παρακολουθούν κανένα σεμινάριο και από τις υπόλοιπες οι περισσότερες έχουν παρακολουθήσει αρκετά. Σχεδόν οι μισές έχουν ως κίνητρο τη δημιουργική κατανάλωση χρόνου. Θα ενδιέφερε λοιπόν, να εξεταστούν τα κίνητρα του εθελοντισμού βαθύτερα σε μια επόμενη έρευνα, καθώς στη δική μας έρευνα διαπιστώνονται αντιφάσεις.

Διατυπώνουμε την υπόθεση ότι κίνητρο της εθελοντικής εργασίας στις ηλικίες 20-35 είναι και η αναζήτηση εργασίας.

– Στο επίπεδο επικοινωνίας φαίνεται ότι οι εθελοντές προσφέρουν έργο, καθώς η πλειοψηφία την κρίνει άριστη και ικανοποιητική και ελάχιστοι ως μέτρια.

Με αυτό επιβεβαιώνεται το χρήσιμο έργο των εθελοντών.

– Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι περισσότεροι εθελοντές κρίνουν τις συνθήκες των ιδρυμάτων που υπηρετούν ως άριστες και ικανοποιητικές. Κανένας δεν τις κρίνει ως μέτριες. Κατά την επιτόπια επίσκεψή μας στα ιδρύματα, με την πρώτη ματιά φάνηκαν οι ελλείψεις και οι ακατάλληλες συνθήκες των χώρων αυτών. Γιατί οι εθελοντές δεν περιγράφουν την ακαταλληλότητα των υλικο-τεχνικών υποδομών που διαπιστώνει ο επισκέπτης με την πρώτη ματιά;

– Από την κρίση των εθελοντών για τις συνθήκες λειτουργίας των ιδρυμάτων, τη σχέση τους με το μόνιμο προσωπικό αλλά και τη σχέση τους με το θεσμό διαπιστώνεται ότι γενικά δεν εκφράζεται η αρνητική κριτική από πλευράς των εθελοντών. Αυτό μπορεί να σημαίνει είτε ότι ασκείται στους ίδιους κάποια πίεση από το ίδρυμα, ή ότι αδιαφορούν για ό,τι συμβαίνει.

Αυτό μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο μιας επόμενης έρευνας που θα έχει ενδιαφέρον να διαπιστώσει τις συνθήκες λειτουργίας των ιδρυμάτων στη χώρα μας σε σχέση με την υλικο-τεχνική υποδομή και το ψυχολογικό περιβάλλον και τον τρόπο διοίκησης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην αρχαία Σπάρτη έριχναν οι Σπαρτιάτες τα παιδιά τους από τον Καιάδα επειδή ήταν άτομα με ειδικές ανάγκες!

Επειτα από τόσα χρόνια στην Ελληνική κοινωνία υπάρχει μια δυσφορία ακόμα και σήμερα γι' αυτά τα άτομα. Όσο κι αν θέλουμε να λέμε ότι δεχόμαστε αυτούς τους ανθρώπους όπως είναι, στην πραγματικότητα είμαστε πολλοί αυτοί που στρέφουμε τα μάτια μας αλλού όταν αντικρίζουμε έναν άνθρωπο με ειδικές ανάγκες. Είναι και αυτοί ζωντανοί, υποφέρουν, κλαίνε, γελάνε, δημιουργούν.

Ας αναρωτηθούμε πόσες φορές έχουμε ακούσει να διαπρέπουν σε κάποια τέχνη αυτοί οι άνθρωποι. Η δύναμη και τα χαρίσματα ενός τέτοιου ατόμου ξεχωρίζουν. Εμείς τι κάνουμε γι' αυτούς; Καθημερινά λέμε «αχ τι κρίμα!», όμως στην πραγματικότητα δεν κάνουμε τίποτα.

Ο εθελοντισμός είναι ένα έργο που έχει ξεκινήσει εδώ και αρκετά χρόνια, δυστυχώς όμως στη χώρα μας δεν είναι τόσο ανεπτυγμένος. Κάνει προσπάθειες να επεκταθεί ή να αναπτυχθεί, θέλει ακόμα έδαφος για να διανύσει την αποστολή του και για να παράγει ικανοποιητικό αποτέλεσμα.

Οι εθελοντές υπάρχουν! Όμως τα μέσα που τους δίνονται δεν είναι αρκετά. Οι εθελοντές της δικιάς μας εργασίας ξεχώρισαν για την κρυψίνοια τους, για το φόβο τους να απαντήσουν σε απλές ερωτήσεις, για την άρνησή τους να διατυπώσουν τις απόψεις τους. Ακόμα και όταν όλα τα χαρτιά έδειχναν ότι είμαστε σπουδαστές και κάνουμε μια εργασία, ακόμα και τότε ζητούσαν περισσότερα αποδεικτικά έγγραφα.

Παρά τις προσπάθειες που έγιναν τα τελευταία χρόνια, το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας παραμένει χαμηλό. Εξάλλου, δεν έχουν γίνει ακόμα οι αναγκαίες διορθωτικές και θεσμικές αλλαγές για την επιδιωκόμενη ριζική αλλαγή του τομέα, με αποτέλεσμα οι υπηρεσίες αυτές να

μην ανταποκρίνονται σε ικανοποιητικό βαθμό στις σημερινές ανάγκες και πολύ περισσότερο στις προβλεπόμενες ανάγκες της κοινωνίας μας.

Σήμερα ο εθελοντισμός, κυρίως στη χώρα μας, χρειάζεται ενίσχυση, είτε αυτή είναι οικονομική, είτε κτιριακή, είτε ακόμα και επαγγελματική. Πάνω απ' όλα όμως είμαστε άνθρωποι όλοι και όταν πετάξουμε από πάνω μας την προκατάληψη και το ατομικό μας συμφέρον, τότε θα αντιμετωπισθεί το πρόβλημα.

Πρέπει κάποτε η θεωρία να πάψει να περιορίζεται μόνο στα λόγια αλλά θα πρέπει να συμπεριλάβει και τα έργα.

Στη μικρή αυτή χώρα που ζούμε, με έναν τεράστιο πολιτισμό, με αξίες και έθιμα που δεν υπάρχουν αλλού και οι άλλοι θα ήθελαν να είχαν, ας μην είμαστε εμείς οι απολίτιστοι στο θέμα του εθελοντισμού.

Αν έδινε το κράτος τα κατάλληλα ερεθίσματα. Αν ευαισθητοποιούνταν οι συμπολίτες μας να παραμερίσουν τα προσωπικά τους προβλήματα και για λίγο να δείξουν ενδιαφέρον στον διπλανό. Αν προβαλλόταν περισσότερο ο εθελοντισμός σε βάρος της «υπερκαταναλωτικής προπαγάνδας». Αν αναλάβουμε όλοι τις ευθύνες που μας αναλογούν, για ό,τι συμβαίνει γύρω μας, θα καταφέρουμε να επαρκέσουμε, να σταθούμε ανάλογα των ευκαιριών που μας παρέχει ο εθελοντισμός, να γίνουμε πάνω από κάθε άλλη φιλοδοξία μας **ΑΝΘΡΩΠΟΙ !!!**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, Σ., "Το κοινωνικό Κράτος σήμερα. Ρόλος, προβλήματα και προοπτικές. Η Ελληνική εμπειρία", στο Ίδρυμα Σ. Καράγιωργα, Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής Σήμερα, Αθήνα 1993, *σελ. 317*

ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ, Σ., "Η συμβολή της εθελοντικής προσφοράς στη χάραξη της Κοινωνικής Πολιτικής", περιοδικό *ΦΙΛ-ΑΝΘΡΩΠΟΣ*, τ. 1^ο, Μάιος 1999, σ. 14. - *15*

ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ, Σ., "Η εθελοντική προσφορά στη σύγχρονη κοινωνία", περιοδικό *Εθελοντισμός*, τ. 6^ο, Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 1996, σ. 8,10.

ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ, Π., "Κοινωνική Πρόνοια". Μια γενική θεώρηση, Έλλην, 1995, *σελ. 207-2*

ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ο., "Σύγχρονες τάσεις στην Κοινωνική Πρόνοια. Ο ρόλος του εθελοντισμού", περιοδικό *Εκλογή*, τ. 106, Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 1995, σ. 265. - *273*

ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ο., "Κράτος Πρόνοιας. Ιστορική εξέλιξη - Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις", Αθήνα 1992, *σελ. 42-43*

ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ο., "Σύγχρονες εξελίξεις στον τρίτο τομέα", περιοδικό *ΦΙΛ-ΑΝΘΡΩΠΟΣ*, τ. 1^ο, Μάιος 1999, σ. 10.

ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ο., "Κρίση του Κράτους - Πρόνοιας και την παροχή φροντίδας", στο Π. Γετίμης - Δ. Γράβαρης, Κοινωνικό Κράτος και Κοινωνική Πολιτική - Η σύγχρονη προβληματική, Θεμέλιο, Αθήνα 1993, *σελ. 271-272*

"Αρχές εθελοντισμού", περιοδικό *ΦΙΛ-ΑΝΘΡΩΠΟΣ*, τ. 1^ο, Μάιος 1999, σ. 6.

"Η κοινωνία των εθελοντών", <http://www.paremvassi.gr/Volunteers.htm> 2000

ΕΝΤΥΠΟ ΥΛΙΚΟ

ΚΕΠΕ, Κοινωνική Πρόνοια - Εκθέσεις προγράμματος, 1983 - 1987, Αθήνα 1985, σ. 116-323.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ημερησία, 9 Μαΐου 2001.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

- ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : Ρόλοι του εθελοντικού τομέα υπηρεσιών
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 : Κατανομή αναπήρων ανά ηλικιακές ομάδες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

- ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : Ηλικία κατά φύλο των εθελοντών
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 : Το επίπεδο εκπαίδευσης των εθελοντών κατά φύλο
ΠΙΝΑΚΑΣ 3 : Κατευθύνσεις σπουδών των εθελοντών κατά φύλο
ΠΙΝΑΚΑΣ 4 : Το εισόδημα των εθελοντών κατά φύλο
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 : Είδος επαγγέλματος κατά μορφωτικό επίπεδο
ΠΙΝΑΚΑΣ 6 : Χρονικό διάστημα εθελοντικών υπηρεσιών κατά φύλο
ΠΙΝΑΚΑΣ 7 : Είδος υπηρεσιών κατά φύλο
ΠΙΝΑΚΑΣ 8 : Κίνητρα εθελοντικών υπηρεσιών κατά φύλο
ΠΙΝΑΚΑΣ 9 : Κίνητρα των εθελοντικών υπηρεσιών κατά επίπεδα εκπ/σης
ΠΙΝΑΚΑΣ 10 : Παρακολούθηση επιμορφωτικών προγραμμάτων σεμιναρίων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Ερ. 6. Είστε εργαζόμενος/η ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Ερ. 7. Εάν στην προηγούμενη ερώτηση απαντήσατε ΝΑΙ, αναφέρετε την εργασία σας.

Ερ. 8. Ποια είναι η επωνυμία του Ιδρύματος στο οποίο προσφέρετε εθελοντικά τις υπηρεσίες σας;

Ερ. 9. Τι είδους προστασία παρέχει;

Ερ. 10. Εσείς για πόσο χρονικό διάστημα προσφέρετε εθελοντικά τις υπηρεσίες σας ;

- λιγότερο των 12 μηνών
- 1 – 2 χρόνια
- 2 – 5 χρόνια
- περισσότερο των 5 χρόνων

Ερ. 11. Σε τι συνίσταται ακριβώς η εθελοντική σας εργασία, δηλ. τι είδους υπηρεσίες προσφέρετε;

- Ερ. 12.** Γιατί επιλέξατε να προσφέρετε εθελοντικά τις υπηρεσίες σας;
- διότι έως τώρα εκπαιδευτήκα γι' αυτό
  - διότι κρίνω ότι έτσι καταναλώνω δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο μου
  - διότι έτσι υπαγορεύουν οι θρησκευτικές μου πεποιθήσεις
  - άλλος λόγος; ποιος;

- Ερ. 13.** Πόσα προγράμματα (σεμινάρια, ενημερωτικά προγράμματα κ.τ.λ.) έχετε παρακολουθήσει ή συμμετάσχει ενεργά σχετικά με τον εθελοντισμό;
- κανένα
  - 1 – 5
  - 6 – 10
  - 10 και πάνω

- Ερ. 14.** Πώς θα αξιολογούσατε την επικοινωνία σας με τα παιδιά;
- άριστη
  - ικανοποιητική
  - μέτρια

- Ερ. 15.** Πώς θα κρίνατε τις συνθήκες που σας παρέχει το ίδρυμα για την ανάπτυξη του εθελοντικού σας έργου;
- άριστες, μου παρέχει όλες τις διευκολύνσεις
  - ικανοποιητικές
  - μέτριες, φαίνεται δηλ. να μην πολυνοιάζεται

Ερ. 16. Πώς κρίνετε τη συνεργασία σας με το μόνιμο προσωπικό του ιδρύματος;

- άριστη
- ικανοποιητική
- μέτρια

Ερ. 17. Πώς κρίνετε τη συνεργασία σας με τα παιδιά;
Φαίνεται δηλ. ότι αναγνωρίζουν την προσφορά σας;

- Ναι, πάρα πολύ
- Όχι και τόσο, ζητούν δηλ. βοήθεια αλλά αδιαφορούν ως προς το ποιος τους την προσφέρει

Ερ. 18. Από όσο γνωρίζετε, πώς κρίνετε το θεσμό της εθελοντικής εργασίας στη χώρα μας;

- ικανοποιητικά
- μέτρια, πρέπει δηλ. να αναπτυχθεί περισσότερο
- υπολείπεται σημαντικά των άλλων χωρών και χρειάζεται μεγάλης προβολής

Ερ. 19. Έχετε ιστορικό ανάλογης αναπηρίας στην οικογένειά σας;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Ερ. 20. Έχετε κάτι άλλο να προσθέσετε, το οποίο νομίζετε ότι θα βοηθούσε στην εργασία μας;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Τοπική της Πιερίας

ΗΜΕΡΗΣΙΑ

e-mail: imerisia@hol.gr

Ετος 5ο

Φύλλο 1151

Τετάρτη 9 Μαΐου 2001

Ευρώ 0,44 - 150 δρχ.

Καθημερινή αδέσμευτη εφημερίδα Ν.Πιερίας